

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

EUROPOS STUDIJŲ MAGISTRO PROGRAMA

SIMONAS NARVYDAS
II kurso studentas

**PASLAUGŲ RINKOS INTEGRACIJA EUROPOS SĄJUNGOJE IR
VALSTYBIŲ NARIŲ NACIONALINĖS PREFERENCIJOS**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: doc. dr. R. Vilpišauskas

Vilnius, 2007

BIBLIOGRAFINIS APRAŠAS

Narvydas S. Paslaugų rinkos integracija Europos Sąjungoje ir valstybių narių nacionalinės preferencijos: Politikos mokslų specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas doc. dr. R. Vilpišauskas. – Vilnius, 2007. –56 p.

Reikšminiai žodžiai: liberalus tarpvyriausybės šalinimas, paslaugų rinkos integracija, liberalizavimas, Paslaugų direktyva, nacionalinės preferencijos, derybinė galia, asimetrinė tarpusavio priklausomybė.

Šiame darbe nagrinėjama paslaugų sektoriaus integracija Europos Sąjungoje Paslaugų Direktyvos kontekste ir didžiųjų valstybių narių, Vokietijos, Prancūzijos bei Didžiosios Britanijos, nacionalinė preferencijos šio klausimu atžvilgiu. Šis tyrimas vykdomas remiantis A. Moravcsiko išplėtos ES integracijos teorijos – liberalaus tarpvyriausybės šalinimo – prielaidomis. Parodoma, kaip valstybių vidaus ekonominių interesų grupės veikia nacionalinių preferencijų formavimą. Ekonominių duomenų pagrindu atskleidžiama valstybių narių asimetrinė tarpusavio priklausomybė, lemianti skirtingas derybines galias, nuo kurių ir priklauso galutinis derybų rezultatas.

Darbe naudojamos santrumpos:

PD – paslaugų direktyva;

KVP – kilmės valstybės principas;

ES – Europos Sąjunga

EP – Europos Parlamentas

ETT – Europos Teisingumo Teismas

Turinys

Įvadas.....	3
1. Vieningos paslaugų rinkos kūrimo ES problematika.....	8
2. Teorinis analizės modelis – liberalus tarpvyriausybiskumas	15
3. Nacionalinių preferencijų formavimas	21
3.1. Vokietijos vidaus interesų grupės ir PD	21
3.2. Prancūzijos vidaus interesų grupės ir PD	25
3.3. Britanijos vidaus interesų grupės ir	29
3.4. Statistiniai vidaus interesų aspektai.....	32
4. Valstybių narių asimetrinė tarpusavio priklausomybė	35
5. Derybų dėl PD eiga ir rezultatai.....	42
5.1. Valstybių narių derybinių galių poveikis PD	42
5.2. Komisijos ir EP vaidmuo derybose	44
5.2.1. Komisija – įtakingas veikėjas ar tik stebėtojas ?.....	45
5.2.2. Europos Parlamento vaidmuo.....	48
5.3. Valstybių narių elgesys ir „paketiniai“ susitarimai.....	52
Išvados.....	57
Priedas.....	59
Literatūros sąrašas.....	61
Summary	66

Įvadas

1985 metais Europos Komisija (toliau Komisija) pristatė Baltąją knygą, kurioje numatė programą, kaip iki 1992 metų sukurti „vieningą ir integruotą rinką“. Nors iki nurodytos datos oficialiai daugelis priemonių buvo įgyvendinta tačiau tikra vieninga rinka nebuvo baigta.¹ Tikra vieninga rinka – tai tokia valstybių ekonominės integracijos forma, kuriai būdingas laisvas prekių, paslaugų, kapitalo ir asmenų judėjimas.² Tuo tarpu 1992 metų projektas daugiausia buvo orientuotas į laisvą prekių judėjimą. Vieningos rinkos kūrimas yra besitęsiantis procesas, neturintis aiškios galutinės datos. Dar yra daug sričių, kurios visiškai arba didžiąja dalimi kontroliuojamos valstybių narių. Bene problemiškesniausia yra paslaugų sektoriaus integracija.

Nors didieji paslaugų sektoriai, tokie kaip telekomunikacijos ar finansinės paslaugos jau yra reguliuojami ES lygiu, tačiau to negalima pasakyti apie likusią dalį svarbių sektorių, tokių kaip verslo paslaugos, statybos, viešbučių ir maitinimo įstaigų paslaugos, kurios sudaro apie pusę visos ES produkcijos. Tokia situacija susiklostė todėl, kad paslaugų sektorius yra įvairiapusis ir daugelyje valstybių paslaugas reguliuojančios priemonės labai skiriasi, todėl nustatyti bendrą reguliavimo režimą ES lygmeniu yra labai sudėtinga. Be to, daugelis valstybių gina įtakingiausius ir jautriausius paslaugų teikėjus. Tokia neintegruota paslaugų rinka prisideda prie vangaus Europos Sąjungos (ES) ekonomikos augimo, aukštų paslaugų kainų bei žemesnio nei potencialus įdarbinimo lygio.

Įvertinus šias problemas ir siekiant jas išspręsti 2004 metų pradžioje Komisija pristatė Paslaugų direktyvą (COM2004/0002)³. Ji yra suvokiama, kaip vienas iš esminių Lisabonos strategijos, skirtos iki 2010 metų paversti ES pačia konkurencingiausia ekonomika pasaulyje, elementų. Komisija projekte numatė įteisinti laisvę steigti verslą kitoje valstybėje narėje, remiantis valstybės kilmės principu (toliau KVP), paskatinti laisvą paslaugų judėjimą, įtraukti beveik visas paslaugas iki tol neregamentuotas kitų aktų. Toks projektas lemtų žymų darbo vietų skaičiaus padidėjimą ES, spartesnį jos ekonomikos augimą. Juk komercinės paslaugos sudaro daugiau nei pusę bendrojo vidaus produkto, įdarbina apie du trečdalius darbo jėgos bei sudaro daugiau nei keturias penktąsias visų ES verslų.

Tačiau greitai po paskelbimo Paslaugų direktyva (toliau PD), dar vadinama *Bolkesteino* direktyva (pagal tuometinį vidaus rinkos komisarą F. Bolkesteiną) sulaukė dviprasmiškų vertinimų ir tapo bene daugiausiai diskusijų ES sukėlusiu tokio lygio teisės akto projektu. Vieniems atrodė, kad PD lems „socialinį dempingą“, įtakodama atlyginimų ir paslaugų

¹ Ramūnas Vilpišauskas, *Europos Sąjungos vidaus rinka ir Lietuva*. Vilnius: Eugrimas, 2003, 42-43.

² Ten pat, 18

³ Commission of the European Communities, „Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market“ [SEC(2004) 21]/* COM/2004/0002 final. Brussels, 5.3.2004

kokybės smukimą bei darbo vietų praradimą, kitiems - kad suteiks dar neturėtas galimybes plėtoti savo veiklą ES.

Po šių diskusijų 2006 metų pradžioje pirmojo skaitymo metu Europos Parlamentas (EP) nubalsavo už žymius šio projekto pakeitimus, tarp jų, KVP atsisakymą, bei daugelio svarbių paslaugų, tokių kaip sveikatos priežiūros ar socialinės rūpybos, išbraukimą. Šie pakeitimai žymia dalimi sumenkino PD liberalizuojantį efektą bei potencialią ekonominę naudą ES. Pakeitimai išliko ir tolimesnėje sprendimo priėmimo procedūros eigoje, kol galiausiai Europos Sąjungos Tarybos (toliau Taryba) sprendimu buvo įteisinti galutiniam tekste (2006/123/EC)⁴. Tad darbo tikslas yra išsiaiškinti pagrindinius veiksnius, lemiančius „buksavimą“ paslaugų integracijos srityje. Darbo tyrimas vyks aptartų pakeitimų pagrindu, kadangi tai buvo probleminiai taškai, apie kuriuos sukosi pagrindinės valstybių derybos.

Stebint PD vystymąsi ir jo kontekstą iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad ES paslaugų sektoriaus integracija priklauso nuo nacionalinių valstybių preferencijų, kurias formuoja vidaus ekonominiai interesai ir valstybių derybinių galių. Tai yra pagrindinė šio magistro darbo hipotezė. Ją galima detalizuoti: PD galutinį turinį ir Britanijos nuolaidas sąlygojo tai, kad paslaugų sektoriaus liberalizavimas šiai valstybei galėjo atnešti daugiausiai naudos, todėl ji turėjo mažiausiai derybinės galios lyginant su Prancūzija bei Vokietija. Ir atvirkščiai, pastarosios valstybės derybose gavo daugiausiai nuolaidų, kadangi jos santykinai mažiau pasipelnytų liberalizavus paslaugų rinką. Tačiau, savo ruožtu, Britanija už padarytas nuolaidas išlošė kitose jai svarbiose derybose. Tai suponuoja tezę, kad PD buvo dalis „paketinio“ susitarimo. Tuo tarpu, Komisija be iniciatyvos teisės šiame procese nevaicino svarbaus vaidmens ir išliko tik stebėtoja.

Kaip matyti iš hipotezės formuluotės darbe yra remiamasi Andrew Moravcsiko išplėtotą liberalaus tarpvyriausybės teorija, kurią galima pagrįstai laikyti vienu sėkmingiausių pastarojo meto bandymų teorizuoti Europos integraciją. Šio teorinio požiūrio kūrėjas, Harvardo universiteto profesorius A. Moravcsik, savo 1992 m. straipsnyje „Preferences and Power in European Community: A Liberal Intergovernmentalist approach“⁵ pateikė naują Europos integracijos teorinę interpretaciją, kurią vėliau išplėtojo 1998 m. leistoje knygoje *The Choice for Europe*.⁶ Būtent šiame darbe pateiktu analitiniu modeliu bus remiamasi aptarinėjant PD atvejį.

A. Moravcsik analizė siūlo modelį, kurio sudedamosios dalys yra: (1) liberali nacionalinių preferencijų formavimo teorija, (2) tarvyriausybiniis strateginių derybų tarp valstybių

⁴ Europos Sąjungos oficialusis leidinys, “Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl paslaugų vidaus rinkoje”. (2006/123/EC), 2006 gruodžio 12d.

⁵ Andrew Moravcsik, “Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach.” Kn. Neill Nugent (sud.), *The European Union. Volume I: Perspectives and Theoretical Interpretations*. London: Dartmouth, 1997.

⁶ Andrew Moravcsik, *The Choice for Europe*. Ithaca, NY: Cornell University Press, 1998

požiūris, (3) institucinio pasirinkimo kaip patikimų įsipareigojimų išsaugojimo modelis.⁷ Tokia liberalaus tarpvyriausybės teorijos sąranga implikuoja atitinkamą politinio proceso tyrimo metodiką, kai, pirma, analizuojamas nacionalinių preferencijų formavimo procesas, kur valstybės administracija agreguoja vidaus preferencijas ir artikuliuoja jas ES lygmeniu; antra, tiriamos tarpvyriausybines derybos, vykstančios ES arenoje – jų strategija ir priemonės; trečia, žvelgiama į ES institucijų sukūrimą ir galios joms paskyrimo procesą. Atitinkamai šiam liberalaus tarpvyriausybės modeliui vystysis ir šio darbo analizė. Remiantis A. Moravcsiko teorine prielaida, kad tik svarbiausios valstybės turi įtaką ES, bus analizuojamos tik trys didžiosios valstybės – Vokietija, Prancūzija ir Britanija.

Liberalaus tarpvyriausybės implikuojama analitinė žiūra yra nukreipta į ekonominius rodiklius. A. Moravcsiko teigimu, būtent ekonominiai, o ne geopolitiniai interesai atlieka svarbiausią vaidmenį priimant sprendimus. Taigi pagrindiniai nepriklausomi kintamieji darbe bus ekonominiai interesai, apsprendžiami tokių veiksnių kaip prekybos intensyvumas, santykinis konkurencinis pranašumas ir pan. Šie faktoriai turi didelį poveikį tam, kokią santykinę naudą didžiosioms valstybėms atneš paslaugų rinkos liberalizavimas. Nuo to priklausys ir asimetrinė tarpusavio priklausomybė, kuri nusako, kokias potencialias derybines galias turės kiekviena valstybė.

Pirmoji darbo dalis bus skirta paslaugų rinkos liberalizavimo ir integracijos klausimams. Čia bus pateiktos tam tikros istorinės aplinkybės, aptarta paslaugų sektoriaus specifika. Taip pat bus pažvelgta į tai, kaip šiuos probleminius klausimus atliepia Komisijos pradinis PD variantas, kuris bus suprantamas kaip šio darbo tyrimo atspirties taškas. Bus aptari svarbiausi PD aspektai, neužmirštant palyginti pradinio ir galutinio dokumento tekstų. Antroje darbo dalyje bus plačiau supažindinama su teoriniu pagrindu bei jo implikuojamu tyrimo modeliu. Bus paaiškinti liberalaus tarpvyriausybės teiginiai, pateiktos darbinės tezės, apibrėžti kintamieji. Su trečiąja dalimi prasideda magistro darbo tyrimas. Čia, sekant A. Moravcsiko argumentaciją, bus nagrinėjamas Vokietijos, Prancūzijos ir Britanijos nacionalinių preferencijų formavimo procesas. Bus pažvelgta į įvairių interesų grupių – profesinių sąjungų, verslo atstovų – nuomones ir pasisakymus bei tai, kaip šias mintis agregavo nacionaliniai politiniai lyderiai. Ypatingas dėmesys bus skiriamas nagrinėjamų valstybių parlamentų komitetų atliktiems klausymams, raportams, bei jų pagrindu parengtiems pranešimams. Žinant nagrinėjamų valstybių nacionalines preferencijas PD atžvilgiu galima panagrinėti ir santykinę valstybių derybinę galią, kas ir bus atliekama sekančioje, ketvirtojoje dalyje. Čia ypatingas dėmesys bus skirtas įvairiems ekonominiams duomenims, galintiems padėti nustatyti valstybių konkurencingumą paslaugų sektoriuje, bei tokiu būdu įvardinti pagrindinius

⁷ Moravcsik, 1998. 9

laimėtojus ir pralaimėtojus liberalizavus paslaugų rinką. Tai leis įvertinti santykinę valstybių derybinę galią. Penktojoje dalyje, remiantis ankstesnės dalies išvalgomis, bus galima aiškinti derybų rezultatus. Šioje dalyje taip pat bus aptarinėjama, Komisijos bei Europos parlamento poveikis deryboms, siekiant patikrinti A. Moravcsiko tezę dėl viršnacionalinių institucijų nereikšmingumo sprendimų priėmimo procese.

Vienas iš svarbiausių šio darbo aspektų yra tas, kad A. Moravcsikas plėtodamas savo teoriją tyrinėjo tik taip vadinamas „didžiąsias“ derybas, vykusias dėl konstitucinės reikšmės klausimų, kurie Taryboje sprendžiami vienbalsiškumo principu. Tuo tarpu, PD, nors ir labai reikšminga bei kontraversiška, yra svarstoma pagal bendrojo sprendimo procedūrą, kur lygiareikšmes įstatymdavystės galias turi ir Taryba, ir Europos Parlamentas, ir kur Taryba sprendimą priima kvalifikuota balsų dauguma. Atrodo, kad čia geriau tiktų neofunkcionalizmas, nagrinėjantis integracijos persiliejjimo iš vienos srities į kitą, arba institucionalizmas, pabrėžiantis viršvalstybinių institucijų vaidmenį. Todėl liberalaus tarpvyriausybiškumo pritaikymas nagrinėjamai problemai yra šio darbo iššūkis. Naujoviškas A. Moravcsiko teorijos panaudojimas leis patikrinti jos aiškinamąją gebą, ir ves prie išvadų apie jos tezių patikimumą.

1998 metais A. Moravcsiko parašyta knyga *The Choice for Europe* yra esmingiausia liberalaus tarpvyriausybiškumo chrestomatija, todėl ir šio darbo pagrindinis teorinio pagrindo šaltinis. Aptarinėjant teorinius aspektus, taip pat bus remiamasi žinomais ES integracijos teorijas nagrinėjančiais autoriais: A. Wiener, Ben Rosamond, Daniel Wincott. Svarbios bus ir šio darbo vadovo Ramūno Vilpišausko išvalgos. Magistro darbe remiamasi ir kitais teoretikais, tokiais kaip Simon Hix ar Mark A. Pollack – jie ypač svarbūs, kai klausimai liečia ES institucinę sąrangą. Nagrinėjant paslaugų rinkos liberalizavimo klausimą bus teikiamas didelis dėmesys Jacques Pelkmans knygoje *European Integration: Methods and Economic Analysis*⁸ aprašytiems ekonominiams liberalizavimo proceso aspektams. Taip pat šiame kontekste bus svarbios paslaugų rinkos liberalizavimo ekonominio poveikio analizės, tokios kaip pačios Komisijos atliktas PD poveikio vertinimas (SEC(2004)21)⁹, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD) paruoštas tyrimas¹⁰ ar lietuvių EKT grupės parengta analizė¹¹ - jos bus svarbios viso darbo eigoje. Ypatingai daug ekonominės informacijos bus semiamasi iš tokių analitinio pobūdžio šaltinių

⁸ Jacques Pelkmans, *European Integration: Methods and Economic Analysis*. Essex, 2006.

⁹ Commission of the European Communities, „Extended impact assessment of proposal for a directive on services in the internal market“ {COM(2004)2 final} SEC(2004) 21 Brussels, 13.1.2004

¹⁰ Line Vogt, „The EU's Single Market: At Your Service?“, OECD, ECO/WKP 2005/36; <[http://www.oecd.org/olis/2005doc.nsf/43bb6130e5e86e5fc12569fa005d004c/a7ce5a97ea540230c1257099002cc1dc/\\$FILE/JT00191215.PDF](http://www.oecd.org/olis/2005doc.nsf/43bb6130e5e86e5fc12569fa005d004c/a7ce5a97ea540230c1257099002cc1dc/$FILE/JT00191215.PDF)> [žiūrėta 2007 05 21]

¹¹ EKT grupė, „Direktyvos dėl paslaugų ES Vidaus rinkoje projekto pasekmių tyrimas“, projekto vadovas Edmundas Piesarskas, Vilnius, 2005 <www.ukmin.lt/lt/es_vidaus_rinka/paslaugos/doc/ataskaita_galutine_050525.doc>

kaip Kopenhagos ekonominių tyrimų instituto¹² ar Nyderlandų ekonominės politikos analizės biuro (CPB)¹³ ataskaitų. Kiti darbe naudojami empiriniai duomenys: interesų grupių, valstybių pareigūnų nuomonės ir pasisakymai daugiausia yra surinkti iš internetinių įvairių organizacijų ir valstybinių institucijų svetainių, ar žinių portalų, tokių kaip *Euractiv*¹⁴ ar *FT.com*.¹⁵

¹² J. Jensen, P. Svensson, M. Hvidt Thelle, J. Garcia, L. Termansen, T. Dalgaard, H. Ballebye Olesen, C. Kastberg Nielsen, "Economic Assessment of the Barriers to the Internal Market for Services," Copenhagen Economics, 2005

¹³ H. Kox, A. Lejour, R. Montizaan, "The Free Movement of Services within the EU," CPB Document 69, The Hague, 2004.

¹⁴ www.euractiv.com

¹⁵ www.ft.com

1. Vieningos paslaugų rinkos kūrimo ES problematika

Paslaugų rinkos integracijos pobūdis skiriasi nuo prekių rinkos integracijos. Priežastis yra ta, kad įvairių paslaugų prigimtis yra ne vienoda, o dėl šio savitumo skiriasi jų liberalizavimo ir reguliavimo tikslai. Kita priežastis yra ta, kad paslaugos yra sunkiai apčiuopiamos, t.y., jas sunku stebėti, pamatyti ar inspektuoti¹⁶, kyla nesutarimų aukštojo mokslo diplomų ir profesinės kvalifikacijos pripažinimo klausimais¹⁷, vyriausybės stengiasi apginti monopolinius interesus. Dėl to pažanga liberalizuojant paslaugas yra ribota.

Situacija pasikeitė pradėjus įgyvendinti Vieningos rinkos programą, kada pagrindiniu paslaugų reguliavimo Bendrojoje rinkoje principu tapo laisvas paslaugų judėjimas, minimalus suderinamumas, labiau orientuotas į finansinių institucijų veiklą, o ne į pačias paslaugas, bei abipusio pripažinimo principas, grindžiamas kilmės valstybės kontrole. Iki 1992 m. buvo liberalizuotos finansinės, t.y. bankininkystės, draudimo ir investicijų, paslaugos. 1998 metais buvo baigtos liberalizuoti telekomunikacijų ir infrastruktūrų paslaugos. Šiuo metu beveik liberalizuotos transporto paslaugos. Profesinių paslaugų teikimą palengvino abipusio aukštojo mokslo diplomų ir profesinės kvalifikacijos pripažinimo sistema.¹⁸

Nemažą postūmį paslaugų rinkos integracijai suteikė teisiniai precedentai. Pagrindas šiems precedentams suprasti yra analogiškas prekių rinkai diskriminacinių ir nediskriminacinių barjerų draudimas. Svarbiausia yra *Cassis de Dijon*¹⁹ byla, kurioje yra įtvirtintas abipusio pripažinimo principas. Pagal jį valstybė narė negalėtų uždrausti paslaugos teikimo savo teritorijoje, jeigu ji yra legaliai teikiama kitoje valstybėje narėje. Tačiau *Cassis* formulė paslaugų srityje buvo taikoma tik nominaliai. Taip atsitiko dėl to, kad ES įstatymų leidėjai (EP ir Taryba) ilgai nedrįso užsiimti (minimaliu) harmonizavimu, o, Europos Teisingumo Teismas (ETT) nežinodamas Tarybos ir Parlamento reguliavimo gairių, buvo priverstas pabrėžti radikalų laisvo judėjimo traktavimą ir tuo pačiu leisti daugybę išimčių. Todėl vietoje KVP, kuris būtų galėjęs panaikinti daugelį reguliacinių barjerų, taikymo, ETT negalėjo daryti nieko daugiau nei laukti, kada ES įstatymo leidėjai nuspręs, kokios yra tinkamos sritys laisvam judėjimui. Tokio sprendimo pavyzdžiais galėtų būti žymios TV transliacijų ar e-komercijos direktyvos, kur KVP yra pagrindinis laisvo judėjimo ramstis.

Tik po to, kai 2002 metais buvo suvoktas barjerų laisvam paslaugų judėjimui mastas ES, Komisija suskubo rengti horizontalųjį paslaugų teisės akto projektą, kuris paliestų daugelį kitų paslaugų. Šis projektas buvo 2000 metais sutartos „paslaugų strategijos“ rezultatas. Tokia iniciatyva kilo Lisabonos tikslų paskatinti Europos ekonominį augimą kontekste. Turint omenyje paslaugų

16 Pelkmans 126

17 Pelkmans 129

18 Vilpišauskas 38-39

19 Europos Teisingumo Teismas, Byla 120/78,

specifiškumą ir EB teisinės praktikos komplikuotumą, labai svarbu nustatyti tinkamą reguliavimo modelį, kuris optimaliai subalansuotų poreikį liberalizuoti su pateisinamu minimaliai reguliuojamu viešojo intereso gynimu.²⁰ Toliau aptarsiu šią konstrukciją ir jos pritaikymą Komisijos 2004 metais pasiūlytoje PD.

Atrodo, kad Komisija savo pasiūlytame sprendime vadovavosi pačiais pažangiausiai rinkos liberalizavimo metodais. Horizontalaus liberalizavimo būdo pasirinkimas pateisinamas tuo, kad teisinės kliūtis vieningos paslaugų rinkos sukūrimui yra panašios daugelyje veiklų. Be to, turint omenyje gausybę paslaugų bei padidėjusią ES, tampa aišku, jog liberalizuoti rinką, remiantis, konkrečių pavienių atvejų teisiniais precedentais, būtų per ilgas ir sudėtingas darbas tiek ES, tiek ir valstybių narių institucijoms.²¹ Be to, direktyvos forma, anot Komisijos, yra priimtinausia, nes ji numato liberalizavimo struktūrą tačiau savo turiniu nesiekia reguliuoti ir harmonizuoti rinkos. Kitos priemonės netinka specifiniam ir sudėtingam paslaugų sektoriui. Rekomendacija, dėl teisiškai neįpareigojančio pobūdžio, būtų negreitai įgyvendinta, o reguliacinis dokumentas, atvirkščiai, reikalautų per daug laiko.²²

PD apimtis yra tikrai plati. Skaitant dokumentą tampa aišku, kad Komisija, remdamasi EB sutarties 50 str. ir ETT teismine praktika,²³ į jo poveikio lauką įtraukė visas ekonominius sumetimais teikiamas paslaugas. Sekant teisine argumentacija, paslaugos - tai privati (angl. self-employed) ekonominė veikla, dažniausiai teikiama už užmokestį, tačiau, nebūtinai mokamą asmenų, kuriems yra teikiama paslauga. Iš to plaukia išvada, kad paslauga yra bet kokia veikla, kurios pagrindu teikėjas dalyvauja „ekonomiškai, nepriklausomai nuo jo teisinės padėties ir tikslų ar veikimo srities“.²⁴ Dėl šių priežasčių direktyvoje nėra vietos neekonominių sumetimų, iš valstybės biudžeto finansuojamoms bendrojo intereso paslaugoms dažniausiai susijusioms su socialiniais ar kultūriniais reikalais. Be to PD neliečia tų sektorių, kurie jau yra reguliuojami anksčiau priimtų direktyvų – tai telekomunikacija, transportas, finansinės paslaugos.²⁵ Nepaisant išimčių PD poveikio laukas yra vis tiek labai platus ir reiškia, kad įstatymas taikytinas visoms paslaugoms nuo restoranų, viešbučių, automobilių nuomos, statybos, reklamos, nekilnojamo turto bendrovių iki sveikatos priežiūros, socialinių bei visuomeninių paslaugų, tokių kaip socialinė rūpyba ar aplinkosaugos paslaugos.

²⁰ Pelkmans 132-133

²¹ Commission of the European Communities, „Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market“ [SEC(2004) 21]/* COM/2004/0002 final. Brussels, 5.3.2004. 8

²² Commission of the European Communities, „Extended impact assessment of proposal for a directive on services in the internal market“ {COM(2004)2 final} SEC(2004) 21 Brussels, 13.1.2004. 28

²³ Bond van Adverteerders, Byla 352/85, punktas 16; Humbel, 263/86, punktas 17; Deliège, C-51/96 ir C-191/97, punktas 56; Smits and Peerbooms, C-157/99, punktas 57

²⁴ [SEC(2004) 21]/* COM/2004/0002 final

²⁵ Finansinės paslaugos – direktyva 2002/65/EC; Elektr. telekomunikacija - direktyvos 2002/19/EC, 2002/20/EC, 2002/21/CE, 2002/22/EC and 2002/58/EC; transportas – atitinkami Bendrijos instrumentai priimti pagal Sutarties 71 ir 80(2) straipsnius.

PD siekiama sudaryti sąlygas laisvam paslaugų judėjimui tarp šalių narių. Galima apibrėžti du paslaugų teikimo būdus kitoje šalyje narėje. Tai yra: paslaugų teikimas kitoje valstybėje narėje steigiant verslą (įmonę) ir paslaugų teikimas per sieną (laikinas paslaugų teikimas).²⁶

Laisvė įsisteigti (PD 2 skyrius) yra realizuojama per administracinių priemonių supaprastinimą, diskriminacinių reikalavimų panaikinimą bei veiklos reikalavimų schemų supaprastinimą (PD 9-13 str.). Tokiu būdu yra naikinamos kuriančius papildomus kaštus ir ribojančios konkurenciją kliūtys.

Pozityvioji integracijos dalis (PD 5-8 str.) susideda iš administracinių palengvinimų įdiegimo, pavyzdžiui, vieno kontaktinio centro licencijoms ir kitiems biurokratiniais dokumentams gauti, įsteigimas, bendradarbiavimas tarp valstybių narių valdžios institucijų informacijos mainų klausimu, tam tikras licenzijų išdavimo ir procedūrų harmonizavimas.²⁷ Tokios priemonės įgyvendinimas prisidės prie verslo sąlygų gerinimo: konkurencinės aplinkos pasikeitimu, įsisteigimo bei veiklos kaštų sumažėjimu ir rinkos išsiplėtimu. Šiuo metu verslui vykdyti, o ypačiai jį pradėti, reikalingų licenzijų ir leidimų gavimas, reikiamos teisinės informacijos surinkimas, yra labai išskaidyti ir reikalauja verslo atstovų pastangų tuo pačiu kuriant papildomus kaštus.²⁸ Taigi, kas liečia įsisteigimo laisvę, tai Komisija projektas sprendė beveik visas su tuo susijusias problemas.

Kita PD nuostata įteisinabti laisvą paslaugų judėjimą yra KVP (PD 16 str.). Jo taikymas tampa aktualus, kai paslaugos teikiamos per sieną nusteigiant kitoje šalyje narėje verslo (įmonės). Tačiau taikant KVP susiduriama su tam tikrais neaiškumais. Abipusiškumo principas taikomas, kada abiejuose valstybėse laisvo judėjimo apribojimo tikslai sutampa (pvz., panašūs sveikatos, visuomenės gerovės, aplinkos apsaugos reikalavimai). Kai nėra daroma užuominų į apribojimo tikslų ekvivalentiškumą tada abipusiškumo principas tampa KVP ir tokiu atveju valstybėm narėm paliekama daugiau diskrecijos daryti išimtis. Tuo tarpu, pripažinus tam tikrų apribojimų ekvivalentiškumą tokių galimybių nelieka ir tai labiau prisideda skatinant laisvą judėjimą.²⁹ Kita vertus, KVP paslaugų sektoriuje geriau tinka, nes yra orientuotas į reikalavimų teikėjui (sertifikatų ir diplomų standartai) panaikinimą. Tuo tarpu abipusio pripažinimo principas labiau liečia reguliacinių taisyklių pačių paslaugų atžvilgiu ignoravimą. Tačiau tai nelengva

²⁶ Šie paslaugų teikimo būdai yra įtvirtinti ir Romos sutartyje. Laikinos paslaugos, kurių teikėjai ar vartotojai, norėdami suteikti jas ar jom pasinaudoti, atvyksta į kitą valstybę narę, apibūdinamos kaip „paslaugos“ (EB sutarties 49-55 straipsniai), o nuolatinės paslaugos, teikiamos kitoje valstybėje narėje, apibrėžiamos kaip „verslo steigimo laisvė“ (EB sutarties 43-48 straipsniai).

²⁷ Pelkmans 133

²⁸ EKT grupė, „Direktyvos dėl paslaugų ES Vidaus rinkoje projekto pasekmių tyrimas“, projekto vadovas Edmundas Piesarskas, Vilnius, 2005. 6

²⁹ Pelkmans 135

įgyvendinti, kadangi paslaugos yra dažniausiai yra nevienalytės ir sunkiai apčiuopiamos.³⁰ Komisijai pasirinkus taikyti KVP teko pripažinti ir jo implikuojamą ribotumą. Jau sekančiuose straipsniuose (PD 17-19 str.) buvo numatyta eilė leidžiančių nukrypti nuostatų³¹: bendrųjų, pereinamojo laikotarpio bei konkrečių atvejų.³² Bendrosios išimtys yra jautrios konkurencijai ir vadinamos bendrojo ekonominio intereso paslaugomis. Tai pašto, dujų, elektros, vandens teikimo paslaugos.

KVP taikymo pagrindinis poveikis atsiranda dėl skirtingų reikalavimų skirtingose šalyse. Šie skirtumai gali daryti poveikį tokiems veiklos aspektams, kaip: konkurencijos iškreipimai, kai mažesnius reikalavimus taikančios valstybės paslaugų teikėjai įgyja nepagrįstą konkurencinį pranašumą; vartotojų teisių gynimas, kai dėl skirtingų reikalavimų suteikiama neadekvati paslauga arba nesudaromos prielaidos vartotojo patiriamų nuostolių kompensavimui; informacijos apie paslaugas bei paslaugų teikėjus pateikimo vartotojams užtikrinimas.³³

Kita priemonė, skatinanti laisvą paslaugų judėjimą, įteisino vartotojų galimybę naudotis kitos šalies narės paslaugų teikėjo paslaugomis (20-23 str.). PD pažymima, kad apribojimai laisvam paslaugų judėjimui gali kilti ne tik iš kliūčių paslaugų teikėjams, bet dažnai ir dėl įvairių kliūčių paslaugų gavėjams, ypač vartotojams. Tarp tokių galima paminėti mokesčių lengvatas bei finansinę paramą, kuri mažinama, kai paslaugos perkamos kitoje šalyje narėje. Realizuojant šią nuostatą, šalis narės turi užtikrinti, kad paslaugos gavėjai nebūtų diskriminuojami tautybės ar gyvenamosios vietos pagrindu ir tuo pačiu užtikrinti, kad paslaugų prieinamumas nebūtų apribotas diskriminaciniais reikalavimais.³⁴ Tai sukuria ir tam tikras teorines problemas paslaugų sektoriuose, kuriuose bet kokia finansavimo forma dalyvauja valstybė. Dėl to, pvz., pacientų atveju PD yra numatoma ir supaprastinama sistema, kurios dėka valstybė narė padengtų savo piliečiui kitoje valstybėje narėje suteikto gydymo išlaidas (PD 23 str.). Be to numatomas konsultavimo mechanizmas, kurio pagalba būtų teikiama informacija klientui besinaudojančiam kitoje valstybėje narėje įsisteigusio teikėjo paslaugomis (PD 22 str.).

Galiausiai komandiruojamų darbuotojų atveju yra numatytas specialus užduočių paskirstymas tarp valstybės siuntėjos ir valstybės priėmėjos, bei nustatytas priežiūros mechanizmas. Tam tikri ribojimai Komisijos projekte yra pagrįsti komandiruojamų darbuotojų PD (96/71/EC) reikalavimų. Komandiruojamų darbuotojų direktyvos reikalavimai neišvengiami, nes kai kurios paslaugos (statybos ir su jomis susijusios, viešbučių, restoranų ir kavinių (HORECA)) labai

³⁰ Line Vogt, 22

³¹ EB sutartis 45 ir 46 str. (viešoji tvarka), reikalavimai išvystyti EB (*Cassis de Dijon* bylos pagrindu; visuomenės, sveikatos, aplinkos, vartotojų apsauga; su tinklais susijusių pramonės šakų, ir kt.); kitos išimtys numatytos specifinių direktyvų.

³² [SEC(2004) 21]/* COM/2004/0002 final, 9

³³ Ten pat

³⁴ EKT grupė, 6

priklauso nuo darbo jėgos kaštų. Ši direktyva neleidžia teikėjui mokėti laikinai kitoje šalyje dirbantiems savo darbuotojams to atlyginimo, kurį jis mokėtų savo valstybėje.³⁵

Kitos priemonės paslaugų rinkos integracijos vystymui Komisijos pradiniam projekte buvo susijusios su įstatymų, užtikrinančių gyvybiškai svarbių interesų apsaugą, harmonizavimu; stipresnio valstybių narių valdžios instancijų tarpusavio bendradarbiavimo skatinimu, paslaugų kokybės kėlimo priemonėmis; tam tikrų tinkamo elgesio normų propagavimu.

Vis dėlto didžiausias PD tiesioginis poveikis paslaugų verslo subjektams, sietinas su įsisteigimo bei veiklos laisves ribojančių kliūčių panaikinimu. Šios nuostatos įgyvendinimas, kartu su vartotojų teisės naudotis kitų šalių narių teikėjų paslaugomis įteisinimu, labai prisidėtų prie paslaugų sektoriaus plėtros bei būtų naudingos vartotojams kainų mažėjimo bei didėjančio pasirinkimo prasme. Laisvėjanti konkurencija bendrai lemtų kainų mažėjimą, efektyvesnį resursų panaudojimą, užimtumo paslaugų sektoriuose bei konkurencingumo augimą.³⁶

Yra atlikta daugybė tyrimų galimam PD ekonominiam poveikiui įvertinti. Daugiausiai cituojamas yra Kopenhagos ekonominių tyrimų instituto atliktas tyrimas. Jame buvo atskleista, kad iš pilno PD įgyvendinimo labiausiai pasipelnytų smulkusis ir vidutinis verslas. Skaitine išraiška tai atrodytų taip: 0,6 proc. arba 37 mlrd. eurų padidėtų ekonomikos augimas, bei 0,3 proc. padaugėtų darbo vietų (600 000 tūkst.), 0,4 proc. išaugtų atlyginimai ir 1,1 proc. padidėtų paslaugų sektoriaus produktyvumas. Kita vertus, šis tyrimas paneigia KVP priskiriamą svarbą, nes teigia, jog be jo PD poveikis bendrai ekonominei naudai būtų mažesnis tik 7-9 proc., be to būtų išsaugota apie 12000 darbo vietų.³⁷ Nors kito, taip pat labai vertinamo tyrimo, atlikto Nyderlandų ekonominės politikos analizės biuro (CPB) duomenimis KVP prie bendros PD naudos prisideda 33-42 proc. Taip pat pagal šį tyrimą KVP kartu su kitomis PD nuostatomis gali padidinti prekybą paslaugomis ES viduje 30-62 proc., o tiesioginių užsienio investicijų srautą – 20-35 proc.³⁸ PD poveikio vertinimai skiriasi, nes naudojami skirtingi skaičiavimo metodai. Tačiau šios pastraipos tikslas buvo tik supažindinti su potencialia PD nauda ES, ir toliau netikslina gilintis į skaičiavimo metodus.

Nepaisant prognozuojamų teigiamų pasekmių, PD daugelio turtingųjų šalių darbuotojų sąjungom kelia susirūpinimą dėl padidėjančios imigracijos ir dėl to intensyvėjančios konkurencijos darbo rinkoje. Ekonomikos teorijos požiūriu šios baimės yra iš dalies nepagrįstos, o didesnis darbuotojų judėjimas Europoje atneštų naudos visoms valstybėms. Imigrantų uždarbis dažniausiai būna didesnis, nei dėl emigracijos atsirandantys gamybos nuostoliai jų gimtosiose šalyse, tuo tarpu jų atlyginimas yra mažesnis už darbo nešamą naudą šalyse, kuriose jie dirba. Žinoma, imigracija turi poveikį atlyginimams, nes padidėjus darbo jėgos pasiūlai, jos vertė turėtų

³⁵ pelkmans 135

³⁶ Ekt grupė, 7

³⁷ J. Jensen, P. Svensson, M. Hvidt Thelle, J. Garcia, L. Termansen, T. Dalgaard, H. Ballebye Olesen, C. Kastberg Nielsen, 7-8

³⁸ H. Kox, A. Lejour, R. Montizaan, 9-10

kristi, kas lems jog kris ir vietinių darbuotojų atlyginimai. Bet tuo pačiu turėtų padidėti ir pelnas, kurį gauna vietiniai darbdaviai ir kapitalo savininkai. Tai suponuoja, kad vakaruose bus pralaimėjusiųjų dėl PD, tačiau bus ir laimėsiančiųjų, kai pastarųjų nauda bus didesnė už pirmųjų nuostolius. Be to, dėl mažėjančio darbo jėgos kiekio skurdesnėse valstybėse, pradės augti atlyginimai, ir ilguoju laikotarpiu, jie turėtų išsilyginti, kas panaikins poreikį emigruoti.

Kitas turtingųjų valstybių narių darbuotojų susirūpinimą keliantis PD galimas poveikis yra tas, kad vietinės įmonės gali ryžtis savo veiklą perkelti į pigesnės darbo jėgos ir mažesnių kaštų naujasias ES valstybes. Tačiau tokiu atveju tose valstybėse padidėtų darbo paklausa ir tuo pačiu atlyginimai, kas ilguoju laikotarpiu panaikintų paskatas kapitalo judėjimui iš turtingųjų valstybių.

Abejais atvejais trumpuoju laikotarpiu įmanomas darbo vietų praradimas ir atlyginimų mažėjimas turtingose valstybėse, tačiau tai nėra argumentai prieš PD, o greičiau kritika tų valstybių vyriausybėm dėl darbo rinkos reformų nevykdymo.³⁹

Trumpas PD aptarimas atskleidė pagrindinius šio dokumento elementus, liberalizuojančius paslaugų rinką, bei jų potencialų ekonominį poveikį. Tačiau jie nebuvo vienodai priimti valstybių narių. Žinant 2004 metais Komisijos pasiūlyto dokumento turinį bei jo „išplovimą“ po dvejus metus trukusių derybų, būtų galima lokalizuoti pagrindinius probleminius taškus. Daugiausiai neaiškumų kilo dėl laisvo paslaugų judėjimo (KVP) ir apimties. Būtent šie aspektai yra sukėlę daugiausia diskusijų tarp valstybių narių ir dėl to nusipelnantys analizės.

Skaitant pakeistąjį (galutinį) PD variantą, visų pirma, į akis krenta 2-asis straipsnis. Čia minimos iš PD išbrauktos paslaugos: laikinojo įdarbinimo paslaugos; privačios saugos paslaugos; sveikatos priežiūros paslaugoms, neatsižvelgiant į tai, ar jos valstybinės ar privačios; socialinėms paslaugoms, susijusioms su socialinio būsto suteikimu, vaikų priežiūra ir parama remtinoms šeimoms ir asmenims, kuriems šios paramos nuolat ar laikinai reikia ir kurias teikia valstybė, valstybės įgalioti subjektai arba valstybės pripažintos labdaros organizacijos; garso ir vaizdo paslaugoms, įskaitant kinematografijos paslaugas, nepriklausomai nuo to, koks jų gamybos, platinimo ir perdavimo būdas, ir radijo transliacijoms; azartinių lošimų veiklai, susijusiai su pinigine verte turinčiais statymais tikimybių principu pagrįstų žaidimų metu, įskaitant loterijas, lošimą kazino ir lažybas; oficialiu vyriausybės aktu paskirtų notarų ir antstolių teikiamos paslaugos (notarų paslaugos pradiniam Komisijos variante buvo išskirtos tik iš KVP veikimo lauko). Analizuojant nacionalinių preferencijų poveikį paslaugų rinkos liberalizavimui teks atsižvelgti į šių paslaugų teikėjų interesus atskirose valstybėse narėse.

Kitas žymus PD pakeitimas yra kilmės valstybės principo pakeitimas į „laisvę teikti paslaugas.“ Pakeitimas susilpnino liberalizuojantį PD poveikį. Tokiu būdu valstybės narės išsaugojo protekcionizmo tam tikrom paslaugom galimybę. Kaip teigia 16 str. 3 pastraipa –

³⁹ Line Vogt, 19

„Valstybei narei, į kurią atvyksta teikėjas, nekliudoma taikyti paslaugų teikimo reikalavimų, jei jie pagrįsti viešosios tvarkos, visuomenės saugumo, visuomenės sveikatos ar aplinkos apsaugos sumetimais, ir jeigu laikomasi 1 dalies nuostatų. Valstybei narei taip pat nekliudoma, nepažeidžiant Bendrijos teisės, taikyti savo taisyklių dėl įdarbinimo sąlygų, įskaitant kolektyviniuose susitarimuose nustatytas taisykles.“ Taigi valstybės narės reikalavimai paslaugos teikėjui gali būti ribojami tik abstrakčiais ir labai bendrais, todėl lengvai manipuliuojamais nediskriminavimo, būtinybės ir proporcingumo reikalavimais (16 str. 1 dalis)

Su valstybės kilmės principo pakeitimu susiję ir kiti PD pakeitimai, tokie kaip straipsnis reguliuojantis valstybių narių kompetencijos ribas komandiruojamų darbuotojų atveju. Šis straipsnis (24 ir 25 str) buvo panaikintas, kadangi be valstybės kilmės principo jis nebeturi prasmės. Valstybės ir taip savo nuožiūra gali nustatyti tokiems darbuotojams taikomas darbo sąlygas. Lygiai taip pat iš Direktyvos apimties pašalinus sveikatos apsaugos paslaugas, tapo nebereikalingas straipsnis (23str.) reguliuojantis sveikatos paslaugų įkainius.

Tuo tarpu, laisvės įsisteigti nuostatos nebuvo paliestos. Nors kai kurie iš straipsnių buvo pakeisti, tačiau tai daugiausia kosmetinio ar techninio pobūdžio pakeitimai, neturintys didelės svarbos.

Kaip matyti, galutinis PD variantas yra gerokai „išplautas“. KVP panaikinimas ir kiti su tuo susiję pakeitimai gali labai paveikti prekybos srautus ES viduje. PD nebesuteiks galimybės mažoms ir vidutinėm įmonėm išbandyti kitų valstybių rinkas, laikinai komandiruojan ten savo darbuotojus, prieš nusprendžiant įsisteigti. Būtent smulkusis ir vidutinis verslas įvardijamas kaip pagrindinis PD laimėtojas, nes įvairios kliūtys paslaugų teikimui kitose valstybėse jam yra per brangios įveikti. Nepaisant to, net ir toks „išplautas“ dokumentas išlieka geru instrumentu naikinant įsisteigimo kliūtis bei skatinant konkurenciją

Kadangi pagrindinė šio darbo hipotezė yra ta, kad paslaugų rinkos liberalizavimas ES priklauso nuo nacionalinių valstybių preferencijų, tai ir PD atveju daroma prielaida, kad nuomonių išsiskyrimas, lėmęs žymius dokumento pokyčius yra skirtingų nacionalinių preferencijų tarpusavio sąveikos rezultatas. Tokie atvejai susiję su tarpvalstybinėmis derybomis ir galutinis sprendimas turėtų būti lemiamas santykinės valstybių derybinės galios. Tik tokių situacijų aptarinėjimas įlietų tikros pridėtinės vertės į liberalaus tarpvyriausybės modeliu pagrįstą tyrimą. Neprobleminių atvejų (pvz., laisvės įsisteigti nuostatos) paminėjimas irgi padėtų patikrinti hipotezę, nes tik patvirtintų teiginį, jog interesų sutapimas nesudaro pagrindo atsirasti tarptautinėms deryboms. Tačiau būtent derybinės situacijos pagal liberalų tarpvyriausybės geriausiai padeda atskleisti valstybių narių nacionalinių preferencijų poveikį sprendimų priėmimams.

2. Teorinis analizės modelis – liberalus tarpvyriausybėsbiškumas

Šioje dalyje bus detaliau aptartos liberalaus tarpvyriausybėsbiškumo teorijos dalys taip išskiriant ES integracijos nepriklausomus kintamuosius ir juos integruojant į šio darbo kontekstą. Tokiu būdu bus sukurtas tyrimo modelis, išskirti instrumentai paslaugų rinkos integracijai analizuoti.

Liberalus tarpvyriausybėsbiškumas kaip tarptautinių santykių teorija valstybes paverčia pagrindiniais tarptautinės politikos veikėjais, veikiančiais anarchijos sąlygomis. Be valstybių centriškumo politiniam procesui teigiamas ir jų racionalumas – tai teorijos šerdis. „Racionalaus pasirinkimo“ prielaida yra ta, jog veikėjai nuolat siekia padidinti gaunamą naudą ir minimizuoti kaštus, ir todėl visada apskaičiuoja ir įvertina galimas veiksmų alternatyvas ir pasirenka priimtinausią.⁴⁰

A. Moravcsikas ES derybas siūlo analizuoti remiantis dviejų lygių žaidimo modeliu, pasiskolintu iš R. Putnam. Ši idėja yra bandymas susieti vidaus (nacionalinį lygmenį) politiką ir tarptautinius santykius. Aiškinama, kad valstybių lyderiai veikia dviejose srityse maždaug vienu metu. Vidaus lygmenyje galios siekiantys arba ją stiprinantys valdininkai stengiasi sukurti palaikymo koalicijas tarp vidaus grupių. Tarptautiniu lygmeniu tie patys veikėjai siekia derėtis tokiais būdais, kurie padidina jų pozicijas vidaus lygmeniu, kai yra patenkinami pagrindinių vidaus rinkėjų reikalavimai.⁴¹ Viršvalstybinės institucijos šiame procese turi tik patariamąjį balsą ir esminės įtakos sprendimų priėmimui nedaro.

Remiantis liberalia tarptautinių santykių teorija, valstybės užsienio politikos tikslai yra suvokiami kaip kintantys priklausomai nuo vidaus ekonominių ir socialinių grupių kovos. „Pagrindinis vyriausybėsbiškumo interesas yra išsilaikyti pareigose. Todėl reikia užsitarnauti rinkėjų, partijų, interesų grupių ir biurokratijos paramą. Jų pažiūros yra perteikiamos per politines institucijas ir praktikas. Taip atsiranda rinkinys nacionalinių interesų ir tikslų, kuriuos valstybė iškelia tarptautinėse derybose.“⁴²

Kadangi Europos integracija yra daugiausiai ekonominė, tai ir valstybių preferencijos yra ekonominės. Vyriausybėsbiškumo skatina integraciją, kaip būdą išsaugoti gamintojų komercinį pranašumą.⁴³

Kreipiant dėmesį tik į gamintojų spaudimą, nusakomą jų svorio ir naudos bei praradimų intensyvumo, aiškinimas labai paprastas, skirtas apimti tik pačius fundamentaliausius

⁴⁰ Frank Schimmelfennig „Liberal intergovernmentalism“. Kn. Antje Wiener, Thomas Diez (sud.) *European Integration Theory* Oxford: OUP, 2004, 77.

⁴¹ Ben Rosamond, *Theories of European Integration*. Macmillan Press, 2000, 136

⁴² Ten pat, 137

⁴³ Moravcsik 1998, 38.

ekonominius interesus. Vyriausybės tuo tarpu yra suprantamos kaip šių interesų atstovės.⁴⁴ Todėl šiame darbe analizuojant ekonomines valstybių preferencijas paslaugų rinkos integracijos atžvilgiu didžiausias dėmesys bus kreipiamas į valstybių paslaugų teikėjų interesus: jų svorį ekonomikoje, konkurencingumą bei veiklą ES lygmeniu.

Vidinis konfliktas dėl ekonominės politikos koordinavo išskiria laimėtojus ir pralaimėtojus. Politinė tam tikrų grupių jėga yra įsiterpiantis kintamasis tarp ekonominių kaštų ir naudos skaičiavimų ir politikos išeigų. Svarbiausi vyriausybėm yra gamintojų interesai. Toks išskyrimas pastato šią grupę prieš kitas: vartotojai, mokesčių mokėtojai, gamintojai iš kitų valstybių. Be to, gamintojų interesai yra intensyvesni, aiškesni bei organizuotai išreikšti. Tai dar labiau juo išskiria. Tačiau reikia pripažinti, kad vyriausybės yra suvaržytos labiau apibrėžtų viešosios politikos tikslų.⁴⁵ Egzistuoja sąlygos, kada vyriausybės sugebės atsispirti liberalizavimo spaudimui. Visų pirma, remdama santykinai nekonkurencingas pramonės šakas, tol kol tokios politikos kaštai bus toleruoti. Visų antra, kai negamintojai išreikš didesnę pasipriešinimą, kada aptariama politika, susijusi su reguliavimu ir standartais. Visuomenė gali būti suinteresuota kai klausimas liečia aplinkos, sveikatos, saugumo, vartotojo klausimus. Toks suinteresuotumas generuoja rinkiminį poveikį, tad politikai privalo atsižvelgti.⁴⁶ Šio magistro darbo kontekste, tokia interesų takoskyra vers tyrėjo žvilgsnį kreipti ne tik į dominuojančių paslaugų teikėjų interesus bet ir į nekonkurencingų jų kolegų baimes, o taip pat profesinių sąjungų, bijančių konkurencijos iš pigesnių paslaugų teikėjų, susirūpinimą dėl galimų liberalizavimo padarinių jų saugumui, tam tikriems socialinės apsaugos standartams.

Sekant A. Moravcsiko knygoje *The Choice for Europe* išskirtomis hipotezėmis dėl nacionalinių preferencijų formavimo ir papildant jas R. Vilpišausko išskirtomis tezėmis šiame darbe bus remiamasi tokiais darbiniais teiginiais:

- Konkurencingesni paslaugų teikėjai skatina liberalizavimą.⁴⁷ Prieš stoja interesų grupės, kurios konkuruoja su importuojamomis paslaugomis, ir kurias saugo įvairios reguliacinės kliūtys, nebetaikomos vykstant integracijai.⁴⁸
- Integracijos preferencijos intensyvėja kartu su augančiais paslaugų teikimo mastais, kapitalo mobilumu ir politikos konvergencija.⁴⁹
- Pagrindiniai veikėjai – tai įvairios ekonominės interesų grupės, ekonominės politikos pareigūnai, elitas, valdančios partijos, vyriausybės pareigūnai. Svarbiausios takoskyros

⁴⁴ Ten pat, 36

⁴⁵ Ten pat, 36-37

⁴⁶ Ten pat, 40

⁴⁷ Ten pat, 38

⁴⁸ Maniokas K., R. Vilpišauskas, D. Žeruolis (red.), Lietuvos kelias į Europos Sąjungą. - Vilnius: Eugrimas, 2004. 72-73

⁴⁹ Moravcsik 1998, 38.

atspindi nesutarimus dėl konkurencingumo. Gali būti įtrauktos grupės, susidomėjusios reguliavimu.⁵⁰ Visuomenės ir verslo grupių įtaka valstybės institucijų sprendimams ir deryboms dėl integracijos priklauso nuo jų paskatų ir gebėjimo organizuotis ir daryti poveikį.⁵¹

- Kuo didesnis paslaugų eksportas ir jo galimybės, ir kuo konkurencingesni yra vietos paslaugų teikėjai, tuo prekybos liberalizavimo poreikis bus didesnis.⁵²

Apibendrinant būtų galima teigti, kad interesų grupių, šiuo atveju, paslaugų teikėjų, poveikis priklauso nuo tikėtino siūlomo darbotvarkės klausimo poveikio jų veiklos kaštams ir konkurencingumui bei gebėjimo susiorganizuoti bei interesų derinimo institucijų veiklos. Valstybės politikai, atstovaujantys šaliai ES institucijose, siekia suderinti skirtingų grupių reikalavimus, kartu atsižvelgdami į atstovaujamos partijos programines nuostatas, ekonominę šalies padėtį ir tikėtiną prisitaikymo spaudimą, gaunamą informaciją iš ekspertinių institucijų bei kolegų iš kitų šalių pozicijas. Konkretus vidaus politikos veiksmų derinys bei santykinis poveikis formuojant nacionalinius interesus priklausys nuo svarstomų klausimų, o sprendimų priėmimo dinamika Taryboje ir nacionalinių interesų įgyvendinimas ES politikos priemonėmis – nuo derybinės galios ir koalicijų sudarymo.⁵³ Kaip matome, toliau aktualus tampa tarpvyriausybinių derybų klausimas.

Anot R. Vilpišausko, norint suprasti tarptautines derybas, reikia nusistatyti ataskaitos taškus, kurių pagalba būtų galima analizuoti derybų eigą ir rezultatus. Tokie ataskaitos taškai būtų: derybų pobūdis, formalūs principai, proceso ypatumai, veikėjai ir jų motyvai.⁵⁴ Pagrindiniai veikėjai - tai trijų didžiausių ES valstybių vyriausybės. Jų motyvus mes išsiaiškinsime analizuodami vidines ekonomines preferencijas. Todėl svarbiausia šiais skilčiais tenkanti užduotis yra susijusi su formalių ir neformalių derybinių galių, lemiančių derybų rezultatus, analize.

Liberalusis tarpvyriausybiškumas teigia, jog tam, kad derybos įvyktų reikia, kad jų rezultatas atneštų bendrą naudą derybų dalyvėms, tačiau jos būtų susipriešinusios tam tikrais klausimais. „Kai nėra bendro intereso nėra pagrindo derėtis, o kai nėra nesutarimų, nėra dėl ko derėtis.“⁵⁵ Nesiderėjimas dėl kažko paliktų visas šalis su nuostoliais. Tad analizuojant paslaugų rinkos liberalizavimo atvejį ES reiktų pažvelgti į tai, kokią ekonominę naudą valstybėms suteiktų paslaugų sektoriaus integracija. Čia pravartu bus patyrinėti įvairius ekonominio poveikio įvertinimus.

⁵⁰ Ten pat, 38

⁵¹ Maniokas K., R. Vilpišauskas, D. Žeruolis, 72-73

⁵² Moravcsik 1998, 38

⁵³ Maniokas K., R. Vilpišauskas, D. Žeruolis, 424

⁵⁴ Ten pat, 56

⁵⁵ Ten pat

Tačiau net ir tada, kai visos šalys laimi iš pasiekto susitarimo, dažnai nauda būna nevienoda ir skirtingai pasiskirsto tarp valstybių. Veiksniai kurie nulemia derybų rezultatus yra formalios ir neformalios derybinės galios. Formali galia – tai santykinė valstybių galia, išreikšta ES sutartyse įtvirtintu balsavimo svoriu. Tačiau ji ne tokia svarbi, kaip neformali galia, kuri priklauso nuo noro susitarti ir tikėtinos nesusitarimo kainos.⁵⁶ Preferencijų intensyvumo pobūdis ar „asimetrinė tarpusavio priklausomybė“ nusako, kokią santykinę vertę, kiekviena šalis skirs deryboms, kas savo ruožtu nurodo, tos šalies norą daryti nuolaidas.⁵⁷

Remiantis A. Moravcsiko teorija galime suformuluoti mūsų darbui aktualias tezes, susijusias su derybų proceso analize:

- Labiausiai suinteresuotos vyriausybės ir socialinės grupės gali elgtis kaip efektyvūs politikos tarpininkai. Jie inicijuos, tarpininkaus ir mobilizuos vidaus koalicijas. Derybos koncentruosis ties naudos paskirstymu.
- Vyriausybės, kurios iš derybų gaus daugiausiai, mainais siūlys daugiausiai kompromisų ar šalutinių išmokų. Ribinės nuolaidos yra orientuotos į mažiausiai su „pagrindinėmis“ derybomis linkusių sutikti vyriausybių siekiamus tikslus.⁵⁸

Taigi, į tarptautines derybas žvelgiama iš politinės ekonomijos perspektyvos, pagal kurią tarptautinis bendradarbiavimas yra suprantamas, kaip pastangos sureguliuoti abipusiškai naudingą politikos koordinavimą tarp valstybių, kurių vidinės politikos turi poveikį viena kitai.⁵⁹

Pereinant prie A. Moravcsiko teorijos trečiosios dalies, analizuojančios, kodėl grupė valstybių (patikėtojų) nori deleguoti galias viršnacionalinėms institucijoms (patikėtiniais), tai PD svarstymo atveju ji tampa nereikšminga. A. Moravcsikui toks klausimas kyla natūraliai, kadangi jo tyrimų sritis yra „didžiosios“ Europos derybos, kur instituciniai klausimai yra labai svarbūs. Tuo tarpu šiame darbe PD svarstymo atveju, naujų galių skyrimas institucijoms neaktualus. EB Sutartyje institucijoms jau yra paskirtos tam tikros galios, kaip racionalių veikėjų, valstybių, sprendimas sumažinti sandorių kaštus, įpareigojant institucijas stebėti kaip valstybės narės laikosi tarptautinių susitarimų nuostatų, tai yra saugant susitarimų patikimumą. Analitinėje dalyje, bus verta patikrinti, ar Komisija tik pateikė direktyvos tekstą, ar vis dėlto veikė kaip nepriklausomas svarbus veikėjas derybų metu keitęs valstybių preferencijas. Toks patikrinimas leistų patvirtinti arba koreguoti A. Moravcsiko aiškinimą PD atveju.

Norėdamas iš anksto išvengti savo darbo kritikos, kuri kiltų iš apskritai reiškiamos kritikos liberalaus tarpvyriausybės modeliu, toliau ketinu trumpai išdėstyti pagrindinius

⁵⁶ Ten pat, 424

⁵⁷ Ten pat, 56

⁵⁸ Moravcsik, 55

⁵⁹ Ten pat, 35

probleminius akcentus, liečiančius ir šio darbo turinį bei tikslą. Pripažindamas A. Moravcsiko požiūrio trūkumus, sutiksiu, su tuo, jog ir mano darbo tyrimo modelis yra ribotos analitinės gebos, tačiau nepaisant to, koncentravimasis ties tam tikrais veiksniais ir nesiekimas viską apimančios ambicingos programos, padeda išryškinti svarbius kintamuosius ir tokiu būdu atveria kelią tolimesnei diskusijai, kuri galėtų įtraukti ir kitokius požiūrius.

Vieną aštriausių kritikos strėlių liečia liberalaus tarpvyriausybės kaip dedukcinės teorijos pagrindimo problema. Kritinis teiginys čia būtų tas, kad liberalus tarpvyriausybės turėtų būti suprantamas tik kaip prieiga, pagrįsta tam tikrų metodologinių prielaidų visuma, o ne teorija.⁶⁰ Anot, D. Wincott⁶¹, liberalaus tarpvyriausybės tezių negalima laikyti darbinėmis. Ypatingai sunku pateisinti liberalaus tarpvyriausybės priešišumą viršvalstybiškumui. A. Moravcsikas kaltinamas istorinių duomenų nepilnumu, o gal net ir kryptingu pasirinkimu, kai ieškoma ekonominių integracijos paskatų, žvelgiama vien į tarpvyriausybines derybas, nekreipiant dėmesio į institucijų vaidmenį, analizuojamos tik vienbalsiškumo reikalaujantys didieji sprendimai. Tokiu būdu A. Moravcsiko hipotezės įgyja išankstinį aiškumą – randama tai, ką norima rasti.

Sprendimų priėmimo procesui paaiškinti būtina atsižvelgti į sąveiką tarp ES institucijų: Tarybos, Komisijos, EP.⁶² Be to nepaneigiama yra ETT svarba kasdieninėje ES veikloje. Institucionalistai teigia, jog nors institucijos buvo sukurtos valstybių dėka, tačiau kartą taip atsitikus jos įgavo savo vystymosi logiką bei tam tikrą autonomiją.⁶³ A. Moravcsikas vengdamas tai pripažinti ignoruoja integracijos dinamiką. Sekančiuose tarpvyriausybinių derybų etapuose, valstybės narės gali pakeisti savo preferencijas (pvz., pasikeitus vyriausybei po rinkimų) tačiau bus apribotos netikėtų ar nepageidaujamų anksčiau priimtų sprendimų poveikio, kurį bus sunku ar brangu atšaukti.⁶⁴ Be to, A. Moravcsiko kritikai teigia, kad jei derybos Taryboje sukuria prielaidas atsirasti įvairiom koalicijom, tai šios koalicijos priklauso ne tik nuo valstybių pasirinktos pozicijos bet ir institucinio konteksto. Pavyzdžiui koalicijos formavimas negali būti nagrinėjamas atskirai nuo to, kokios svarstymo procedūros yra naudojamos.⁶⁵

Liberalaus tarpvyriausybės modelis taip pat ignoruoja valstybių vidaus institucijas. Iš lyginamosios politikos pusės labai sunku priimti nuostatą, kad skirtumai organizacijose ar interesų grupėse (pliuralistinės vs. korporatyvistinės), politinių partijų sistemose (dvipartinė vs. daugiapartinė), vykdomosios-legislatyvinės valdžios ryšiuose, neturi jokios reikšmės

⁶⁰ Rosamond, 146

⁶¹ Daniel Wincott, "Institutional Interaction and European Integration: Towards an Everyday Critique of Liberal Intergovernmentalism." Kn. Neill Nugent (sud.), *The European Union. Volume I: Perspectives and Theoretical Interpretations*. London: Dartmouth, 1997, 241-254.

⁶² Geoffrey Garrett, George Tsebelis „An Institutional Critique of Intergovernmentalism“ *International Organization*, Volume 50, Issue 2, 1996. 270

⁶³ Rosamond, 146

⁶⁴ Wiener, Diez, 82

⁶⁵ Garrett, Tsebelis 294

preferencijų formavimo ar derybų procesams.⁶⁶

Liberalaus tarpvyriausybės požiūriu, valstybės pasiekia autonomiją tik per tarptautinį bendradarbiavimą. Tačiau neįvertinama, kad nacionalinės vyriausybės gali rasti ir kitų autonomijos pasiekimo būdų, pavyzdžiui, derindamos konkuruojančių vidaus socialinių ar politinių grupių interesus. Be to, kaip rodo pastarųjų metų Europos istorija, nacionalinės vyriausybės naudojo ES tam, kad pasiektų autonomiją nuo vidaus interesų. Tačiau šis argumentas prieštarauja A. Moravcsik ankstesniam vidaus interesų įtakos valstybės politikai akcentavimui. Taip pat užkliūna neatsižvelgimas į transnacionalinę visuomenę. Juk Briuselyje veikia daugybė euro-grupių (interesų grupių), kurios daro poveikį sprendimų priėmimui.⁶⁷

Kritika liberaliam tarpvyriausybės modeliui liečia ir jo naudojamą dviejų lygių žaidimo modelį. Teigiama, kad R. Putnam tai pateikia kaip metaforą, dėl to požiūris stokoja aiškinamosios galios ir neturi pagrindo, iš kurio būtų galima išvesti hipotezes.⁶⁸ Kiti autoriai teigia, kad dviejų lygių žaidimas yra per daug supaprastintas modelis, pagal kurį valstybė žaidžia tik dviejuose lygiuose: nacionalinė politinė bendruomenė – vyriausybė; vyriausybė – vyriausybė. Smith ir Ray (1993) siūlo išplėsti žaidimo lygių skaičių ir papildyti schemą dar keliais lygiais tokiais, kaip ES valstybė narė - nepriklausanti ES valstybė, valstybės nacionalinė politinė bendruomenė - kitos valstybės bendruomenė, ES institucijos – vyriausybė. Valstybės vienu metu yra priverstos žaisti keliuose lygmenyse. Šis faktas bei tai, kad kiti, ne valstybiniai veikėjai, vaidina svarbų vaidmenį, tokį požiūrį priartina prie daugiasluoksnio valdymo pozicijos.

Pats A. Moravcsik atsakydamas į pagrindinį jo teorijai taikomą kritikos teiginį, kad liberalus tarpvyriausybės neatitinką deducinei teorijai taikomų kriterijų, teigia, kad jo sugalvota konstrukcija ir nepriklauso nuo tokių kriterijų. Jos pritaikymas didžiosioms deryboms yra nusakomas kaip “teoriškai pateisinamas pirmasis žingsnis” – tačiau niekas netrukdo netaikyti liberalaus tarpvyriausybės kai analizuojama kasdieniniai sprendimai.⁶⁹

Reikia pripažinti, kad PD nėra liberalaus tarpvyriausybės teorijai patogiausias atvejis. PD – tai tik dar vienas kasdieninio ES įstatymų leidybos proceso pavyzdys. Todėl aptariant PD svarstymo procesą susidursime su kebliais liberaliam tarpvyriausybės veiksniais: kvalifikuotos daugumos balsavimu, darbotvarkės nustatymo teise, priklausančia Komisijai ir Parlamentui. Nepaisant to, reikia pažymėti, kad PD nėra eilinis teisės aktas. ES tyrinėtojų ir stebėtojų vertinimais, tai vienas kontraversiškesnių sprendimų Sąjungos istorijoje. Be to net ir

⁶⁶ James A. Caporaso „Toward a Normal Science of Regional Integration“ iš ” Review section symposium: The choice for Europe: Social purpose and state power from Messina to Maastricht“ Journal of European Public Policy 6:1 March 1999: 155- 79; 162

⁶⁷ Rosamond, 138

⁶⁸ Ten pat, 147.

⁶⁹ Ten pat, 146

komentuojant žemesnio, sisteminio lygio procesus įmanoma remtis liberaliu tarpvyriausybiškumu, ypač kai tai yra reikšmingos politikos reformos. Liberalios preferencijų formavimo teorijos pagrindu yra įmanoma analizuoti valstybių vidaus preferencijas bet kokiomis sąlygomis ir todėl šiame darbe dėl analizuojamos problemos reikšmingumo ši teorijos dalis nenustos veiksmingumo. Gal kiek daugiau problemų gali kilti su tarptautinių derybų požiūriu, kai neatsižvelgti į institucijų poveikį būtų mažų mažiausiai, nepilnaverčio paaiškinimo siekis. Tačiau pasirinkus vieną teorinį modelį, tenka juo sekti iki galo. Bet to liberalaus tarpvyriausybiškumo teorija skirta parodyti tik kaip sąveikauja vyriausybės nacionalinės preferencijos, ir kokį tai poveikį turi integracijai, atsiribojant nuo kitų veiksnių. Toks požiūris vėliau teikia geras galimybes prie paaiškinimo prisijungti kitoms teorijoms. Tačiau tai jau ne šio darbo tikslas.

3. Nacionalinių preferencijų formavimas

3.1. Vokietijos vidaus interesų grupės ir PD

Vokietijos vidaus interesų grupių nuomonės PD atžvilgiu buvo gana dviprasmiškos. „Už“ pasisakė naudos laukusios grupės. Viena didžiausių Komisijos pasiūlyto dokumento gynėja buvo Vokietijos didmeninės ir užsienio prekybos federacija (vok. Bundesverband Des Deutschen Gross und Aussenhandels – toliau BGA⁷⁰), jai pritarė Vokietijos pramonės asociacija (vok. Bundesverband der Deutschen Industrie) bei Vokietijos darbdavių asociacija (vok. Bundesvereinigung der Deutschen Arbeitgeberverbände). BGA prezidento Anton F. Boernero teigimu, „KVP atsisakymas taps mirtinu smūgiu paslaugų liberalizavimui“. Toks jo palaikantis požiūris susijęs su tuo faktu, kad Vokietijos gamybininkai būdami labai stiprūs produktų eksporte, praranda daug galimybių pasipelnyti laisvai teikdami jų produktus lydinčias paslaugas. A. F. Boernero manymu, diskusija vykstanti dėl direktyvos simbolizuoja Vokietijos vidaus interesų baimes bei nepasitikėjimą šalies ekonomika.⁷¹ Vokietijos darbdavių asociacija mano, kad nors konkurencijos sąlygomis kas nors visada laimi ir pralaimi, tačiau ji iš esmės yra teigiamas dalykas šalies ekonomikai, ir Vokietija būdama ES narė to negali ignoruoti. Vokietijos darbdaviai yra nusistatę prieš protekcionizmą, kuris, jų nuomone, yra tik slapstomas po kliento ir paciento apsaugos šūkiams, skleidžiamais profsajungų ir socialinių paslaugų teikėjų. Ši interesų grupė pasisakė ir prieš tokius reikalavimus kaip sveikatos apsaugos paslaugų visišką išbraukimą iš PD,

⁷⁰ BGA sudaro 28 regioninės darbdavių asociacijos, į kurių funkcijas įeina ir atlyginimų politika. Priedo to, įeina dar 51 šakinė asociacija, padengiančios didžiąją dalį didmeninės prekybos paslaugų ir su užsieniu prekiaujančių įmonių. Pati BGA yra įvairių ekonominių Vokietijos ir Europos asociacijų narė..

⁷¹ BGA „Dienstleistungsrichtlinie schafft Wohlstand und Arbeitsplätze“ Nr. 7, Berlin, 9. Februar 2006 < <http://www.bga.de/article/articleview/509/1/42/> > [žiūrėta 2006 07 22]

nes daugelis šio sektoriaus aspektų ypač privataus yra visiškai tapatūs kitoms paslaugoms ir išimtyms gali būti daromos tik labai svarbiais atvejais.⁷² Vokietijos pramonininkų konfederacijos atstovo, Kurt Christian Scheel teigimu, pagrindinis teiginys svarstymuose dėl PD Bundestago Sveikatos ir socialinės apsaugos komitete skambėjo taip – “PD mums asocijuojasi daugiau su galimybėmis nei pavojais.” Jis apeliavo į mažą paslaugų dalį (12 proc.) bendrajame Vokietijos eksporte. Jo manymu, pagrindinis PD privalumas yra biurokratinių procedūrų verslui kitoje valstybėje įsteigti supaprastinimas. KVP atžvilgiu pramoninkai taip pat palaikė Komisijos pasiūlymą ir teigė, kad toks sprendimas sumažins diskriminavimą. Be šio principo ES lauktų ilgas, sudėtingas bei verslininkams nepatrauklus paslaugų reguliavimo-harmonizavimo uždavinys.⁷³ Toks darbdavių požiūris yra suprantamas, nes jie mato galimybes ir naudą sau dėl pigesnės darbo jėgos. Akivaizdu, kad už Komisijos pasiūlytą PD variantą pasisako tie, kurie tikisi iš to išlošti.

Tačiau apžvelgus įvairią medžiagą, kiekybės atžvilgiu daug įspūdingiau atrodo priešininkų pozicijos. Konkrečiai prieš KVP pasisako tokie susivienijimai kaip Vokietijos prekybos ir amatų rūmai⁷⁴ ar Centrinė Vokietijos amatų gildija. Jų teigimu, KVP paskatins neteisingą konkurenciją. Tačiau dėl kito PD principo, laisvės įsisteigti, tai šios grupės mano, kad tai yra naudinga jų verslui, ryšium su geresnėmis galimybėmis teikti paslaugas kaimyninėse valstybėse.

Kitos interesų grupės prieštarauja visam PD projektui. Daugiausia tai įvairios darbuotojų profsąjungos, kaip antai visus darbuotojų susivienijimus jungianti Vokietijos profesinių sąjungų federacija (vok. Deutsche Gewerkschaftsbund - DGB⁷⁵), Paslaugų prekybos profesinė sąjunga, taip pat tokios asociacijos, kaip Viešųjų ir privačių gerovės paslaugų teikėjų asociacija, Centrinė sveikatos apsaugos asociacija, Federalinė privačių socialinių paslaugų asociacija ir pan. Šios grupės ypatingai pasisako prieš KVP ir kaip išėitį mato detalų kiekvienos paslaugų srities harmonizavimą. Taip pat be išlygų yra pasisakoma už visišką sveikatos ir socialinių (tai yra, ir privačių) paslaugų išbraukimą iš PD. Argumentai, palaikantys tokius reikalavimus yra susiję su būtinybe išsaugoti paslaugų kokybę. Teigiama, jog atvėrus šias rinkas įsigalėtų paslaugų teikėjai iš valstybių (daugiausiai Lenkijos) su mažais kokybės standartais. Priekaištai Komisijos pasiūlytam dokumentui girdimi ir iš vartotojų gynimo asociacijų, kai vėlgi apeliuojama į paslaugų kokybės sumažėjimo grėsmę.⁷⁶

⁷² Deutscher Bundestag, Ausschuss für Gesundheit und Soziale Sicherung, Protokoll Nr. 15/106 Sitzung Berlin, den 01.06.2005. 11 < www.bundestag.de/ausschuesse/archiv15/a13/a13a_anhoerungen/99_106_Sitzung/dProtokoll.pdf > [žiūrėta 2005 07 21]

⁷³ Deutscher Bundestag, Öffentliche Anhörung, Protokoll Nr. 80, Sitzung am 11. Mai 2005, Berlin. 23< http://www.bundestag.de/ausschuesse/archiv15/a06/unterlagen_oeffentliche_anhoerungen/aay_-_dienstleistungsrichtlinie/5_Protokoll.pdf> [žiūrėta 2007 05 21]

⁷⁴ <http://www.dihk.de/>

⁷⁵ <http://www.dgb.de/>

⁷⁶ Deutscher Bundestag, Protokoll Nr. 15/106. 5-24

Taigi Vokietijos vyriausybei teko nemaža užduotis, kaip suderinti visus prieštarigus argumentus. Formuojant oficialią valstybės poziciją PD atžvilgiu daug įtakos ir reikšmės turėjo išskirtinė socialinių paslaugų asociacijų padėtis sprendimų priėmimo procese. Šios organizacijos yra užėmusios privilegijuotą padėtį tarp visuomenės ir valstybinių institucijų ir jos sugeba piliečių nepasitenkinimą transformuoti į politinius reikalavimus valstybei.⁷⁷ Tačiau PD atveju ne tiek iš piliečiai, kiek pačios organizacijos buvo nepatenkintos. Liberalizavimas grasino jų pozicijoms teikiant privačias socialines paslaugas (pvz. labdaros organizavimas). Nors viešai daugiausia buvo gąsdinama paslaugų kokybės ir darbuotojų atlyginimo smukimu,⁷⁸ tikėtina, kad jos bijojo galimo naujų paslaugų teikėjų konkurencinio spaudimo.

Reikia paminėti, kad atlyginimo smukimo ir nedarbo tarp vietinių paslaugų teikėjų didėjimo galimybė kartu su Komisijos pasiūlytu PD iš tiesų egzistuoja. Šalyje nėra įstatymiškai numatomo minimalaus darbo užmokesčio. Jis yra nustatomas profesinių susivienijimų. Todėl iš kitų valstybių komandiruota darbo jėga, kuri yra nesusijusi su kolektyvinėmis darbo sutartimis, nustatydamą savo mažesnius atlyginimus, konkurenciškai bus pajėgesnė. Bet tai nėra kritika PD, o greičiau komandiruojamų darbuotojų direktyvai ir jos neatitikimui Vokietijos įstatymams.

Tai, kad PD atžvilgiu buvo organizuojamos šališkos akcijos, o ne visapusiški svarstymai, naudojant poveikio tyrimus, atspindi žiniasklaidoje ir politikos arenoje kilusių debatų pobūdį. Jie buvo atsieti nuo PD turinio ir poveikio esmės ir buvo orientuoti į gąsdinimą. Šių karštų diskusijų pagrindine tema tapo nelegalių darbuotojų Vokietijos mėsos perdirbimo pramonėje problema. Valdžios nesugebėjimas sukontroliuoti emigrantų iš Rytų Europos įsidarbinimo mėsos perdirbimo įmonėse atvejis buvo vaizduojamas kaip scenarijus kitose paslaugų sektoriuose po PD įsigalėjimo: krentantys atlyginimai, žemi darbuotojų darbo ir apsaugos standartai.⁷⁹ Tokia bauginimo akcija tapo labai naudinga profsąjungų ir socialinių paslaugų asociacijų interesams.

Ar galėjo Vokietijos vyriausybė atsispirti šiems interesams ir paremti verslo ir darbdavių preferencijas? Atrodo, kad tai nebuvo įmanoma, kadangi pasipelnytojai iš gerovės valstybės bei viešojo sektoriaus darbuotojai savo skaitlingumu lenkia ekonomiškai efektyvius piliečius. 32.5 % Vokietijos BVP yra išleidžiama socialinei apsaugai (aukščiausias lygis pasaulyje, 2005 m.), o 41 % suaugusių gyventojų gauna įvairias išmokas (pensijas, nedarbo pašalpas, socialines paslaugas), be to 12 % dirbančių yra viešajame sektoriuje. Toks elektorato pasiskirstymas daro visuomenės pritarimą PD pagrindiniams elementams – KVP ir socialinių bei sveikatos paslaugų įtraukimui - menkai

⁷⁷ Katrin Toens, "Lobbying for Justice? Organized Welfare in Germany under the Impact of Europeanization" EIoP: 8 Sep 2006. 2 < eiop.or.at/eiop/index.php/eiop/article/viewPDFInterstitial/2006_010a/31 > [žiūrėta 2007 05 22]

⁷⁸ Katrin Toens, 10

⁷⁹ Klaus Günter Deutsch, Björn Frank, Martin Gornig "The EU Services Directive: Nightmare or Opportunity? Implications for Transatlantic Business". The American Institute for Contemporary German Studies, The Johns Hopkins University, Policy Report 25, 2006. 29 < www.aicgs.org/documents/polrep25.pdf >

tikėtinu.⁸⁰ Tuo tarpu 2005 metais artėjant Vokietijos Bundestago rinkimams ir nedarbui šalyje pasiekus didžiausią mastą nuo praeito amžiaus ketvirtojo dešimtmečio (12,6 proc. arba 5 mln. darbuotojų)⁸¹ lygiai toks pat neįtikėtinas buvo ir valdžios pareigūnų pritarimas. Kaip teigia A. Moravcsikas svarbiausi yra vidaus verslo interesai, tačiau rinkimų akivaizdoje nekonkurencingų paslaugų teikėjų asociacijų ir profesinių sąjungų nuomonė taip pat tampa sviri.

Kad vyriausybės debatai dėl PD yra skirti vidaus politikai iliustruoja tas faktas, jog sekančiais metais po dokumento paskelbimo (2005 m.) Vokietijos kancleris G. Schroderis be ilgesnių svarstymų pasmerkė projektą kaip netinkamą: „PD turinys į žmonių širdį įlieja baimės ir siaubo. Ji neturi praeiti jokiais aplinkybėmis“.⁸² Nors po to dar ilgai vyriausybės viduje buvo sudarinėjamas sąrašas, kodėl PD tokia nepriimtina. Čia reikia pastebėti, kad pati vyriausybė nebuvo vieninga – bent jau Ekonomikos ir Darbo ministerija pritarė pagrindiniams paslaugų rinkos liberalizavimo tikslams ir metodams.⁸³

G. Schroderio poziciją turbūt būtų galima pateisinti 2005 metų Vokietijos rinkimų pretekstu. Tačiau neaiškumo dėl PD rinkimai Vokietijoje neišsprendė. Nors socialdemokratai ir prarado balsų daugumą, o vyriausybės formavimo iniciatyva atiteko krikščionims demokratams, vis dėl to pastarieji negalėjo neatsižvelgti į pirmųjų ypač palaikytus profsąjungų ir socialinių paslaugų asociacijų interesus. Be to, socialdemokratai gavo nemažai balsų ir tapo koalicinės vyriausybės partneriais. Nors kartu su naujos vyriausybės suformavimu atsirado daugiau teigiamo požiūrio į PD, vidinės vyriausybės diskusijos tęsėsi ir toliau. Naujoji vyriausybė pritarė PD kaip skatinančiai aukštos kokybės paslaugų konkurencingumą, tačiau ir toliau išlaikė nusistatymą, kad dokumentas turi užtikrinti valstybių socialinės apsaugos standartus bei neapimti socialinių ir visuomeninių paslaugų.⁸⁴

Galima sakyti, kad pagrindiniai Vokietijos nacionalinių preferencijų formavimo veiksniai yra nuo seno įsigalėjusi stipri valstybės parama socialinių paslaugų asociacijoms ir profesinėms sąjungoms. O šis korporatyvinis lobistinis modelis prasilenkia su laisvos rinkos idėjomis bei ekonomine integracija.⁸⁵ Šioje vietoje verta prisiminti A. Moravcsiko išlygą dėl vidaus takoskyrų,

⁸⁰ Albrecht Rothacher, “Crisis or cure: no hope for germany?” European Political Science, Volume 4, Number 4, December 2005, pp. 464-475(12)

⁸¹ Charlemagne “Not at your services” The Economist March 12th 2005. 36

⁸² Paul Stephenson, “The Services Directive – can Europe deliver?” p. 10-13, <www.openeurope.org.uk/research/services.pdf> [žiūrėta 2007 05 21]

⁸³ Günter, 29

⁸⁴ Stellungnahme der Bundesregierung zur Abstimmung über die Dienstleistungsrichtlinie im Europäischen Parlament; Presse und Informationsamt der Bundesregierung
Pressemitteilung NR.: 43 Do, 16.02.2006
<http://www.bundesregierung.de/nn_774/Content/DE/Pressemitteilungen/BPA/2006/02/2006-02-16-stellungnahme-der-bundesregierung-zur-abstimmung-ueber-die-dienstleistungsrichtlinie-im-europa.html> [žiūrėta 2007 05 22]

⁸⁵ Toens, 2

kai be verslo interesų į svarstymus gali sėkmingai įsitraukti ir grupės suinteresuotos reguliavimu, ypač kai jos gerai organizuotos ir atstovaujamos.

3.2. Prancūzijos vidaus interesų grupės ir PD

Prancūzijos atveju surasti teigiamų atsiliepimų PD turiniui buvo sunku. Dažniausiai čia pasitaikė neigiami nusistatymai KVP, dokumento apimties arba viso dokumento atžvilgiu. Daugiausiai viešojoje erdvėje savo atsiliepimus skleidė bene didžiausia verslo interesus atstovaujanti organizacija - Prancūzijos prekybos ir pramonės rūmų asamblėja (pranc. Assamblee der Chambres Francaises de Commerce et D'Industrie - ACFCI⁸⁶). Ši organizacija turi atsargų požiūrį į svarbiausius PD elementus. Teigiama, kad KVP yra pavojingas ir dėl skirtingų valstybių narių socialinių ir mokesčių mokėjimo įstatymų galinti jų valstybėje sukelti „negarbingos ir neteisingos“ konkurencijos pavojų. KVP taip pat nepriimtinas ir dėl galimo paslaugų kokybės nuosmukio. Kalbant apie laisvės įsisteigti principą, tai organizacija laiko ją naudinga Prancūzijos verslui, tiesa, teigdama, jog leidimų išdavimas neturi būti nepavaldus Prancūzijos antidempingo įstatymams, neleidžiantiems verstis tam tikra veikla, kai akivaizdžiai taikomos dempinguojančios kainos.⁸⁷

Atrodo, kad ir kitos interesų grupės: profesinės sąjungos, verslininkai iš dalies pritarė tokiam ACFCI požiūriui. Geriausiai vidaus interesų grupių nuomonę atspindi Prancūzijos Nacionalinės asamblėjos delegacijos Europos Sąjungai parengtas pranešimas⁸⁸ Komisijos pasiūlyto PD projekto atžvilgiu. Šiam pranešimui parengti buvo konsultuojamasi su tokiomis organizacijomis kaip Prancūzijos darbo konfederacija, Pagrindinė darbo konfederacija, Profesinių paslaugų grupė, Nacionalinė paslaugų teikėjų sąjunga, Aukštesnioji notarų taryba, Gildijos rūmai, Nacionalinis liberalių profesijų susivienijimas, Architektų taryba, Nacionalinė barų taryba, Laikinojo darbo kompanijų profesinė sąjunga, Azartinių lošimų asociacija bei kt. Šių konsultacijų pagrindu buvo parengta bendroji Prancūzijos parlamento pozicija.

⁸⁶ ACFCI vienija 188 regioninius prekybos ir pramonės rūmus bei 1,8 mln. Prancūzijos kompanijų. <<http://www.acfci.cci.fr/>>

⁸⁷ L'ACFCI prend position sur la directive relative au marché intérieur des services. 19 janvier 2005 <<http://www.acfci.cci.fr/international/actualite.htm>> [žiūrėta 2007 05 22]

⁸⁸ Assemblée Nationale, RAPPORT D'INFORMATION DÉPOSÉ PAR LA DÉLÉGATION DE L'ASSEMBLÉE NATIONALE POUR L'UNION EUROPÉENNE (1), sur la proposition de directive du Parlement européen et du conseil relative aux services dans le marché intérieur, (COM [2004] 2 final / E 2520). N° 2053, 2 février 2005; <<http://recherche.assemblee-nationale.fr/visualiser.asp?k2dockey=http%3A%2F%2Fwww%2Eassemblee%2Dnationale%2Efr%2F12%2Feurope%2Frap%2Dinfo%2Fi2053%2Easp%40site&serverSpec=localhost:9920&querytext=La+directive+services&QueryTextToPrint=La+directive+services&OrigQuery=&QueryParser=Simple&logTitle=&dtype=2&collection=site&allsite=oui&intervention=&aut=&ResultStart=1&ResultDocStart=1>>

Ji skelbė, kad minėtosios Prancūzijos interesų grupės nesutinka su Komisijos pasiūlytu paslaugų rinkos liberalizavimo metodu – horizontalia direktyva bei KVP: „geras Europinės politikos tempas yra lėtas bet nuolatinis tempas“. Taigi, šias interesų grupes patenkintų sektorinės direktyvos kiekvienam paslaugų rinkos sektoriui bei detalus taisyklių harmonizavimas. Kitu atveju grėstų neteisinga konkurencija ir paslaugų kokybės suprastėjimas. Čia nepadėtų ir direktyva dėl komandiruojamų darbuotojų (96/71/EC), kadangi būtų sunku sukontroliuoti visus atvykstančius darbuotojus. Be to jeigu ši direktyva ir veiktų, išlieka pavojus, kad kompanijos perkels savo veiklą į valstybes, kuriose reguliaciniai reikalavimai yra daug žemesni ir tai lemtų paslaugų kokybės prastėjimą.

Išklausius minėtųjų interesų grupių pranešime buvo nustatyti būtini PD pakeitimai, kuriems esant Prancūzija galėtų pritarti projektui. Be KVP panaikinimo reiktų apriboti ir PD apimtį. Visų pirma, ji neturėtų būti taikoma visuomeninėms bendrojo intereso paslaugoms ir tai turėtų būti pasakyta ne tik Komisijos įvadiniuose komentaruose į PD bet ir pačiame įstatymo projekto tekste. Dar daugiau, buvo numatytos tam tikros specifinės sritys kurias reiktų išbraukti iš PD veikimo lauko: reguliuojamos teisinės profesijos, garso ir vaizdo paslaugos, socialinės bei sveikatos priežiūros paslaugos. azartinių lošimų veikla.

Kalbant apie teisinės profesijas, tai reikalavimas jas išskirti iš PD liečia ne tiek ekonominius, kiek Prancūzijos teisės reguliavimo aspektus, nes ten norint užsiimti antstolių, notarų, patikėtinių, vertintojų, klerkų bei advokatų veikla tam tikrose instancijose dažnai reikia gauti oficialų vyriausybės (Teisingumo ministerijos) paskyrimą ir dėl to šios veiklos yra laikomos susijusiomis su valstybės administravimu, todėl negali būti laikomos grynai ekonominio intereso paslaugomis. Kita vertus, bijomasi konkurencijos, nes anot šios srities atstovų prancūzų, jų kvalifikacijos reikalavimai bei veiklos atsakomybės principai yra daug aukštesni nei kitų valstybių, todėl liberalizavus šią rinką, suprastėtų teisinių paslaugų kokybę.

Kito Prancūzijos paslaugų sektoriaus – garso ir vaizdo - atstovai taip pat ėmėsi spausti vyriausybę, jog ši derėtųsi dėl jų veiklos išskyrimo iš PD kultūros identiteto ir skirtingumo sumetimais. Laisvės įsisteigti ir laisvo paslaugų judėjimo principai gali pakenkti Prancūzijoje nustatytoms transliavimo dažnių reguliavimo priemonėms, žiniasklaidos pliuralizmui bei kultūrinio identiteto plėtojimui: valstybės prižiūrimas dažnių skyrimas radijo ir televizijos kompanijoms, numatytos prancūziškų dainų ir filmų kvotos transliuotojams, apribojimai užsienio kapitalo dalyvavimui transliavimo kompanijose bei finansiniai įpareigojimai remti Prancūzijos kino pramonę. Nors televizijos sritis ES yra atskirai reguliuojama „Televizijos be sienų“ direktyvos, tačiau tokio harmonizavimo nėra radijo, spaudos, kino srityse.⁸⁹ Kita vertus, komerciniai interesai suvaidino ne paskutinį vaidmenį. Prancūzijos vaizdo paslaugų (produkcija, perprodukcija,

⁸⁹ Ten pat

platinimas, kino teatrai, videografija) pramonė yra lyderė Europoje ne be valstybinės paramos (500 mln. eurų per metus), kuri sudaro pusę visoje Europoje valstybių video paslaugoms skiriamos paramos.⁹⁰ Liberalizavus šią sritį tokia valstybinė parama galėtų būti kvestionuojama konkurencijos sumetimais, be to, užsienio kompanijos pradedančios teikti paslaugas Prancūzijoje nebeprivalėtų finansiškai remti Prancūzijos kino bei kultūrinio identiteto programų.

Kalbant apie reikalavimą pašalinti azartinius lošimus iš PD, jis buvo remiamas bendrojo intereso argumentu, teigiant, jog tik valstybei kontroliuojant šią sritį būtų galima išsaugoti tvarką ir duoti daugiau naudos visuomenei. Reikia pasakyti, kad čia labai svarbų vaidmenį atlieka Nacionalinės loterijos institucija. Teigiama, kad jos dėka gali išsilaikyti apie 40 000 pardavimo taškų, daugiausiai smulkūs spaudos ir tabako pardavimo punktai, kurie vaidina svarbų vaidmenį įdarbinimo klausimu. Reguluojant lošimus galima išvengti socialinių kaštų, kurie atsirastų dėl, kitu atveju, galimos priklausomybės nuo azartinių žaidimų. Nacionalinė loterija gaunamą pelną skiria sporto ir kultūros reikalams bei kovai su organizuotu nusikalstamumu.

Kita institucija, nenorinti užsienio konkurencijos, yra monopolinė žirgų lenktynių organizatorė (PMU) prižiūrima žemės, finansų ir vidaus reikalų ministerijų. Žirgų lenktynių sektorius yra suvokiamas kaip labai svarbi istorinė Prancūzijos visuomenės dalis. Prancūzijoje egzistuoja per 250 hipodromų (pusė visų Europos hipodromų) ir tai yra svarbus turizmą skatinantis pelno šaltinis regionams. Rinkos liberalizavimas perdislokuotų didžiąją dalį pelno užsienio lažybų organizatoriams ir žirgų augintojams, kadangi jiems nebūtų taikomi aukšti Prancūzijos mokesčiai, jie neturėtų tam tikrų finansinių įpareigojimų bendriesiems interesams.⁹¹

Galiausiai, dėl paslaugų rinkos liberalizavimo būgštavimus reiškė ir Prancūzijos socialinių ir sveikatos priežiūros sektorių atstovai. Jų baimės, kaip ir Vokietijos atveju, buvo pagrįstos daugiausia vartotojų apsaugos reikalavimų ir paslaugų kokybės smukimo galimybe.

Dėl kito PD elemento – laisvės įsisteigti principo (administracinių procedūrų supaprastinimo bei elektroninių priemonių) daugelis sutinka su jo nauda ir reikalingumu. Rezervuotas požiūris susijęs tik su PD nuoroda (13 str., 4pastr.), kur teigiama, kad jei į prašymą dėl leidimo išdavimo neatsakoma per tam tikrą laikotarpį, tai laikoma, kad leidimas išduotas.⁹²

Kokią poziciją PD implikuojamo paslaugų liberalizavimo atžvilgiu pasirinko Prancūzijos vyriausybė, gerai iliustruoja ministro pirmininko Dominique de Villepino pasisakymas

⁹⁰ France diplomatie „Culture and audiovisual“ http://www.diplomatie.gouv.fr/en/european-union_157/european-policies_2190/culture_5497/culture-and-audiovisual_8857.html?var_recherche=directive+services [žiūrėta 2007 05 22]

⁹¹ Assemblée Nationale, N° 2053

⁹² Ten pat

dėl Europos reikalų 2005 metų liepos mėnesį.⁹³ Jis labai aiškiai apibrėžė Prancūzijos derėjimosi dėl šio dokumento sąlygas. Pirma, neturi būti liečiami su bendraisiais visuomeniniais interesais susiję sektoriai, tokie kaip socialinės paslaugos, sveikatos apsauga, garso ir vaizdo sektorius, - taip kaip to ir reikalavo interesų grupės. Antra, turi būti atsisakyta KVP, nes kitaip smuks paslaugų kokybė ir bus sunkiau apsaugoti vartotojus. Svarbiausia, kad nebūtų pažeistos Prancūzijos taisyklės, kurios skirtos darbuotojų teisėm saugoti. Tad PD turi atsižvelgti ne tik į ekonominio augimo skatinimą, bet ir būti suderinta su socialiniais ir darbo įstatymais.

Panašiai ir šalies prezidento Chiraco teigimu, jog Prancūzijoje ekonomikos vystymasis nėra pats svarbiausias dalykas – svarbiausia, jog jis būtų suderintas su socialine politika.⁹⁴ Bendrai apžvelgus Prancūzijos debatus galime susidaryti įspūdį, kad čia kaip ir Vokietijoje svarbiausi argumentai prieš PD buvo atlyginimų kritimo ir žemų standartų konkurencijos galimybė. Tačiau toks nusistatymas kontrastuoja su labai konkurencingu Prancūzijos mažmeninės prekybos sektoriumi bei stipriomis įvairiomis profesinėmis paslaugomis, kurių teikėjai tik išloštų iš rinkos liberalizavimo. Kodėl egzistuoja toks skirtumas tarp vyriausybės požiūrio ir verslo interesų? Pagrindinė priežastis čia būtų ta, jog nepaisant Prancūzijos stipraus paslaugų teikimo sektoriaus, pagal kurio eksportą valstybė užima ketvirtą vietą pasaulyje, ir kurio pusė yra nukreipta į ES, didžioji dalis bendrovių yra didelės ir dėl to konkurencingos (Sodexo, Accor, Vivendi, Veolia ir kt.). Joms įvairios vidinės ES valstybių kliūtys yra gana lengvai įveikiamos, todėl nematoma priežasčių spausti vyriausybę dėl pritarimo PD. Tuo tarpu projektas naudingas Prancūzijos vidutinėms ir mažoms kompanijoms, kaip sudarantis geresnes sąlygas jų paslaugų eksportui, tačiau kita vertus, dėl jau minėtų tam tikrų dokumento nuostatų, šios įmonės gali patirti ir didesnę konkurenciją (dažnai įvardijamą kaip „nagarbingą“), kas lems socialinį dempingą. Taigi Vyriausybė jautėsi gana laisvai stabdydama paslaugų rinkos liberalizavimo procesą pagal Komisijos pasiūlytą modelį.

Kitas svarbus vidinis veiksnys, nulėmęs tokią Prancūzijos valdžios poziciją dėl PD buvo tuo metu (2005 m.) aršūs debatai dėl Konstitucijos Europai, bei priešreferenduminis šurmulyš. Kaip žinia, Konstitucija Europai buvo labai trokštama Prancūzijos elito dėl jos numatytos institucinės reformos, kuri būtų suteikusi daugiau galių didžiosioms valstybėms, priimant sprendimus ES, nei jos turi pagal dabar galiojančią Nicos sutartį.

⁹³ Réunion du 1er comité interministériel sur l'Europe : "réconcilier les Français avec l'Europe", (http://www.premier-ministre.gouv.fr/information/actualites_20/reunion_1er_comite_interministeriel_53620.html) [žiūrėta [2007 05 06]

⁹⁴ Constitution pour l' Europe: Interview accordée par M. Jacques CHIRAC, Président de la République, au Journal de 20 H de France 2, Palais de l'Élysée, le mardi 3 mai 2005, < http://www.elysee.fr/elysee/francais/interventions/interviews_articles_de_presse_et_interventions_televisees./2005/interview_de_m_jacques_chirac_president_de_la_republique_au_journal_de_20_h_de_france_2.29695.html > [žiūrėta 2007 05 20]

Tuo tarpu vidiniuose debatuose sutapus abiejų projektų svarstymams Komisijos pasiūlytas PD projektas visuomenės akyse metė šešėlį ant Konstitucijos ir augino pastarojo dokumento atžvilgiu neigiamai nusiteikusių skaičių. Pagrindinis nepasitenkinimo šaltinis buvo KVP, kuriuo remiantis žiniasklaidoje paplito „santekniko iš Lenkijos“ baubas. Nors Konstitucija buvo skirta politinei Europos integracijai, o PD tik paslaugų rinkos integracijai, pastarasis projektas tapo simbolis to, kas gali atsitikti priėmus Konstituciją – laisvosios rinkos („radikalaus liberalizmo“) pergalė prieš „socialinį Europos modelį“. Dar daugiau, tuo metu ypač pablogėjo Prancūzijos ekonominė padėtis – dėl lėto ekonomikos augimo padidėjo nedarbas (iki 10 procentų). Tuo pat metu buvo priimta keletas nepopuliarių sprendimų, kaip antai – valstybės subsidijuojamų darbo kontraktų nutraukimas, arba 35 valandų darbo savaitės panaikinimas. Gyventojų nepasitenkinimas ekonomine padėtimi turėjo įtakos ir jų didesnėm baimėm dėl PD skatinamos konkurencijos.⁹⁵ O neigiama nuomonė apie PD turėjo didelį poveikį ir nuomonei apie Konstituciją.⁹⁶ Tad nenuostabu, kad kaip tik 2005 metų kovo mėnesį gyventojų apklausų duomenimis smarkiai krentant pritarimui Konstitucijai ir mėnesio gale oponentų skaičiui pralenkus šalininkų, prasidėjo platus Prancūzijos elito demaršas per žiniasklaidos priemones prieš PD ar jos pagrindinį elementą – KVP.⁹⁷ Šiuo atveju, atrodo, kad prancūzai ruošdamiesi balsuoti referendume dėl Konstitucijos Europai galvojo, ne apie pastarąjį dokumentą, o apie savo šalies ekonomines problemas ir vyriausybės politiką jų atžvilgiu. Todėl natūralu, kad Prancūzijos valdžios požiūris į PD atspindėjo daugumos rinkėjų nuotaikas, suprantant, jog referendume neoficialiai sprendžiamas ir pasitikėjimo vyriausybe klausimas.

Taigi Prancūzijos atveju svarbu vaidmenį formuojant nacionalines preferencijas paslaugų liberalizavimo klausimu vaidino ne tik tam tikros suinteresuotos grupės, siekusios būti apsaugotos nuo konkurencijos, bet ir „išsiskaidę“ interesai, kurie, anot A. Moravcsiko dažniausiai ne vaidina didelio vaidmens dėl savo nesutelktumo, tačiau šiuo išimtiniu atveju, turi didžiulį poveikį dėl derybų objekto (PD) susiejimo su kitu svarbiu klausimu (Konstitucija Europai), kurio likimas turi būti sprendžiamas referendume.

3.3. Britanijos vidaus interesų grupės ir PD

⁹⁵ „Aux urnes, citoyens“ *Financial Times*, Mar 01, 2005
<<http://search.ft.com/ftArticle?queryText=Aux+urnes%2C+citoyens+%&y=8&aje=true&x=11&id=050301001178>>
[žiūrėta 2007 05 24]

⁹⁶ Juan Delgado, „The European Services Directive“, U.S.-Europe Analysis Series, April 2006, The Brookings Institution. 1 < www.brook.edu/printme.wbs?page=/fp/cuse/analysis/delgado20060427.htm >

⁹⁷ Falling out of love, *Financial Times*, Mar 19, 2005
<<http://search.ft.com/ftArticle?queryText=Falling+out+of+love&y=9&aje=true&x=13&id=050319001097>> [žiūrėta 2007 05 21]

Peržvelgus įvairius Britanijos vidaus interesus atspindinčius šaltinius susidarė įspūdis, kad šioje valstybėje daugiau buvo kalbama apie PD suteikiamas galimybes nei pavojus. Apie Britanijos verslo ir kitų interesų grupių nuomonę PD atžvilgiu daugiausia padėjo sužinoti Lordų Rūmų Europos komiteto 2005 m. liepos mėn. pranešimas⁹⁸, kurį rengiant buvo stengtasi išklausti daugelio suinteresuotų interesų grupių, tarp jų tokių verslo organizacijų kaip: Britanijos pramonės konfederacija (angl. The Confederation of British Industry – CBI), Smulkią verslo federacija, Verslo konsultacijų asociacija, Statybų inžinierių asociacija, Reklamos asociacija ir kt.; darbuotojų teises ginančių susivienijimų, tokių kaip Profesinių sąjungų kongresas (angl. Trades Union Congress –TUC), Amicus (didžiausia Britanijos aukštos kvalifikacijos darbuotojų profesinė sąjunga), TGWU (angl. Transport and General Workers Union), RIBA (angl. Royal Institute of British Architects) ir kt.

Apžvelgus visų šių interesų grupių nuomones ir atsiliepimus aiškiai matomas grupių, atstovaujančių didžiausius Britanijos verslo sektorius, teigiamas požiūris paslaugų rinkos liberalizavimo atžvilgiu. Kalbant apie KVP, tai visos aukščiau išvardintos verslo interesų grupės pasisako už jo išlaikymą PD. Dar daugiau, CBI atstovų teigimu, KVP yra PD ašis ir jo neįtraukimas į dokumentą reikš, jog „trūksta valstybių narių tikėjimo ES fundamentaliu pagrindu, kuris simbolizuoja tarpusavio pasitikėjimą, skatinantį ekonominę ir socialinę vystymąsi bei gerovę.“⁹⁹ Smulkieji verslininkai teigė, kad PD yra gera dėl savo formos (horizontali) nes neimplikuoja harmonizavimo ES lygmeniu kiekvienam paslaugų sektoriui atskirai, todėl neliečia verslininkų, kurie užsiima tam tikra veikla savo valstybės teritorijoje ir todėl šiems nereikia keisti kokybės ir darbo apsaugos reikalavimų.

Tuo tarpu, TUC, panašiai kaip ir jų kolegos Vokietijoje ar Prancūzijoje pasisako už minimalių paslaugų kokybės, vartotojų apsaugos standartų įvedimą ES lygmeniu: „tik esant tokiems nustatymams būtų galima kalbėti apie abipusį pripažinimą KVP kontekste“.¹⁰⁰ TUC skyrium nuo kitų didžiųjų valstybių profsąjungų vis dėlto neatmeta KVP galimybes. Tuo tarpu Amicus – griežtesnė. Ji pareiškė, kad PD Komisijos pasiūlyta forma su KVP priešakyje yra nepraktiška, neįgyvendinama ir gresia nedarbu bei socialinių teisių praradimu. Panašūs atsiliepimai sklido ir iš kitų Britanijos profesinių sąjungų.¹⁰¹ KVP įsigalėjimo atveju daugelis šių organizacijų reikalavo bent jau išimčių, pagrinde sveikatos ir saugumo sumetimais, nes daugelio kitų valstybių sveikatos ir saugumo reikalavimai kompanijoms (ypač veikiančioms sveikatos priežiūros, socialinių paslaugų, transporto, statybų sektoriuose) yra žemesni nei Britanijoje.¹⁰² 2005 metais spalio mėnesį

⁹⁸ House of Lords, European Union Committee, „Completing the Internal Market in Services“. 6th Report of Session 2005-06, London, 21 July 2005

⁹⁹ Ten pat, 27

¹⁰⁰ Ten pat, 28

¹⁰¹ Ten pat, 29

¹⁰² Ten pat, 30

didžiausios Britanijos profsąjungos susivienijo tam, kad pradėtų lobistinę veiklą nukreiptą prieš PD. Pagrindiniai argumentai – darbuotojų teisės ir visuomeninių paslaugų kokybė, minimalaus atlyginimo smukimas, visuomeninių paslaugų liberalizavimas ir privatizavimas.¹⁰³ Tačiau net ir pati didžiausia PD kritikė Britanijoje Visuomeninių paslaugų profesinė sąjunga UNISON teigia iš esmės palaikanti rinkos liberalizavimo projektą Europoje, jeigu tik užtikrinami visuomeninių paslaugų kokybės standartai.¹⁰⁴

Kaip matome Britanijos vidaus interesų grupių nuomonės PD klausimu taip pat kaip ir kitose valstybėse nesutapo – verslo interesams laikantis labiau liberalesnės pozicijos nei profesinių sąjungų ar vartotojų atstovams. Tačiau čia šis nesutarimas buvo palankesnis PD, nes pagrindinis ginčas virė dėl KVP, o ne dėl pačios paslaugų rinkos liberalizavimo idėjos ir todėl kalbant apie jautriausius sektorius (sveikatos priežiūros ir socialines paslaugas) buvo deramasi tik dėl jų neįtraukimo į PD 16 str., o ne dėl visiško pašalinimo.

Atitinkamai Britanijos vyriausybė stengėsi laikytis liberalesnio požiūrio. Savo pasisakymuose ministras pirmininkas Tony Blairas išreiškė stiprų palaikymą pradiniam Komisijos pasiūlymui.¹⁰⁵ Britanijos vyriausybė pritarė Komisijos nuomonei, kad daugelis vartotojų ir piliečių teisių apsaugos reikalavimų jau yra harmonizuota ES lygmeniu ir todėl KVP yra realus teisinis pagrindas laisvam paslaugų judėjimui laikiniams laikotarpiams įgyvendinti. Britų valdininkai taip pat laikėsi nuostatos, kad netgi tokie jautrūs klausimai kaip saugumo ir sveikatos sumetimai neturėtų būti išbraukti iš KVP poveikio lauko. Kalbant apie baiminimąsi dėl paslaugų kokybės, tai Britanijos vyriausybė šiuo klausimu laikėsi nuomonės, kad viską sprendžia vartotojas. Išskyrus tokias profesijas kaip, pavyzdžiui, dujų įrangos montuotojas, oficiali valdžia nusistačiusi leisti vartotojams patiems spręsti dėl paslaugų kokybės. Toks požiūris yra susijęs su ir taip liberalia Britanijos vidaus rinka. Prekybos ministras Ian McCartney 2006 m. pareiškė, kad „barjerų kumuliacinis efektas yra konkurencijos apribojimas, kai pirkėjai gauna blogesnes paslaugas didesnėmis kainomis.“¹⁰⁶ Tuo tarpu Lordų Rūmų pranešime pareiškama, kad „diskusijos dėl PD virto plačiais politiniais debatais, užmirštant atviros vieningos ES rinkos siekį“ ir pabrėžiama, kad vienos valstybės narės kompanija turi turėti teisę laikinai teikti paslaugas kitos valstybės teritorijoje

¹⁰³ Christopher Adams, „UK unions to oppose EU services directive“. FT.com, Oct 04, 2005 <<http://search.ft.com/ftArticle?queryText=UK+unions+to+oppose+EU+services+directive&y=5&aje=true&x=14&id=051004006951>> [žiūrėta 2007 05 20]

¹⁰⁴ UK Government, The Department of Trade and Industry (DTI) „Report on response to the public consultation into the EU directive on services in the internal market“, 4. <<http://www.dti.gov.uk/consultations/page27714.html> [žiūrėta 2007 05 21] 4

¹⁰⁵ UK Government, „Press conference following EU Council meeting in Brussels“ 24 March 2006, <<http://www.number-10.gov.uk/output/Page9244.asp>> [žiūrėta 2007 05 19]

¹⁰⁶ „Q&A: Services Directive“, BBC.com Wednesday, 15 November 2006 <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4698524.stm>> [žiūrėta 2007 05 19]

atsižvelgdama tik į savo valstybės įstatymus tam, kad galėtų išbandyti vietinę rinką.¹⁰⁷ Tuo tarpu prekybos ir investicijų ministras, Douglas Alexander, pabrėždamas svarstymų dėl PD politišumą, yra pareiškęs, kad Europos socialinis modelis, į kurį daugiausiai referuoja paslaugų rinkos liberalizavimo priešininkai, „yra daugiau diskutuojamas nei įvardijamas objektas“¹⁰⁸. Taigi Britanijai svarbiausia yra visiškas paslaugų rinkos liberalizavimas, naikinant kliūtis prekybai ir įvedant KVP.

3.4. Statistiniai vidaus interesų aspektai

Išanalizavus vidaus interesų grupių nusistatymus PD atžvilgiu, toliau pravartu pažvelgti į tam tikrus ekonominius matmenis ir detalizuoti nagrinėjamų valstybių vidaus pasirinkimo priežastis, kaip nacionalinių preferencijų susiformavimo pagrindą. Tokiu būdu bus nustatyta ar patvirtino A. Moravcsiko hipotezė dėl to, jog konkurencingesni paslaugų teikėjai skatina liberalizavimą, o prieš stoja interesų grupės, kurios konkuruoja su importuojamomis paslaugomis, ir kurias saugo įvairios reguliacinės kliūtys, nebetaikomos vykstant integracijai.

Šioje dalyje būtina aptarti ekonominius rodiklius indikuojančius paslaugų rinkos svarbą kiekvienoje valstybėje atskirai. Jų ekonominis svoris, anot liberalaus tarpvyriausybės teorijos, indikuoja ir valstybių vyriausybės požiūrį į PD. Iš 1. lentelės matome, kad didžiausią BVP dalį paslaugų rinka užima Britanijoje (68,6 %). Čia paslaugas teikia ir didžiausia dalis darbo jėgos (80,6 %). Tai rodo, kad paslaugų sektoriaus interesai Britanijoje tikrai turėjo stiprų pagrindą. Tuo tarpu kitose nagrinėjamose valstybėse jis buvo šiek tiek mažesnis. Tačiau paslaugų sektoriaus dydžio valstybių ekonomiose skirtumas nėra didelis, tad remiantis tuo, galima teigti, kad visose trejose valstybėse šis sektorius bei jo interesai vyriausybės turi būti suvokiami kaip prioritetiniai.

1. Lentelė *Paslaugų rinka* 2003 m. (proc.)

	BVP dalis	Įdarbinimo dalis
Vokietija	65,3	70,4
Prancūzija	67,9	73,9
Britanija	68,6	80,6

Šaltinis: OECD¹⁰⁹

¹⁰⁷ Paul Stephenson, “The Services Directive – can Europe deliver?” Open Europe, 13.02.06. 10-13 <www.openeurope.org.uk/research/services.pdf> [žiūrėta 2007 05 24]

¹⁰⁸ House of Lords, 36

¹⁰⁹ Line Vogt, „The EU’s Single Market: At Your Service?“, OECD, ECO/WKP 2005/36; ([http://www.oilis.oecd.org/olis/2005doc.nsf/43bb6130e5e86e5fc12569fa005d004c/a7ce5a97ea540230c1257099002cc1dc/\\$FILE/JT00191215.PDF](http://www.oilis.oecd.org/olis/2005doc.nsf/43bb6130e5e86e5fc12569fa005d004c/a7ce5a97ea540230c1257099002cc1dc/$FILE/JT00191215.PDF))

Kad geriau įvertintume vidines preferencijas, reikia pažvelgti į nagrinėjamų šalių paslaugų teikėjų veiklą ES lygmeniu. Anot A. Moravcsiko, paslaugų teikėjai, labiau orientuoti į paslaugų eksportą, bus nusiteikę už dar didesnę liberalizavimą ir galimybes plėsti veiklą. Kaip matyti iš 2-os lentelės skaitine išraiška didžiausią ES paslaugų rinkos dalį beveik po lygiai užima Vokietija ir Britanija. Tai reiškia, kad tiek Vokietijos, tiek Britanijos verslo atstovai bus vienodai suinteresuoti tolimesniu eksporto plėtimu.

2. Lentelė *Paslaugų eksportas 2004 m.*

	Eksportas į ES 25 (mln. dolerių)	Dalis ES vidaus eksporto
DB	73 356,8	12 %
Vokietija	77 201,0	12.6 %
Prancūzija	54 531,8	8.9 %

Šaltinis: OECD¹¹⁰

Kaip matėme iš vidaus interesų aptarimo Vokietijos ir Prancūzijos profesinių sąjungų atstovai griežtai pasisako prieš socialinių paslaugų, tokių kaip sveikatos, apsaugos, švietimo, šeimos paramos ir pan. įtraukimą į PD. Tai gana jautrios sritys didelį socialinės apsaugos lygį turinčių valstybių visuomenėms. Liberalizavimo atveju, bijomasi paslaugų kokybės sumažėjimo. Pagal 3-iąją lentelę matyti, kad didžiausias socialinės apsaugos lygis 2003 metais buvo Prancūzijoje, kiek mažesnis Vokietijoje, dar mažesnis Britanijoje.

3. Lentelė *Valstybės išlaidos socialiniai apsaugai 2003 m.*

	BVP, %
Prancūzija	30,9
Vokietija	30,2
DB	26,7
EU15 vidurkis	28,1

Šaltinis: Eurostat¹¹¹

Kaip jau buvo minėta, vidinių interesų nuomones analizavusiuose skyriuose Vokietijos ir Prancūzijos atvejais pastebima profesinių asociacijų narių baimė dėl

¹¹⁰ OECD Statistics, <http://stats.oecd.org/wbos/default.aspx?DatasetCode=TISP>

¹¹¹ Įeina socialinės privilegijos grynaisiais pinigais ar natūra, administracinės išlaidos, kitos išlaidos.// Eurostat, „Europe In Figures — Eurostat yearbook 2006-07“, <
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-CD-06-001-04/EN/KS-CD-06-001-04-EN.PDF>

nekonkurencingumo galimų paslaugų teikėjų iš naujųjų ES narių atžvilgiu. Kad ši baimė iš tikro pagrįsta, gerai atskleidžia darbo užmokesčių palyginimas. Iš lentelės A (žiūrėti priedą) matome, kad dėl kainų lygio skirtumų Prancūzijos ir Vokietijos profesinių sąjungų atstovai iš tikrųjų turėjo pagrindo baimintis naujųjų ES valstybių darbuotojų. Juk pagal darbo jėgos kaštus per valandą, jų atlyginimai buvo vidutiniškai aukštesni daugiau nei 5-iais kartais. Dar didesnė praraja skiria Bulgarijos ir Rumunijos potencialius darbuotojus – jų atlyginimai apie 16 kartų mažesni.¹¹² Atskiruose paslaugų sektoriuose darbo užmokesčio skirtumas tarp turtingųjų ir skurdesnių valstybių yra apie 4 kartus mažesnis.¹¹³ Čia verta paminėti, kad ir tarp trijų didžiųjų valstybių atlyginimai skiriasi, kai aukščiausi darbo užmokesčiai yra Prancūzijoje. HORECA versle čia jie yra dvigubai o, nekilnojamo turto ir verslo paslaugų sektoriuje trečdaliu didesni nei Vokietijoje ar Britanijoje. Taip pat Prancūzijoje prekybos sektoriuje atlyginimai daugiau nei trečdaliu didesni nei Britanijoje ir apie 20 % – nei Vokietijoje. Todėl galima sakyti, kad daugiausia pagrindo būgštauti turėjo Prancūzijos vidaus interesų grupės, po jos sekant Vokietijai. Britanijos paslaugų teikėjų atlyginimų skirtumas su naujosiomis ES valstybėmis irgi didelis, tačiau kaip jau buvo minėta – jų teigiamą požiūrį į PD lemia konkurencingumas ir galimybės, atsirandančios, atvėrus rinkas, o taip pat pripratimas veikti liberalioje rinkoje.

Šie ekonominiai - statistiniai duomenys ir vidaus interesų grupių nuomonių aptarimas leidžia mums geriau suvokti, kodėl nagrinėjamų valstybių vyriausybės pasirinko tam tikras pozicijas dėl PD. Empirinė medžiaga su išlygomis patvirtina A. Moravcsiko teorijos pirmąją, liberaliąją dalį.

Hipotezė, kad ekonominiai interesai vyriausybių išskaičiavimuose užima svarbiausią vietą, visiškai pasitvirtino Britanijos atveju. Britanijos paslaugų eksportuotojai yra labai stiprūs, sudaro didžiąją dalį į ES eksportuojamų paslaugų, jų vidaus rinka jau dabar liberalizuota, todėl verslininkai jau prisitaikę veikti *laissez-faire* sąlygom, turi daug informacijos apie ES rinkas ir todėl yra konkurencingi bei iš liberalizavimo matantys daug naudos. Britanijos valdžia palaikė Komisijos pasiūlytą ambicingąjį PD projektą.

Tuo tarpu Prancūzijos ir Vokietijos labiau uždarų rinkų dalyviai skaičiavo prisitaikymo prie liberalesnio režimo kaštus, o profesinių sąjungų ir vartotojų teisių gynėjai ekonominės valstybių stagnacijos akivaizdoje su baime žvelgė į padidėsančią konkurenciją, kas artėjančių rinkimų Vokietijoje ir referendumo dėl Konstitucijos Europai Prancūzijoje išvakarėse turėjo didelį poveikį vyriausybių pasirinkimui.

Tačiau reikia pripažinti, kad visoms trims valstybėms paslaugų rinkos liberalizavimas vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu atneštų tik naudą, nes bet koks sąlygų konkurencijai pagerinimas yra

¹¹² Pastarieji duomenys liečia visus atlyginimus, ne tik tuos, kurie yra mokami paslaugų sektoriuje. Tačiau žinant, jog paslaugas Europoje teikia apie 70 proc. visos darbo jėgos, tai skaičiai gana reprezentatyvūs.

¹¹³ Šis skirtumas būtų mažesnis (apie pusantro karto) jeigu skaičiuotume ir perkamąją galią (PPP).

naudingas visai ekonomikai ilguoju laikotarpiu, tik trumpuoju laikotarpiu kažkas privalo prisitaikyti arba bankrotuoti.

Galima teigti, kad PD atvejis leidžia kiek modifikuoti A. Moravcsiko teoriją, nes esant korporatyvinei kultūrai ir gerai organizuotoms profesinėms sąjungoms jų poveikis ypač kartu su artėjančiais rinkimais ar referendumais vyriausybėms gali persverti direktyvą palaikančių verslo asociacijų poziciją.

4. Valstybių narių asimetrinė tarpusavio priklausomybė

Kai 2004 metų pradžioje Komisija pristatė savo projektą valstybės narės apie metus laiko turėjo galimybę tirti šio projekto ekonominį poveikį sau. Po metų tyrimų ir konsultacijų valstybės narės jau galėjo išdėstyti savo pozicijas. Ekonominiai duomenys, kuriais buvo remtasi darant PD poveikio įvertinimus, yra pagrindas nustatyti valstybių narių derybinei galiai. Anot A. Moravcsiko, derybinės galios pareina nuo asimetrinė tarpusavio priklausomybės. Galia bus tuo mažesnė, kuo valstybės laukiama nauda didesnė ir atvirkščiai. Daugiausiai pasipelnyti galinti šalis turės daryti daugiausiai nuolaidų, orientuotų į mažiausiai sutikti su pasiūlymu linkusių valstybių reikalavimus. Atsižvelgimas į ekonomines pasekmes, kurios yra tiesiogiai susijusios su pagrindiniu derybiniu klausimu – PD – leis mums nustatyti galimus laimėjimų matmenis, ir derybinį svorį. Tuo pačiu pasiruošim šio darbo sekančiai daliai, aiškinančiai derybinius veiksmus ir derybų rezultatus.

Vienas svarbiausių ekonominių matų, nusakančių valstybių asimetrinę tarpusavio priklausomybę, yra paslaugų teikėjų konkurencingumas. Šiam matui nustatyti gerai tinka duomenys, kalbantys apie paslaugų teikėjų produktyvumo augimą. Ilgesnio laikotarpio (1995-2003 m.), kaip parodyta 5-ojoje lentelėje, duomenys, atskleidžiantys produktyvumo dinamiką, leidžia įvardinti verslo sektorius, generuojančius daugiausiai pridėtinės vertės mažiausiomis sąnaudomis, bei palyginti juos skirtingose valstybėse. Tokiu būdu paaiškėtų, kuri iš valstybių, kuriame sektoriuje, liberalizavus rinkas, galėtų pasipelnyti daugiausiai.

4. Lentelė *Darbo produktyvumo kasmetinis augimas, % 1995-2003 m.* (pridėtinės vertės indekso ir darbo valandų santykis)

	Vokietija	Prancūzija	Britanija	EU15
VISA EKONOMIKA	1,4	0,9	1,7	0,9
VARTOJIMO PASLAUGOS	1,2	2,0	2,3	1,0
Didmeninė prekyba	4,5	4,7	3,2	2,6
Mažmeninė prekyba	2,2	0,7	4,9	1,6
HORECA	-1,6	0,9	0,6	-0,6
Kitos vartojimo paslaugos	-0,2	1,8	0,7	0,2
VERSLO PASLAUGOS	-0,4	-0,2	3,2	0,2
Kompiuterių ir informacinių technologijų paslaugos (CIT)	2,2	1,9	3,5	1,7
Tyrimų ir vystymo paslaugos (R&D)	2,2	-1,6	0,7	-0,2
Teisinės, techninės, konsultavimo paslaugos	-0,8	0,3	8,7	0,6
Kitos verslo paslaugos	-5,2	-1,5	0,2	-1,1

(Šaltinis: GGDC,¹¹⁴, darbo autoriaus paskaičiavimai)

Į šią lentelę įtrauktos reikšmingiausios (savo dydžiu) paslaugos, kurias turėtų paveikti dabartinis „pakeistas“ Direktyvos projektas, taip siekiant išsiaiškinti potencialius laimėtojus šioje dabartinėje situacijoje. Paslaugos suskirstytos į dvi kategorijas: tai vartojimo paslaugos ir verslo paslaugos. Kaip matome iš lentelės savo konkurencingumu verslo paslaugose ir ypač profesinėse (teisinėse, techninėse bei konsultavimo ir kitose) išsiskiria Britanija. Profesinėse verslo paslaugose produktyvumas 1995-2003 metų laikotarpyje šioje šalyje augo 8,7 % per metus. Tai labai didelis skaičius palyginti su bendru ES-15 vidurkiu, kuris vos siekė 0,6 %. Kitose svarbiausiose verslo paslaugose Britanijos atotrūkis taip pat nemažas. Tuo tarpu vartojimo paslaugų sektoriuje, išskyrus mažmeninę prekybą, Britanija neturi didesnio pranašumo, o kai kur ir atsilieka. Čia gana stipriai didmeninėje prekyboje atrodo Prancūzija ir Vokietija.

Nepaisant Britanijos spartaus produktyvumo augimo tam tikrose svarbiose verslo srityse, bendras produktyvumo lygis 2003 m. šioje šalyje buvo 17 % mažesnis nei Prancūzijoje.¹¹⁵ Todėl Britanijos vyriausybei PD turėtų atrodyti labai pageidautina, nes ji inspiruotų produktyvumo augimo svarbiausių veiksnių - konkurencijos, mokslo ir inovacijų, įgūdžių bei investicijų – didėjimą.

¹¹⁴The Groningen Growth and Development Centre, the Economics Department of the University of Groningen, <<http://www.ggdc.net/index-dseries.html#top>> [žiūrėta 2007 05 18]

¹¹⁵ UK Government, The Department of Trade and Industry (DTI) „Revised Partial Regulatory Impact Assessment“, 14. <www.dti.gov.uk/files/file31758.doc> [žiūrėta 2007 05 22]

Šie duomenys yra iškalbingesni jei žinome nagrinėjamų paslaugų sektorių specifiką, vertinamą pagal geografinio apibrėžtumo bei nuolatinės infrastruktūros poreikio kriterijus. Didžiausias PD įgyvendinimo poveikis tarptautinės prekybos srityje atsiranda, kai paslaugos nėra geografiškai apibrėžtos (lokalios) ir jų teikimui nėra reikalinga infrastruktūra. Būtent tokios ir yra paslaugos, kuriose Britanijos santykinis pranašumas produktyvumo prasme yra didžiausias – profesinės verslo paslaugos, o taip pat kompiuterių ir informacinių technologijų bei kitos verslo paslaugos. Tai yra lengviausiai eksportuojamos paslaugos ir poveikio šaltiniu gali būti tiek įsisteigimo ir veiklos laisvę ribojančios kliūtys, tiek ir laisvas paslaugų judėjimas. Todėl, net ir „sušvelnintas“ PD variantas, iš kurio išbrauktas KVP atneš naudos Britanijos verslininkams. Be to, verslo paslaugos užima daug reikšmingesnę vietą Britanijos ekonomikoje, nei kitose dvejose valstybėse. Dėl to ši šalis orientuojasi į verslo paslaugų eksportą, kai tuo tarpu Vokietija ir Prancūzija apsiriboja savo rinkomis. Taigi šiuo atveju Britanija derybose dėl PD išlošia.

Tuo tarpu didmeninės prekybos atveju, kur konkurencingesni yra Vokietijos ir Prancūzijos verslininkai, potenciali PD nauda nėra tokia aiški, nes šios sektoriaus plėtra reikalauja nuolatinės infrastruktūros, o tai yra susiję su didesnėmis investavimo rizika. Be to, net ir optimistiškiausiu scenarijumi, Vokietijos ir Prancūzijos gaunama nauda iš PD bus mažesnė, nes šie sektoriai toms šalims nėra tokie reikšmingi, kaip Britanijai verslo sektorius.

Natūralu, kad net pakeistajam PD projektui generuojant daugiau naudos Britanijai nei Prancūzijai ar Vokietijai, pastarosios valstybės galėjo remtis šiuo argumentu spaudžiant Britanijos vyriausybę dėl nuolaidų būtinumo.

Tačiau šių duomenų dar nepakanka, norint geriau suprasti asimetrinę tarpusavio priklausomybę derybose dėl paslaugų rinkos liberalizavimo. Kitas svarbus matmuo yra kliūčių įeiti į rinką – reglamentavimo lygio – santykis. Jei šalyje narėje kliūtys yra aukštesnio lygio nei kitose šalyse narėse, PD įgyvendinimo trumpalaikis poveikis ūkio subjektams gali būti neigiamas (intensyvėjanti konkurencija, mažėjančios kainos ir pan.). Jei šalyje narėje kliūčių lygis yra žemesnis, ūkio subjektams poveikis teigiamas (eksporto galimybės, didesnė kaina bei kuriama pridėtinė vertė).¹¹⁶ Iš nagrinėjamų valstybių didžiausia bendra reguliacinė aplinka paslaugų rinkoje galioja Prancūzijoje, kiek mažesnė Vokietijoje ir mažiausia Britanijoje (6 Lentelė).

¹¹⁶ EKT grupė, 9

5. Lentelė *Paslaugų sektoriaus reguliavimo lygis ES, 2003*

Graikija	4.1
Airija	3.2
Prancūzija	3.0
Italija	3.0
Vokietija	1.6
DB	1.0
ES-15 Vidurkis	2.4

Šaltinis: OECD¹¹⁷

6-oje lentelėje pavaizduotas tik bendras kliūčių lygis, tačiau reikia turėti omenyje, kad kliūtys gali būti dvejopos. Dalis kliūčių kuria verslo subjektams tam tikrus papildomus kaštus, kitos sudaro palankias sąlygas apsaugodamos nuo konkurencijos. Jos atitinkamai pavadintos kaštus kuriančios ir naudą kuriančios kliūtys. Kopenhagos ekonominių tyrimų institutas jų poveikį kainoms ir kaštams perskaičiavo į tarifinį ekvivalentą. Tai yra savotiškas mokesčio atitikmuo ir leidžia lyginti atskiras valstybes.¹¹⁸ Pagal šiuos matavimus, remdamasis trijų didelių paslaugų sektorių - apskaitos (profesinės paslaugos), informacinių technologijų (verslo paslaugos) ir distribucijos (mažmeninė ir didmeninė prekyba) – duomenimis, Kopenhagos institutas nustatė, kad daugiausia kaštų verslui Europoje sudaro profesinių paslaugų srityje esančios kliūtys (6 ir 7 lentelės), todėl ir PD poveikis joms bus didžiausias. Kaštus kuriančios kliūtys šiame sektoriuje sumažėtų nuo 11.8 % iki 2.5 %, o naudą kuriančios kliūtys – nuo 11.0 % iki 5.6 %.

¹¹⁷ OECD "The Benefits of Liberalising Product Markets and Reducing Barriers to International Trade and Investment in the OECD", Economics Department Working Papers No. 463, Paris. 21 <[http://www.oecd.org/olis/2005doc.nsf/43bb6130e5e86e5fc12569fa005d004c/152319faac7530e1c12570cb0040ed16/\\$FILE/JT00195421.PDF](http://www.oecd.org/olis/2005doc.nsf/43bb6130e5e86e5fc12569fa005d004c/152319faac7530e1c12570cb0040ed16/$FILE/JT00195421.PDF)>

¹¹⁸ EKT grupė 11

6. Lentelė *Kaštus kuriančios kliūtys ES* (vidutiniai tarifiniai ekvivalentai)

	Profesinės paslaugos	Verslo paslaugos	Distribucija
Prieš Direktyvą	11.8%	0.7%	1.2%
Po Direktyvos	2.5%	0.4%	0.5%
Pokytis	-9.3%	-0.3%	-0.7%

Šaltinis: Copenhagen Economics

7. Lentelė *Naudą kuriančios kliūtys ES* (vidutiniai tarifiniai ekvivalentai)

	Profesinės paslaugos	Verslo paslaugos	Distribucija
Prieš Direktyvą	11.0%	0.9%	3.1%
Po Direktyvos	5.6%	0.5%	1.0%
Pokytis	-5.4%	-0.4%	-2.1%

Šaltinis: Copenhagen Economics¹¹⁹

Anksčiau buvo parodyta, jog Britanija konkurencingiausia profesinių paslaugų srityje ir todėl labiausiai orientuojasi į jų eksportą. Žymus kaštų sumažėjimas šiame sektoriuje lemtų didesnę naudą Britanijos, o ne Prancūzijos ar Vokietijos verslui.

Nuo kaštus ir naudą kuriančių kliūčių pasiskirstymo tarp valstybių narių priklauso skirtingi valstybių ekonominių bei vartotojų interesų dinamikos scenarijai po PD. Iš Kopenhagos ekonominių tyrimų instituto duomenų aiškėja, kad Vokietijoje ir Prancūzijoje naudas kuriančių arba nuo užsienio konkurencijos skirtų apsaugoti kliūčių mastas santykinai didesnis už Britanijos bei daugelio kitų valstybių. Iš penkiolikos senųjų ES valstybių minėtos narės pagal sudaromų kliūčių užsienio įmonėm nebuvimą užima 11, 14 ir 2-ąją vietas (žiūrėti priedą – B lentelė). Pavyzdžiui, didžiausius kaštus užsienio bendrovėm sudarančios reguliuojamųjų profesijų taisyklės Vokietijoje lemia 12.0 %, Prancūzijoje – 11.3 %, o Britanijoje – 7.1 % didesnes veiklos sąnaudas (žiūrėti priedą – C lentelė). Taigi Vokietijos ir Prancūzijos verslininkai palyginus su Britanijos labiau apsaugoti nuo užsienio konkurencijos. Tuo tarpu pagal kaštus kuriančias kliūtis arba kitaip sąlygas įregistruoti kompaniją, tai Prancūzija ir Vokietija nėra išsiskiriančios ES. Apskaičiuota, jog norint įsteigti bendrovę Vokietijoje reikia turėti apie 1345 eurus, Prancūzijoje – 310, o Britanijoje -215. Galbūt Vokietijoje yra šiek tiek daugiau ir brangesnių reikalavimų, tačiau visos Europos mastu tai neišsiskiria, nes, pavyzdžiui, Italijoje privalomos piniginės prievolės kuriant verslą gali siekti iki 7000 eurų ir dar 310 eurų kasmetinių įmokų, o Graikijoje gali siekti net iki 32 000. Be to ir kai

¹¹⁹ J. Jensen, P. Svensson, M. Hvidt Thelle, J. Garcia, L. Termansen, T. Dalgaard, H. Ballebye Olesen, C. Kastberg Nielsen, 18

kurios naujosios ES narėse savo reikalavimais lenkia Vokietiją ar Prancūziją: Slovėnijoje - iki 1158 eurų, Vengrijoje – 1675 eurų, Lenkijoje – nuo 2060 iki 7190 eurų.¹²⁰

Toliau galima svarstyti, kokie PD inspiruojami scenarijai laukia Vokietijos, Prancūzijos ir Britanijos verslo atstovų. Dviejuose pirmosiose valstybėse matėme esant žemas kaštus ir aukštą naudą kuriančias kliūtis. Tokiu atveju, kadangi aukštą naudą kuriančių kliūčių lygis reiškia, jog ūkio subjektai veikė tam tikromis išskirtinėmis sąlygomis, kas leisdavo jiems gauti papildomas pajamas, o tuo tarpu didesni kaštai nebuvo patiriami, nes kaštus kuriančios kliūtys yra pakankamai mažos, padėtis yra bene nepalankiausia ūkio subjektams, veikiantiems atitinkamuose paslaugų sektoriuose. Dėl tokios rinkos patrauklumo, tikėtina, labai suintensyvėsianti konkurencija. Tai lems ūkio subjektų pelningumo, kuriamos pridėtinės vertės mažėjimą, galimas ir tam tikras kaštų augimas. Makroekonominis požiūris toks scenarijus lemtų paslaugų importo augimą ir tiesiogines užsienio investicijas.

Tuo tarpu Britanijos atveju matome kiek kitokį PD lemiamą įvykių klostymąsi. Čia kaštus ir naudą kuriančios kliūtys yra santykinai žemos. Tai indikuoja, kad PD įgyvendinimas nesukels santykinai didelių pokyčių vietinėje rinkoje. Tikėtina, kad pasekmės labiau apribotose rinkose bus didesnės. Tokiu atveju ūkio subjektams atsiranda galimybė efektyviau veikti kitose rinkose, siekiant didesnės kainos. Atitinkamai poveikis jiems yra teigiamas – didėja sukuriama pridėtinė vertė, pelningumas, pajamos. Makroekonominis požiūris didėja eksporto apimtys.¹²¹

Britanijos pozicijos atrodo stipriau nei Vokietijos ir Prancūzijos lyginant jas konkurencijos iš naujųjų ES narių padidėjimo po PD priėmimo atžvilgiu. Dauguma paslaugų sektorių šiose naujosiose narėse turėtų vystytis pagal tokį patį scenarijų, kaip ir Britanijos. Taip yra todėl, kad naujose šalyse narėse reguliavimo lygis yra pakankamai žemas.¹²² Jų padidėjusios eksporto galimybės bus nukreiptos būtent į tokias valstybes kaip Vokietija ar Prancūzija. Britanijos konkurencingumą patvirtina ir jos pozicija dėl darbo rinkos atvėrimo naujosioms narėms nuo 2004 m., kai tuo tarpu kitos dvi valstybės pasirinko ilgiausią leistiną pereinamąjį laikotarpį (7 metai) draudžiantį naujųjų ES narių gyventojams laisvai įeiti į jų darbo rinkas

Nyderlandų ekonominės politikos analizės biuro (CPB) duomenys apie PD poveikį mažinant kliūtis prekybai ir konkurencijai taip pat naudingi šio magistro darbo analizei. CPB tyrėjai pažvelgė į tai, kaip PD gali įtakoti minėtųjų kliūčių naikinimą kartu su KVP ir koks būtų projekto poveikis išbraukus šią nuostatą. Jie nustatė, kad jeigu būtų įgyvendinta pilna PD, tokia kaip ir numatyta Komisijos pasiūlyme, kartu su KVP, tai būtų žymiai sumažintas ES valstybių paslaugų rinkos reguliavimo heterogeniškumas. Be KVP šis poveikis būtų žymiai mažesnis (8 lentelė). Taigi,

¹²⁰ UK Government, „Revised Partial Regulatory Impact Assessment“, 55

¹²¹ EKT grupė, 12

¹²² Ten pat, 13

KVP pašalinimu turėjo būti suinteresuotos tos vyriausybės, kurioms jo įgyvendinimas suponuoja didesnę konkurenciją vidaus verslo grupėms .

7. Lentelė *Paslaugų Direktyvos poveikis reguliacinei aplinkai* (kliūčių ir barjerų sumažinimas, %)

	SU KVP	BE KVP
Reguliavimo ir administraciniai neaiškumai	66-77	39-45
Prekybos ir investicijų barjerai	72-79	41-45
Konkurencijos apribojimai	29-37	19-25

Šaltinis: CPB¹²³

Toliau nagrinėjant konkurencingumą reikia atkreipti dėmesį į paslaugų kainų lygį ES. Kaip matyti iš grafiko A (žiūrėti priedą) paslaugų kainų lygis tarp trijų nagrinėjamų valstybių yra aukščiausias Vokietijoje ir Prancūzijoje (atitinkamai apie 0,11 ir 0,09), tuo tarpu Britanijoje jis svyruoja ties 0. Kainų skirtumas rodo, kad Vokietijoje ir Prancūzijoje liberalizavus paslaugų rinką ir panaikinus daugelį kliūčių konkurencijai kainos turėtų daug erdvės kristi. Kopenhagos ekonominių tyrimų institutas apskaičiavo, kaip reguliacinė aplinka Europos valstybėse prisideda prie paslaugų kainų tam tikrose sektoriuose. Pavyzdžiui, mažmeninės ir didmeninės prekybos sektoriuje įvairios kliūtis lemia tokį kainų padidėjimą: Prancūzijoje - 5.3 %, Britanijoje – 2.8 %, o Vokietijoje visai nelemia – 0 %; inžinerijos paslaugose: Prancūzijoje – 0.9 %, Britanijoje - 2.5 %, o Vokietijoje net - 10.2%.¹²⁴

Aptariant tikėtiną PD naudą svarbus yra ir jos sukuriamų naujų darbo vietų skaičiaus analizuojamose valstybėse palyginimas. Šiuo aspektu yra svarbi Vienos Europos instituto studija. Joje gana išsamiai skaitine reikšme yra išreikštas tikėtinas naujų darbo vietų sukūrimo efektas: Vokietijai prognozuojama apie 115 tūkst., Prancūzijai – 73,7 tūkst., o Britanijai – 100 tūkst. naujų darbo vietų, kas atitinkamai reikštų 0.9 %, 0.86% ir 0,79% padidėjimą. Šiuo aspektu Paslaugų direktyva atneštų daugiau naudos Vokietijai ir Prancūzijai. Tai dar akivaizdžiau pažvelgus į Direktyvos generuojamą pridėtinę vertę. Trims šalims ji padidėja šitaip: Vokietijai – 1.76,

¹²³ H. Kox, A. Lejour, R. Montizaan, 21

¹²⁴ J. Jensen, P. Svensson, M. Hvidt Thelle, J. Garcia, L. Termansen, T. Dalgaard, H. Ballebye Olesen, C. Kastberg Nielsen, 81

Prancūzijai – 1.68, Britanijai – 1.53 procentus¹²⁵. Tačiau šioje studijoje nekreipiamas dėmesys į „socialinio dempingo“ pavojų ir tai, kiek tų darbo vietų užimtų migrantai iš VRE valstybių. Be to, kaip buvo parodyta aukščiau PD turi didesnę poveikį skatinant konkurenciją Vokietijai ir Prancūzijai nei Britanijai. O tokia padėtis netenkina Vokietijos ir Prancūzijos vidaus interesų grupių, ypač profsajungų, kurios bijo, kad panaikinus daugelį apribojimų taptų sunku sukontroliuoti iš kitų valstybių narių plūstelėsiančius darbuotojus (o tai, anot jų, tikėtinas variantas, dėl atlyginimų skirtumų).¹²⁶ Šis požiūris minėtose šalyse nukonkuravo rinkos liberalizavimu suinteresuotas verslo grupes ir atsispindėjo vyriausybės pozicijose. Tuo tarpu Britanijos vyriausybė buvo linkusi paremti verslo interesus. Šios šalies rinka jau ir taip ganėtinai atvira. Atlikto tyrimo metu¹²⁷ paaiškėjo, kad Britanijos kompanijų manymu, joms nėra ko baimintis prekybos paslaugomis liberalizavimo, nes pagrindiniai konkurentai jau veikia jų rinkoje. Tai atspindi ir statistinė informacija. 2002 m. beveik 17 % DB paslaugų rinkos apyvartos sudarė užsienio kompanijos.¹²⁸ Vokietijoje šis matmuo tais pačiais metais siekė 9 %, ¹²⁹ o Prancūzijoje – 6 %¹³⁰.

Britanija „išpeštų“ daugiausiai naudos iš PD, nes jos paslaugų ūkis, o ypač verslo ir profesinės paslaugos, yra konkurencingiausias ir labiausiai pasiruošęs atviros prekybos sąlygoms. Tuo tarpu Vokietija ir Prancūzija nėra tokios pajėgios varžytis. Dėl aukšto reguliavimo lygio prisitaikymo kaštai joms būtų didžiausi.

Britanija dėl savo laimėjimų galimybių turi blogiausias derėjimosi sąlygas, kai geriausias jos yra Prancūzijai bei Vokietijai. Sekančioje dalyje bus bandoma įvertinti šį teiginį tarpvyriausybinių derybų dėl PD kontekste.

5. Derybų dėl PD eiga ir rezultatai

5.1. Valstybių narių derybinių galių poveikis PD

Anot A. Moravcsiko, tam, kad įvyktų derybos, jų rezultatai turi atnešti naudos visiems. Tai, jog PD kuria tokį efektą pamatėme praeitame skyriuje. Tuo pačiu įsitikinome, kad šis efektas nėra tolygus. Atsižvelgiant į valstybių santykinę pranašumą tam tikruose svarbiausiuose sektoriuose, taip pat į reikšmingus reguliacinės aplinkos duomenis, nustatėme, kad asimetrinės

¹²⁵ Fritz Breuss, Harald Badinger, “The European Single Market for Services in the Context of the Lisbon Agenda: Macroeconomic Effects of the Services Directive” Europainstitut, Wirtschaftsuniversität Wien, 2006. 21-23

¹²⁶ Line Vogt, 20

¹²⁷ Price Water House & Coopers, „Impact On The Proposed EU Directive For Services In The Internal Market: cases studies of the UK businesses“, August 2005, p. 6,17 (<http://www.dti.gov.uk/files/file22899.pdf>)

¹²⁸ OECD, Science, Technology And Industry Scoreboard, Briefing Note For The United Kingdom, 2005 <www.oecd.org/sti/scoreboard>, [žiūrėta 2007 05 20]

¹²⁹ OECD, Science, Technology And Industry Scoreboard, Briefing Note For Germany, 2005

¹³⁰ OECD, Science, Technology And Industry Scoreboard, Briefing Note For France, 2005

tarpusavio priklausomybės viename „gale“ (daugiausiai naudos iš PD gaunanti) yra Britanija, kitame (įžvelgiančios daugiau rizikos nei galimybių) yra Vokietija ir Prancūzija. Be to, svarbu pastebėti, kad Vokietijos pozicija yra šiek tiek arčiau Britanijos. Nes, pavyzdžiui, bendrojo reguliavimo lygio matu Vokietijos įvertinimas, kaip matėme, yra 1.6, o Prancūzijos - 3, kai tuo tarpu ES vidurkis yra 2,4. Arba, pavyzdžiui, Vokietijos konkurenciškai stipri gamybinė pramonė mato geras galimybes plėtoti savo verslą liberalizavus paslaugų rinką. Žinant tokias valstybių pozicijas jas būtų galima ir įvardinti: Vokietija – „atsargus požiūris“ (tarpinė pozicija)¹³¹; Prancūzija – „jokiais būdais“; Britanija – „visu greičiu pirmyn“.

Kaip įvadą į derybų analizę pateikiu lentelę, kuri vaizduoja tarpvyriausybinių derybų schemą. Čia įvardinti pagrindiniai Komisijos pasiūlymai, valstybių nacionalinės preferencijos šių pasiūlymų atžvilgiu ir galutinis variantas, kaip derybų rezultatas. Turint šią schemą prieš save galima toliau analizuoti derybų eigą.

8. Lentelė *Derybų dėl PD schema*

	Komisija (Pradinis PD variantas 2004)	Vokietija („atsargus požiūris“)	Prancūzija („jokiais būdais“)	Britanija („visu greičiu pirmyn“)	Galutinis PD variantas 2006 („išplautas“)
Direktyvos apimtis	Įtraukiamos visos ekonominio pobūdžio paslaugos, išskyrus telekomunikacijų, finansines ir dalis transporto.	Komisijos pasiūlymas + neįtraukti sveikatos ir socialinių paslaugų	Komisijos pasiūlymas + neįtraukti sveikatos ir socialinių paslaugų; vaizdo ir garso paslaugų; azartinių lošimų; teisinių profesijų	Komisijos pasiūlymas	Iš PD poveikio srities pašalintos: socialinės paslaugos, garso ir vaizdo paslaugos, sveikatos priežiūros paslaugos, azartinių lošimų veikla, likusi dalis transporto paslaugų, kitos paslaugos (laikinojo įdarbinimo, privačios saugos)
Laisvas paslaugų judėjimas (KVP)	KVP su išimtimis bendrojo ekonominio intereso paslaugom, bei darbo sąlygas reguliuojančiom normom pagal Direktyvą 96/71/EC	Panaikinti KVP nes įvyks socialinis dempingas įdarbinimo, vartotojų, sveikatos apsaugos, socialinių paslaugų, aplinkosaugos srityse.	Panaikinti KVP nes įvyks socialinis dempingas įdarbinimo, vartotojų, sveikatos apsaugos, socialinių paslaugų, aplinkosaugos srityse.	KVP	Vietoj KVP – "laisvė teikti paslaugas" (išimtyt tos pačios).
Laisvė įsisteigti	administracinis supaprastinimas, informacijos teikimas, "vienas kontaktinis centras", elektroninės priemonės	Komisijos pasiūlymas	Komisijos pasiūlymas	Komisijos pasiūlymas	Nepakito

¹³¹ Vokietijos nacionalinės preferencijos yra tos, kurias artikuliuoja naujoji vyriausybė, kadangi kaip bus parodyta toliau, sutarimas dėl dokumento atsirado jau po Vokietijos rinkimų.

Valstybių nacionalinės preferencijos, išryškintos šioje lentelėje, tėra nuosekli ankstesniojo skyriaus išvada, kuri kilo aptarus vidaus interesų grupių nuomones, apžvelgus vyriausybės atstovų pasisakymus ir interpretavus juos vidaus ekonominiame ir socialiniame tiriamų valstybių kontekste. Pati lentelė labai daug pasako apie PD svarstymus. Ji atspindi kaip derybinė galia paveikė vieną ar kitą rezultatą. Akivaizdžiai matosi, kad galutinis rezultatas kiekvienu probleminiu klausimu priklauso nuo mažiau su pradiniu pasiūlymu linkusių sutikti valstybių pozicijų. Matome, kad tik dėl laisvės įsisteigti pagrindinių aspektų nekilo didesnių nesutarimų tarp valstybių narių, todėl ši nuostata išliko daugmaž nepakitusi. Tuo tarpu Vokietijai ir Prancūzijai priešinantį KVP, šis buvo išbrauktas, vietoje jo įrašant mažiau ambicingą „laisvės teikti paslaugas“ nuostatą. Galiausiai buvo susiaurinta PD apimtis išbraukiant visas Vokietijos ir Prancūzijos reikalaujamas sritis. Taigi akivaizdu, kad Britanija, kaip pagrindinė laimėtoja iš Komisijos pirminio pasiūlymo, darė nuolaidas nepatenkintosioms narėms. Šios nuolaidos buvo būtinos, kad PD projektas iš viso būtų priimtas. Nes, pavyzdžiui, Prancūzijos pozicija reikalavo, arba plačių nuolaidų ir daugelio išimčių arba horizontalios direktyvos, apimančios beveik visą paslaugų sektorių, atsisakymo ir tolimesnio liberalizavimo siekti tik per atskiras sektorines direktyvas, detalai harmonizuojant kiekvieną atskirą veiklą. Taigi PD „atskiedimas“ ir yra kompromisas tarp visiško jos atmetimo ir pirminio varianto priėmimo. Tokia padėtis akivaizdžiai parodo, kad vieno ar kito derybinio klausimo rezultatas priklauso nuo valstybių narių pozicijos asimetrinės tarpusavio priklausomybės skalėje. Schemoje santykinai atsiskleidžia ir Komisijos kaip viršvalstybinės institucijos nereikšmingumas, nes, atrodo, kad pasiūliusi įstatymo projektą toliau jį paliko valstybių narių teismui. Siekiant patikrinti šį teiginį sekančioje dalyje bus detalčiau panagrinėta Komisijos veikla. Taip pat bus aptartas ir EP vaidmuo, nes formaliai pagal bendrojo sprendimo procedūrą, ši institucija turi lygias teises su Taryba priimant sprendimus. Toks faktas gali iš dalies kvestionuoti A. Moravcsiko teoriją, neigiančią viršnacionalinių institucijų reikšmę valstybių narių derybose, ir dėl to vertas analizės.

5.2. Komisijos ir EP vaidmuo derybose

Siekiant PD svarstymų kontekste patikrinti A. Moravcsiko teorinį teiginį, jog legislatyvinio pobūdžio sprendimuose valstybės narės sutelkia galias balsuojant nevienbalsiškumo principu, bei nedeleguoja galių viršvalstybinėms institucijoms iš pradžių pravartu paaiškinti institucines sąlygas (bendrojo sprendimo procedūra¹³²) kuriomis derybos vyko.

¹³² *Bendro sprendimo* procedūra įtvirtinta EB steigimo sutarties 251 straipsnyje. Po Amsterdamo ir Nicos sutarčių įvesto jos naudojimo sričių išplėtimo, dauguma Bendrijos teisės aktų yra priimami, vadovaujantis būtent šia procedūra.

Pagal bendrojo sprendimo procedūrą Komisijai pateikus pasiūlymą dėl teisės akto EP ir Taryba per pirmąjį skaitymą nustato savo pozicijas. Europos Parlamentas priima „nuomonę“. Tada Komisija pataisyto pasiūlymo forma pateikia nuomonę dėl Europos Parlamento pataisų paaiškindama, kurias Europos Parlamento pataisas ji priima, o kurias - atmeta. Po to Taryba analizuoja Komisijos peržiūrėtą pasiūlymą. Jei Europos Parlamentas priima pasiūlymą nepateikdamas pataisų, o Taryba padaro tą patį, teisės aktas yra priimamas šiame etape. Be to, jei Taryba priima visas Europos Parlamento pataisas (kvalifikuotos daugumos balsavimu), teisės aktas yra priimamas. Jei Taryba nepriima visų Europos Parlamento pataisų, ji priima bendrą poziciją (kvalifikuotos daugumos balsavimu), kurioje yra nustatoma jos pozicija dėl pasiūlymo serijos pataisų Komisijos peržiūrėtam tekstui forma. Tuomet teisės aktas patenka į antrojo skaitymo etapą. Jei Europos Parlamentas priima nepakeistą bendrą poziciją arba nesiima veiksmų, teisės aktas yra priimamas. Priešingai, jei Europos Parlamentas atmeta bendrą poziciją, teisės aktas nepriimamas. Jei Taryba priima visas Europos Parlamento pataisas (kvalifikuotos daugumos balsavimu priimamos Komisijos pripažintos pataisos, o vieningu balsavimu – Komisijos atmestos pataisos), teisės aktas yra priimamas. Jei ji atmeta bet kurią Europos Parlamento pataisą arba nepriima sprendimo, per šešias savaites turi būti sušauktas Taikinimo komitetas ir per kitas šešias savaites Taikinimo komitetas turi priimti „bendrą tekstą“.¹³³

Kaip matome iš šio ekskurso į bendrojo sprendimo procedūrą, Komisija be teisės teikti svarstymui įstatymo projektą ir pareikšti savo nuomonę dėl EP padarytų pakeitimų daugiau neturi reikšmingesnių oficialių galių. Įstatymo projekto likimas pagrinde priklauso nuo kitų dviejų institucijų – Tarybos ir Parlamento derybų. Tačiau institucionalizmo literatūroje teigiama, kad Komisija be formalių galių dar turi ir neformalias poveikio priemones. Ar PD atveju ši institucija jomis pasinaudojo aptarsiu sekančiam skyriuje.

5.2.1. Komisija – įtakingas veikėjas ar tik stebėtojas ?

Vienas žinomiausių institucionalizmo šalininkų, Mark A. Pollackas, savo knygoje *The Engines of European Integration*¹³⁴ detalai aprašo ir išnagrinėja valstybių narių galios delegavimo Komisijai modelį, kuris dar kitaip vadinamas patikėtojo-patikėtinio modeliu. Autorius testuoja hipotezes apie galių perdavimą viršvalstybinėms institucijoms, ir kaip jos vėliau veikia Europos integracijos procesus.

Pirmoji, visada eina delegavimo fazė. PD atveju, galima teigti, kad valstybės narės ryžosi suteikti viršvalstybinėms organizacijom (šiuo atveju Komisijai) darbotvarkės inicijavimo

¹³³ Simon Hix, *Europos Sąjungos politinė sistema*, ALK Eugrimas 2006.

¹³⁴ Mark A. Pollack, *The Engines of European Integration*, Oxford University Press, 2006

galių, tam, kad būtų išvengta situacijos, kada nedrįstama svarstyti naujų integracijos krypčių. Komisijai suteikti darbotvarkės nustatymo įgaliojimai paslaugų liberalizavimo atveju yra įtvirtinti Europos Bendrijų steigiamojoje sutartyje (14 str.). Tačiau svarbiau yra tai, ar Komisija gali įgyti pirmenybę, pasinaudodama joms suteiktomis galiomis, ir įgyvendinti savo prioritetus, stumdamos Europos integracijos procesą už valstybių narių nustatyto mažiausiojo bendro vardiklio ribų.

Komisija turi formalias arba procedūrinės ir neformalias darbotvarkės nustatymo galias. Šio darbo kontekste reikšmingiau yra aptarti neformalųjį darbotvarkės nustatymą, dar kitaip vadinamą „politiniu verslininkavimu“, kuris priklauso nuo sugebėjimo konstruoti „centrinius taškus“ (angl. focal points) tarpvyriausybines derybose, arba pasiūlyti politinius sprendimus į neatidėliotinas ir spaudžiančias problemas (lėtas ekonomikos augimas, atsilikimas nuo Lisabonos strategijos), ypač netikrumo ir nekokybiškos informacijos kontekste (paslaugų sektorius sudėtingas ir įvairialypis). Tokia neformali darbotvarkės nustatymo galia, leidžia viršvalstybinėms institucijoms paveikti Europos integracijos procesą, net ir neturint tam oficialių įpareigojimų. Bet tai gali įvykti tik tada, jei agentūros yra gerai pasiruošusios atlikti informacijos skleidimo ir tarpininkavimo patikėtojams vaidmeniui.¹³⁵

2005 kovo mėnesį, konferencijos Lisabonoje metu Komisijos prezidentas J. M. D. Barroso, nustatė būsimo kompromiso tarp Tarybos, EP ir Komisijos sąlygas. Jis pareiškė, kad Komisija nesirengia pasiduoti dėl KVP, nes „jei mes norime turėti vieningą paslaugų rinką, ji turės būti paremta KVP.“¹³⁶ Vis dėlto Barroso apsidraudė dėl galimos nesėkmės, pažymėdamas, kad bus labai sunku agituoti už PD projektą, „nes jis buvo pasiūlytas ankstesnės Komisijos.“¹³⁷ Komisijos pirmininko požiūrį detalizavo ir visos Komisijos poziciją PD atžvilgiu išreiškė komisaras atsakingas už vidaus rinką, Ch. McGreevy. 2005 metų kovo 9d. savo pranešime plenarinės EP sesijos metu pareiškė, kad suprantas, jog projektui nepavyks prasmukti pro Tarybą ar EP nepakeistam ir todėl jis yra pasirengęs kompromisams, kurių ribas jau tada apibrėžė kaip reikalingumą išbraukti sveikatos priežiūros ir kitas viešai finansuojamas bendrojo intereso paslaugas bei būtinybę „išsiaiškinti“ KVP veikimą. Galiausiai, tą patį mėnesį Ch. McGreevy pareiškė, kad „ne“ pusės šalininkai laimėjo

¹³⁵ Ten pat, 6-7

¹³⁶ Marie-Dominique Garabiol-Furet, “The Services Directive: moving towards a consensus”, Robert Schuman Fondation, 30th January 2006 n°17. http://www.robert-schuman.org/supplement/questions_europe17.htm [žiūrėta 2007 05 23]

¹³⁷ Ten pat

debatus”.¹³⁸ Atrodo, kad šis komisaras pakeitęs PD „autorių“ F. Bolkesteiną užsiėmė pasyvaus stebėtojo pozicija.¹³⁹

Tuo tarpu 2006 m. vasario 16 d. po beveik dvejus metus trukusių ginčų, EP nubalsavo už žymius jos pakeitimus, kurie „atskiedė“ ambicingus Komisijos planus. Įdomus yra faktas, kad Komisija dar prieš PD svarstymą EP pareiškė pritarianti bet kokiai šios institucijos nuomonei ir tokiu būdu atsisakė ginti savo „kūrinį“. Kaip matyti iš Komisijos nuomonės po Parlamento pirmojo skaitymo balsavimo, pažadas buvo ištesėtas. Komisija 2006 metų balandžio 4 d. priėmė nuomonę nedarydama esminių korekcijų ir pateikė naują PD versiją. Komisija sutiko su KVP atmetimu ir dalies svarbių paslaugų sektorių išbraukimu.¹⁴⁰

Toks diskusijų ir ginčų tarp Komisijos, EP ir kai kurių nepatenkintų įtakingų valstybių narių rezultatas gali reikšti tik tai, kad nors ir pasinaudojusi savo teise inicijuoti darbotvarkę, Komisija nesugebėjo jos išplėsti ir prastumti savo preferencijų, o galutinis PD tekstas - jos šalininkų ir priešininkų didžiosiose valstybėse narėse bei EP kompromiso rezultatas.

Dėl politinės reikšmės, kurią PD teikė valstybės narės, Komisijai nepavyko pasinaudoti neoficialiomis darbotvarkės sudarymo galiomis įtakojant Bendrijos darbotvarkę. Reikia prisiminti, koks didelis spaudimas 2005 metų kovo mėnesį PD svarstymo pradžioje teko Komisijai. Prancūzijos prezidentas Chiracas Komisijos pirmininkui Barrosui išrėžė, jog PD paprasčiausiai „nepriimtina”.¹⁴¹ Ne už ilgo po to, susitikime su Chiracu Vokietijos kancleris G. Schroderis pareiškė, jog „PD negali jokiais būdais būti priimta” ir „mes nenorime, kad ji būtų pataisyta, mes norime ją pakeisti nauja”.¹⁴² Taigi akivaizdu, jog PD nėra vien tik specialistų, parinktų dėl jų techninių žinių, susidomėjimo objektas. Be to sprendimo priėmimo procedūra yra labai sudėtinga. Daug kas pripažįsta, kad tokiomis sąlygomis, projekto likimą gali lemti tik pragmatiška politika. Tad Komisijos vaidmuo vertintinas kaip pasyvus. Ji nesugebėjo keisti valstybių narių preferencijų, o pati buvo įtakojama didžiųjų valstybių vadovų. Tai atspindi ir Prancūzijos nacionalinės

¹³⁸ Tobias Buck, Jan Cienski, „Barriers to cross-border expansion are prohibitive to many companies yet the services directive drafted in Brussels is likely to be watered down“. *Financial Times*, Mar 15, 2005.
<<http://search.ft.com/ftArticle?queryText=likely+to+be+watered+down&y=0&aje=true&x=0&id=050315001522>> [žiūrėta 2007 05 18]

¹³⁹ Klaus Günter Deutsch, 29

¹⁴⁰ Ten pat, 30

¹⁴¹ Falling out of love, *Financial Times*, Mar 19, 2005

¹⁴² Bertrand Benoit, John Thornhill, „Services directive under fresh attack as Schröder calls for it to be replaced“ *Financial Times*, Mar 08, 2005,
<<http://search.ft.com/ftArticle?queryText=Services+directive+under+fresh+attack+as+Schr%C3%B6der+calls+for+it+to+be+replaced&y=10&aje=true&x=14&id=050308001462>> [žiūrėta 2007 05 20]

asamblėjos grupės dėl PD pranešimas, kuriame giriamas dabartinė Komisija už jos „labiau pasvertą“ ir „mažiau agitatorišką“ politiką nei kad propaguota ankstesniosios.¹⁴³

Taigi, pradinis Komisijos pasiūlymas dėl paslaugų liberalizavimo yra suvoktinas, ne kaip viršnacionalinės institucijos autonomijos pasireiškimas, o tik kaip pasinaudojimas valstybių narių suteikta iniciatyvos teise kasdieniame įstatymų leidybos procese. Tarpvyriausybinių teorijos teigia, kad tokiu būdu, Komisija tik palengvina sprendimo priėmimo procesą pasinaudodama savo ekspertinėmis funkcijomis.

5.2.2. Europos Parlamento vaidmuo

Prieš pradėdant aptarinėti vyriausybės derybų eigą reiktų įvertinti ir dar vieno žaidėjo – EP vaidmenį. Pagal bendrojo sprendimo procedūrą ši institucija savo reikšme priimant įstatymus prilygsta Tarybai. EP veiksnys derybose dėl PD dažnai vertinamas kaip lemiamas. Teigiama, jog ši institucija tapo savarankišku galingu veikėju, kreipusiu sprendimo paieškas pagal savo nustatytas gaires.¹⁴⁴ Daugelis tyrinėtojų pastebi, kad sprendimas dėl PD pirmojo skaitymo metu 2006 m. vasario mėnesį simbolizuoja tradicinį verslo ir darbininkų interesų takoskyros pagimdytą kompromisą. Tai reiškia, jog EP pasiektas susitarimas yra kompromisas tarp dviejų atitinkamų politinių grupių EPP-ED (Europos liaudies partijos (krikščionių demokratų) ir Europos demokratų frakcija) ir PES (socialistų frakcija).

Tačiau reikia nepamiršti, kad EP nariai yra renkami nacionaliniuose rinkimuose ir remiami nacionalinių partijų. Akademiniam Europos studijų pasaulyje jau senai atsiradusi EP tyrinėjimų šaka, kurios tikslas įvertinti parlamentarų elgesio ypatybes – kiek jų sprendimai yra įtakojami jų nacionalinės kilmės, ir kiek jie suderinami su EP partinių grupių politinėmis linijomis. Pvz., S. Hix viename iš savo straipsnių¹⁴⁵ yra pademonstravęs, jog tada, kai euro-partijos ir nacionalinės partijos pozicijos konfliktuoja, dažnas Europos Parlamento narys balsuodamas pasirinktą antrąjį variantą. R. Scully savo knygoje *Becoming Europeans*, kur atliko išsamų EP narių elgesio tyrimą konstatuoja, jog „nors jie ir dirba ES institucijoje, dauguma EP narių tiek savo veikla tiek politiniu lojalumu didžiąja dalimi išlieka nacionaliniai politikai“.¹⁴⁶

Šiame darbe siekiant nustatyti, kiek EP vaidmuo yra iš tikrųjų institucinės autonomijos prasme reikšmingas, o kiek jis gali tik patvirtinti A. Moravcsiko teorijos teiginius,

¹⁴³ Assemblée Nationale, N° 2053, 7

¹⁴⁴ Klaus Günter Deutsch, 34

¹⁴⁵ Simon Hix, „Parliamentary Behaviour with Two Principals: Preferences, Parties and Voting in the European Parliament“, *American Journal of Political Science*, 46(3). 688-98

¹⁴⁶ Roger Scully, *Becoming Europeans?*. Oxford University Press, 2006, 76

reikia paanalizuoti EP narių balsavimo duomenis – ar jie labiau sutampa su politine kairės-dešinės takoskyra ar su valstybių nacionalinėmis preferencijomis.¹⁴⁷ Jei patvirtintu pastarasis teiginys, beliktų konstatuoti, jog liberalaus tarpvyriausybės kumo tezės ir toliau galioja, o EP balsavimas dėl PD pakeitimų tebuvo reikalingas pagal formalią sprendimo priėmimo procedūrą, tačiau savo esme atitinka tarpvyriausybinių derybų turinį, kurį vėliau Tarybai tektų tik patvirtinti. Priešingu atveju, reiktų sutikti, jog EP yra savarankiškas institucinis veikėjas, sugebantis primesti savo preferencijas. Tokiam įvertinimui atlikti reikia patyrinėti EP narių balsavimo dėl PD rezultatus, bei nustatyti, kiek jie sutapo su didžiųjų ES valstybių narių nacionalinėmis preferencijomis.

EP balsavimas dėl PD pirmojo skaitymo metu yra daugiausia pasakantis, nes antrojo skaitymo metu buvo padaryti tik neesminiai pakeitimai. Taigi EP pirmasis skaitymas 2006 metų vasario 16 d. žymi Komisijos pradinio pasiūlymo pralaimėjimą. PD kartu su pakeitimais buvo priimta 391 EP nariams balsavus „už“, 213 – „prieš“ ir 34 – susilaikius. Sprendimą daugiausiai palaikė EPP-ED ir PES nariai, todėl galima teigti, kad sprendimas tikrai buvo kompromisas tarp politinių grupių preferuojamų konkurencijos ir socialinės apsaugos tikslų. Be to, politinių idėjų prieš nacionalines valstybių preferencijas pirmumo įrodymu galėtų būti tokių frakcijų kaip Europos vieningųjų kairiųjų jungtinė frakcija/Šiaurės šalių žalieji kairieji (GUE/NGL) ar Žaliųjų frakcija/Europos laisvasis aljansas (Verts/ALE), kurių visi nariai nepriklausomai nuo tautybės balsavo „prieš“. Tačiau šis „prieš“ buvo ne pakeitimams, o apskritai PD – tai radikalesnės kairės požiūris.

Tuo tarpu grįžtant prie dviejų didžiųjų frakcijų reikia pasakyti, kad visgi jos nebuvo vieningos, dėl pasidalijimo į nacionalines grupes. Tie, kurie iš PES politinės grupės balsavo prieš PD buvo visi iš Prancūzijos (29) ir Vokietijos (6). Vokiečiai sudarė didžiąją dalį parlamentarų (5 iš 14) pasisakiusių prieš PD ir kitoje didelėje grupėje – ALDE (Europos Liberalų ir Demokratų Susivienijimas). Kadangi šiuo atveju kalbama apie balsavimą dėl jau pakeisto Komisijos pasiūlymo, tai PES frakcijos atstovų prancūzų pasisakymas „prieš“ suvokiamas kaip protestas ne tiek pakeitimų atžvilgiu, kiek viso dokumento, nes net ir su pakeitimais PD vis dėlto smarkiai liberalizuoja rinką. Tokį požiūrį įrodo ir beveik visų britų atstovų, esančių visose parlamentinėse grupėse, balsavimas už PD.¹⁴⁸ Šis britų vieningumas visiškai atitinka Britanijos vyriausybės preferencijas dėl pagrindinio PD elemento – horizontalumo.¹⁴⁹

¹⁴⁷ Kita vertus jeigu balsavimo duomenis nesutampa su nacionalinėmis vyriausybės preferencijomis tai dar nebūtinai reiškia, kad euro-parlamentarai laikosi „europinės“ linijos, juk dažnai rinkimuose į EP laimi opozicinių partijų atstovai.

¹⁴⁸ European Parliament, The Legislative Observatory, Reference: COD/2004/0001 <<http://www.europarl.europa.eu/oeil/file.jsp?id=240902>> [žiūrėta 2007 05 16]; Official Journal of the European Union, C 290E, Volume 49, 29 November 2006 <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2006:290E:SOM:EN:HTML> [žiūrėta 2007 05 16]; European Parliament, Internal Market Committee, E. Gebhardt „Services in the internal market“, Final Version (A6-0409/2005) [***I]

¹⁴⁹ House of Lords, 23

Vis dėlto išlieka tam tikras neaiškumas dėl britų parlamentarų ir Britanijos vyriausybės veiksmų suderinamumo. Kompromisas tarp PES ir EPP-ED su visų šioms partijoms priklausančių britų pritarimu buvo pasiektas 2006 vasario 8 d. Tuo tarpu EPP-ED partijoje šiam susitarimui labiausiai prieštaravo naujųjų ES narių atstovai – lenkai (13), vengrai (11) bei kiti balsavo prieš Parlamento plenarinėje sesijoje. Taigi, britų ir naujųjų ES narių atstovų požiūriai šioje frakcijoje nesutapo. Tuo tarpu po kelių dienų, vasario 11 d. Britanijos vyriausybė kartu su dar penkiomis valstybėmis – Čekija, Vengrija, Lenkija, Olandija bei Ispanija – pasirašė laišką, adresuotą Komisijai, kuriame skelbė pritarimą Komisijos pirminiam pasiūlymui ir pareiškė jai paramą bei prašymą išlikti stipriai parlamentinio “kompromiso akivaizdoje” ir nenusileisti dėl svarbiausių punktų: apimties, KVP bei užkardų laikinai komandiruojamiems darbuotojams.¹⁵⁰ Toks poelgis šio darbo kontekste galėtų būti vertinamas tik kaip fasadinis ar demonstratyvus savo paramos naujosios valstybės narėms parodymas, jau žinant, koks iš tikrųjų bus rezultatas, ypač po to kai Komisijos aukščiausieji pareigūnai, kaip jau rašyta anksčiau, pareiškė palaikysią Parlamento nuomonę. Tačiau toks spėjimas yra sunkiai įrodomas.

Pažvelgus giliau į derybų užkulius vis dėl to atrodo, kad EPP partijoje vešėjo daugiau nacionaliniai, nei ideologiniai interesai. Tuometinis EPP lyderis, vokiečių Hans-Gert Poetteringas, porą dienų prieš balsavimą dėl PD prisipažino, kad spaudė partijos kolegas, britus, dėl pritarimo kompromisui. Tai jis darė per Britanijos konservatorių partijos pirmininką Davidą Cameroną, teigdamas jam, kad jeigu patrauks visus vokiečius, kurių dauguma taip pat konservatoriai, ir nebalsuos už PD, tai projektas iš viso žlugs. Tuo tarpu britų grupės EPP partijoje neoficialus lyderis Malcolm Harbouras, savo parašu atsakingas už kompromisą su SEP partija, tą pačią dieną, teigė, kad jis supranta, kad šis susitarimas panaikina “visą plano esmę”, tačiau jis “žaidžia strateginį žaidimą”, stengdamasis surinkti kuo didesnę paramą spausdamas valstybes nares, o ypač Prancūziją, parodyti kuo daugiau pritarimo, kad projektas iš viso nebūtų atmetas, nes bet koku atveju jis atneš ekonominės naudos.¹⁵¹

Kitas faktas, liudijantis apie nacionalinius išskaičiavimus balsuojant EP, yra duomenys apie balsavimus dėl konkrečių pakeitimų įtraukimo. Pvz., su PD apimtimi susiję svarstymai dėl vaizdo ir garso ar sveikatos priežiūros paslaugų.¹⁵² Pirmuoju atveju, kaip jau žinome iš vidinių interesų grupių analizės, labai svarbiu prancūzams, visi balsavę šios tautybės atstovai (68) nepriklausomai

¹⁵⁰ <http://www.euractiv.com/29/images/services_joint_letter_tcm29-152478.pdf> [žiūrėta 2007 05 19]

¹⁵¹ Mark Mardell „Dead Or Alive?“ *BBC.co.uk* 16 February 2006, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4710578.stm> [žiūrėta 2007 005 14]

¹⁵² Čia būtų naudinga įtraukti balsavimus ir dėl kitų svarbių pakeitimų, tačiau tai nebuvo įmanoma, nes dalis jų, kaip antai kilmės valstybės principo išbraukimas, buvo apsvėrti komitetuose, ir todėl nebuvo patikėti parlamento narių balsavimui, o įtraukti į bendrą pakeitimų bloką, kurio laukė galutinis balsavimas Parlamente. O balsavimo duomenys dėl kitų pakeitimų, pasiūlytų atskirų frakcijų ar parlamento narių, nėra įtraukti į Oficialųjį Europos Sąjungos Žurnalą.

nuo jų atstovaujamos politinės grupės EP pasisakė už pašalinimą iš PD veikimo lauko. Kai pavyzdžiui, britai, kuriems vaizdo ir garso paslaugos nėra tokios svarbios balsavo atitinkamai pagal politines pažiūras: dauguma jų priklaususių PPE-ED (22) bei ALDE (7) grupėmis balsavo prieš pašalinimą, o PES britai už. Sveikatos priežiūros paslaugų pašalinimo iš PD klausimu balsai irgi pasiskirstė gana tolygiai pagal nacionalines preferencijas – visi balsavę prancūzai (13) bei dauguma vokiečių (33) pasisakė už, tuo tarpu didžioji dauguma britų (22) prieš.

Žinoma, šie duomenys pilnai neparodo, kad EP balsavimas dėl PD vyko pagal nacionalinių preferencijų liniją, tačiau neleidžia atmesti ir tokios galimybės, ypač jautrių tam tikrai valstybei klausimų atveju.

Reikia turėti omenyje, kad susilpnintas PD variantas, dėl kurio vyko balsavimas EP, prieš tai buvo pakeistas EP Vidaus rinkos ir vartotojų apsaugos komitete (IMCO). Būtent šiame komitete 2005 lapkričio 22 d. buvo pasiektas kompromisas dėl Direktyvos teksto. Komiteto narė, vokiečių iš PES frakcijos Evelyne Gebhardt, pristatė savo pranešimą, kurio pagrindu vyko tolimesnės diskusijos. E. Gebhardt siūlė ne tik išbraukti KVP, bet ir visai atsisakyti laisvo paslaugų judėjimo idėjos, reikalaujant, kad paslaugos teikėjas kitoje valstybėje narėje turi atsižvelgti į šios valstybės visus jo veiklą reglamentuojančius reikalavimus, tokius kaip reklamos, pardavimų, kokybės, elgesio ir pan.¹⁵³ Tuo tarpu britas M. Harbours iš EPP grupės, pateikė Komisijos pradiniam pasiūlymui artimesnę pataisą, kurioje KVP pakeistas „laisvės teikti paslaugas“ principu, tačiau išsaugoma teisė teikti paslaugas atsižvelgiant į įsisteigimo šalies kokybės, elgesio ir kt. standartus. E. Gebhardt taip pat norėjo iš PD visiškai pašalinti bendrojo ekonominio intereso paslaugas, tuo tarpu M. Harbour vėl siūlė kompromisą, kurio esmė buvo išlaikyti pastarąsias paslaugas PD, tačiau joms netaikyti laisvės teikti paslaugas nuostatų. Būtent liberalesni M. Harbour pakeitimai laimėjo diskusijas komitete. E. Gebhardt pasiūlymas laimėjo tik dėl išimčių iš PD sąrašo: azartinių lošimų, garso ir vaizdo, teisinių paslaugų, susijusių su valstybės paskyrimu, sveikatos apsaugos paslaugos.¹⁵⁴ Kaip matome būtent IMCO komitete formaliai buvo nustatyti kompromiso dėl PD rėmai, kurie toliau bendro sprendimo priėmimo procedūros eigoje beveik nesikeitė. Įdomu būtų patikrinti šio komiteto balsavimo duomenis, tačiau tokios galimybės šio darbo autorius neturėjo – tokie duomenys oficialiai neskelbiami.

Pamatėme, kad EP pirmojo skaitymo metu buvo pastebimos takoskyros, susidariusios tiek politinių ideologijų, tiek ir nacionalinių preferencijų pagrindu. Ne šio darbo tikslas yra įvertinti balsavimo EP motyvus, tačiau šis aspektas duoda peno apmąstymams apie galimą A. Moravcsiko teorijos korekciją, bandant ją pritaikyti kasdieninių sprendimų, ypač tų, kurie vyksta pagal bendrojo

¹⁵³ European Parliament, Committee on the Internal Market and Consumer Protection, Compromise Amendments, CA 1 – CA 20, 18.11.2005. http://www.europarl.europa.eu/comparl/imco/services_directive/051118_compam_en.pdf

¹⁵⁴ European Parliament, The Legislative Observatory, Reference: COD/2004/000

sprendimo procedūrą, atveju. Turbūt išsamesni tyrimai reikalautų detalesnės EP balsavimo analizės (pvz., apklausiant EP narius). Tuo tarpu aš savo darbe toliau laikysiuos liberaliojo tarpvyriausybės pagrindinių išvalgų ir teigsiu, kad pagrindiniai veikėjai derybose yra nacionalinės vyriausybės. Tokiu atveju, kompromisas pasiektas EP daugiau ar mažiau yra rezultatas šios institucijos narių suvokimo apie valstybių nacionalines preferencijas ir derybines galias, ar bent jau joms neprieštarauja.

5.3. Valstybių narių elgesys ir „paketiniai“ susitarimai

Toliau yra svarbu pažvelgti į Vokietijos, Prancūzijos ir Britanijos vyriausybės veiksmus. 2004 metų pradžioje Komisijai pristačius pirminį PD variantą valstybėms narėms buvo palikta laiko, atsižvelgiant į savo vidinius interesus, įvertinti ekonominį poveikį ir nustatyti savo nacionalines preferencijas. Dar tų pačių metų pabaigoje konkurencijos Tarybos susitikime šešios valstybės narės, tarp kurių buvo ir Prancūzija su Vokietija pareiškė, kad nesutiks su tuometiniu projektu. Jau tada tapo aišku, kad teks ieškoti kompromiso. 2005 metų kovo mėnesio Europos viršūnių susitikime Prancūzijos prieš PD stoji Prancūzijos, Vokietijos, Italijos bei keleto kitų valstybių lyderiai.¹⁵⁵ Tuo tarpu Britanijos ministras pirmininkas T. Blairas pareiškė, kad išlieka tvirtai nusiteikęs dėl svarbiausių PD elementų išlaikymo, nors pripažino, kad tolimesni projekto svarstymai bus rengiami pagal bendrojo sprendimo procedūrą, todėl galimi pakeitimai.¹⁵⁶

Paminėtinas svarbus faktas, kad jautriausi PD klausimai – apimtis ir KVP – buvo palikti spręsti būtent Britanijos pirmininkavimo laikotarpiui. Iki tol tiek Nyderlandų, tiek ir Liuksemburgo pirmininkavimo Tarybai metu buvo nagrinėjami tik mažiau kontraversiški arba techninio pobūdžio klausimai.

Nepaisant to, Britanijos pirmininkavimo laikotarpiu Tarybai nepavyko susitarti dėl PD galutinio teksto, nors tai ir buvo planuojama bei įrašyta į Britanijos pirmininkavimo prioritetų sąrašą. EP IMCO komitetas nukėlė balsavimą iš 2005 metų spalio mėnesio į lapkričio mėnesį, ir tokiu būdu užvilkinio pirmojo skaitymo balsavimą, be kurio Taryba negalėjo priimti bendrosios pozicijos. Tik sekančiais metais, Austrijos pirmininkavimo metu, įvykus EP pirmojo skaitymo balsavimui (vasario 16 d.), Taryboje buvo pasiektas politinis susitarimas (gegužės 29 d.), o liepos

¹⁵⁵ Euractiv.com, “Services debate fall-out marks EU summit” Thursday 24 March 2005 <http://www.euractiv.com/en/constitution/services-debate-fall-marks-eu-summit/article-137238> [žiūrėta 2007 05 16]

¹⁵⁶ UK Government, “Press conference following EU Council meeting in Brussels” 24 March 2006, <<http://www.number-10.gov.uk/output/Page9244.asp>> [žiūrėta 2007 05 19]

24 d. buvo priimtas bendras sprendimas kaip pasiekto ankstesniojo susitarimo rezultatas. Tarybos bendroji pozicija atspindėjo EP pirmojo skaitymo metu priimtus ir vėliau Komisijos rekomenduotus (2006 balandis 4 d.) pakeitimus.

Reiktų padaryti svarbią pastabą dėl sprendimo priėmimo Taryboje greičio. Oficialiai Tarybai nėra skirtas laiko limitas, per kurį ji turėtų priimti savo bendrąją poziciją įvykus pirmajam EP balsavimui. Tuomet, kai klausimas yra toks kontraversiškas, sprendimo paieškos Taryboje gali užtrukti ilgai – būna kad metais, o dažnai politinės išėities iš viso nerandama.¹⁵⁷ Tuo tarpu, kaip jau buvo atskleista, PD yra vienas kontraversiškesnių tokio lygio įstatymo projektų. Dar daugiau, pradinis valstybių narių susipriešinimas Taryboje buvo per daug didelis ir kvalifikuotos balsų daugumos (258 balsai) tikėtis nebuvo verta.¹⁵⁸ Turint tai omenyje, Tarybos pasiektas konsensusas (beveik vienbalsiai, tik Belgija ir Lietuva susilaikė) per tokį trumpą laiką - mažiau negu per du mėnesius (nuo Komisijos rekomendacijų balandžio 4d. iki gegužės 29 d. sutarimo) - signalizuoja, jog derybos nevyko Tarybos kontekste, o susitarimas buvo iš anksto suderėtas, ir Britanijai pasisakant už „pakeistą“ Direktyvos variantą kitos jos sąjungininkės neturėjo jokio poreikio ar netgi naudos balsuoti kitaip.

Tačiau šių derybų eigos ir rezultatų negalima sieti vien su PD tekstu ir jo naudingumu ar nenaudingumu vienai ar kitai valstybei. Tarpvyriausybių derybų dėl vieno klausimo negalima atsieti nuo platesnio ES konteksto. Reikia pažvelgti į tai, kokie kiti sprendimai buvo svarstomi tuo metu ES, ir kokie tų sprendimų rezultatai. Toks poreikis sutampa su viena iš kertinių tarpvyriausybių derybų prielaidų – jog tai nėra nulinės sumos žaidimas. Susitarti dėl tam tikro klausimo ateityje bus lengviau, jeigu „dabar“ pavyks sudaryti susitarimą kitu klausimu.¹⁵⁹ Derybų eiga ir rezultatas nusakomi laimėjimų pasiskirstymu - kas laimėjo, o kas pralaimėjo. Norint įvertinti šį paskirstymą reikia, anot A. Moravcsik¹⁶⁰ remtis tokiais matais: kuris veikėjas gavo daugiausiai iš pagrindinių derybose nagrinėjamų klausimų, ir kuris sukauptė daugiausiai nuolaidų ar „atsipirkimų“ (angl. trade-off), nebūtinai pagrindinėse derybose. Tokie susitarimai dažniausiai yra vykdomi aukščiausiu politiniu lygiu, tarp svarbiausių dalyvių ir dažnai slapta, todėl sunku pateikti tiesioginius mokslinius įrodymus. Tačiau įmanoma daryti spėjimus žvelgiant į svarbius Vokietijai, Prancūzijai ir Britanijai klausimus, kurie buvo sprendžiami tuo pat metu kaip ir PD ir kas juose laimėjo ar pralaimėjo.

¹⁵⁷ Paul W. Meerts, Franz Cede (eds.) *Negotiating European Union. New York, 2004*, 128-129

¹⁵⁸ Pagal Nicos sutartį kvalifikuota balsų dauguma (258 balsai), o blokuojanti mažuma (91 balsas). Potencialių pradinio PD varianto priešininkų (Vokietijos, Prancūzijos, Belgijos, Austrijos, Danijos, Suomijos, Graikijos, Italijos, Liuksemburgo, Portugalijos ir Švedijos) generuojamų balsų Taryboje buvo 161, kai tuo tarpu potencialių šalininkų (Britanijos, Ispanijos, Nyderlandų, Airijos ir visų naujųjų ES narių) – 160.

¹⁵⁹ Paul W. Meerts, Franz Cede, 67

¹⁶⁰ Moravcsik 1998, 55

Iš tuo metu (tai yra po Komisijos pasiūlyto pradinio PD varianto 2004 sausio 13 d. iki balsavimo dėl jo EP 2006 vasario 16 d.) vykusių ES didžiųjų debatų į akį krenta Turkijos narystės ES ir finansinės perspektyvos 2007-2013 metams klausimai. Viena svarbesnių užuominų, kad susitarimą dėl PD ir kitų klausimų galima laikyti bendro „paketo“ dalimis, yra tai, kad kaip tik minėtų klausimų svarstymas sutapo su Britanijos pirmininkavimu ES (2006 metų antrasis pusmetis). Neabejotina, kad kiekviena pirmininkaujanti vyriausybė siekia įgyvendinti kuo daugiau tikslų tuo pačiu išlaikydama tarpininko vaidmenį, kuris dėl to linkęs nusileisti, jei tai būtina susitarimui pasiekti.

Pradėjusi pirmininkaut Britanijos vyriausybė oficialiai paskelbė savo prioritetus.¹⁶¹ Iš tų, kuriuos jai pavyko pasiekti, kaip tik ir buvo oficialių derybų dėl narystės su Turkija atidarymas Britanijos pirmininkavimo laikotarpiu (2006 spalio 4d.), susitarimas dėl finansinės perspektyvos, suderėtas Europos viršūnių susitikime gruodžio 17 d. Toliau, šiek tiek plačiau aptarsiu šių susitarimų reikšmę pagrindinėms ES valstybėms.

Kalbant apie Turkijos narystę ES, tai Britanija visada palaikė šią idėją, kai tuo tarpu Prancūzijos ir Vokietijos nuomonės buvo gana dviprasmiškos. Britanijos interesus gerai atspindi jos užsienio reikalų ministro J. Straw pasakyta kalba¹⁶² Bendruomenių Rūmuose, išvakarėse prieš 2004 gruodžio mėnesio Europos viršūnių susitikimą, kuriame ir buvo nustatyta derybų dėl narystės data. Čia jis teigė, kad Turkijos narystė atneštų daug naudos Britanijai. Turima omenyje tiek geopolitinė, tiek ir ekonominė nauda.

Nors derybų su Turkija data ir buvo numatyta 2004 metų gruodžio mėnesio Europos viršūnių tarybos susitikime, tačiau niekas negalėjo sutrukdyti tą datą nukelti, turint omenyje sudėtingą situaciją Vokietijos ir Prancūzijos vidaus politikoje po referendumo dėl Konstitucijos, bei prieš Vokietijos Bundestago rinkimus 2005 metais.

Prancūzų „ne“ Konstitucijos projektui iš dalies atspindėjo nepasitenkinimą ir dėl galimos Turkijos narystės ES. Kaip parodė eurobarometro¹⁶³ apklausų duomenys 2005 metų pavasarį, net 70 procentai prancūzų pasisakė prieš Turkijos narystę. Tuo tarpu Vokietijos rinkimuose, laimėjus konservatoriams, šios šalies pozicija irgi buvo neaiški, nes anksčiau ši partija visada pasisakydavo prieš pilnateisę Turkijos narystę. Be to, tos pačios apklausos duomenimis, vokiečių nenoras matyti Turkiją ES nare sudarė 74 procentų.

¹⁶¹ Internetinis Britanijos pirmininkavimo puslapis, "Priorities for the UK Presidency of the EU 2005" <

<http://www.eu2005.gov.uk/servlet/Front?pagename=OpenMarket/Xcelerate/ShowPage&c=Page&cid=1107293521089>

> [žiūrėta 2007 05 23]

¹⁶² British Embassy Berlin <<http://www.britischebotschaft.de/en/news/items/041215.htm>> [žiūrėta 2007 05 22]

163 *Euractiv.com* "EU to decide on Turkey bid in the face of popular scepticism" 28 September 2005 <<http://www.euractiv.com/en/enlargement/eu-decide-turkey-bid-face-popular-scepticism/article-144946>> [žiūrėta 2007 05 24]

Prancūzijos aukščiausi vadovai pirmojoje Britanijos pirmininkavimo laikotarpio pusėje nuolat pasisakydavo prieš galimą derybų su Turkija pradžią 2005 metų spalio 3d. Tai buvo daroma su pretekstu, kad Turkija nepripažįsta Kipro. Šiuo klausimu rugsėjo 12 d. Britanija su Prancūzija sudarė kompromisą, jog Turkija turės pripažinti Kiprą, tačiau jau derybų metu, iki kol ši taps pilnateise nare.¹⁶⁴ Šis kompromisas ir Britanijos diplomatinė pergalė atvėrė kelią pradėti derybas su Turkija kaip ir buvo tikėtasi – spalio 3d. Tuo tarpu naujoji Vokietijos kanclerė A. Merkel prisidėjo prie šio požiūrio, tačiau su išlyga, jog derybos Turkijai dar negarantuoja pilnateisės narystės.¹⁶⁵ Vis dėlto reikia pripažinti, jog oficialių derybų su Turkija pradžia Britanijos pirmininkavimo laikotarpiu yra žymus šios šalies pasiekimas, atitikęs ir jos pačios interesus.

Kitas, ne ką mažiau svarbus, buvo susitarimas dėl ES finansinės perspektyvos 2007-2013 m. Turint omenyje aistras, virusias svarstymų metu bei nesutarimus tarp didžiųjų valstybių, ypač Prancūzijos ir Britanijos, kompromiso, artimo pastarosios valstybės pozicijai, radimą galima įvertinti kaip tam tikrą britų pergalę. Pažymėtina, jog pirmasis biudžeto svarstymas Liuksemburgo vadovavimo metu 2005 metų birželio mėnesio ES viršūnių susitikime žlugo dėl Britanijos veto. Pagrindinė šios šalies derybininkų pozicija buvo ta, kad jie nesutinka su didesniu nei 1 % ES biudžetu ir tuo pačiu jie nesutinka su noru apkarpyti ar panaikinti britų išmoką (dėl negaunamos naudos iš Bendrosios žemės ir ūkio politikos). Kaip žinia, sekančiame ES viršūnių susitikime, gruodžio mėnesį, pasiektas rezultatas atitiko britų interesus: buvo pasiekta geistina 1 proc. biudžeto riba, tuo tarpu dėl išmokos buvo susitarta nustačius britams palankiausias, palyginti su ankstesniais siūlymais, išmokos skaičiavimo principus, leidžiančius išsaugoti žymią dalį sugražinamų pinigų, daugiausia paramos fondų skirtų neturtingosioms valstybėms sąskaita.¹⁶⁶

Taigi Britanijos pirmininkavimo Tarybai laikotarpiu buvo pasiekti du labai svarbūs Britanijos nacionalines preferencijas atitinkantys sprendimai. Tačiau, kaip jau minėta, sunku įvertinti jų tiesioginį ryšį su Paslaugų direktyvos atveju, kuris ne visiškai sutapo su Britanijos vyriausybės lūkesčiais.

Šioje vietoje lieka atviras klausimas, kodėl Britanija nusileido. Žiūrint į platesnį sprendimo dėl PD priėmimo kontekstą būtų galima klausti apie neformalias derybas dėl „paketinio“ susitarimo ir Britanijos laimėjimus kitose srityse. Tačiau tokios pobūdžio klausimai artimiausiu

164 *Euractiv.com* “UK-France compromise may boost Turkey's EU bid” 13 September 2005, <<http://www.euractiv.com/en/enlargement/uk-france-compromise-may-boost-turkey-eu-bid/article-144170>> [žiūrėta 2007 05 24]

165 *Euractiv.com* “Merkel will fight for German interests in EU budget talks” 1 December 2005 <http://www.euractiv.com/en/constitution/merkel-fight-german-interests-eu-budget-talks/article-150160> [žiūrėta 2007 05 24]

¹⁶⁶ Aistė Šlabokaitė “Nacionalinių interesų sankirta derybose dėl Europos Sąjungos finansinės perspektyvos 2007-2013 metais” *POLITOLOGIJA*, 2006/4 (44), 96 http://www.leidykla.eu/fileadmin/Politologija/44/Aiste_Slabokaite..pdf

metu sunkiai įrodomi. A. Moravcsikas suponuodamas tokių derybų idėją ir analizuodamas jas svarbių Europos Sąjungos sprendimų atvejais naudojami archyviniais duomenimis, kurie tampa prieinami tik po tam tikro laiko. Šiuo metu, PD klausimu, mums prieinami tik ekonominiai duomenys, leidžiantys daryti išvadas apie skirtingas valstybių narių derybines galias, ir jų veikiamą derybų rezultata.

Išvados

Šiame darbe A. Moravcsiko išplėtos liberaliojo tarpvyriausybės teorijos pagrindu buvo bandoma išsiaiškinti ES paslaugų rinkos integracijos ribotumo priežastis. Tyrimas iš dalies patvirtino pagrindinę darbo hipotezę, kad ES paslaugų sektoriaus integracija priklauso nuo nacionalinių valstybių preferencijų, kurias formuoja vidaus ekonominiai interesai ir valstybių derybinių galių.

Darbo eigoje buvo visiškai įrodyta, kad Britanija, kaip konkurencingiausia paslaugų sektoriuje, dėl to labiausiai suinteresuota jo liberalizavimu, buvo priversta daryti daugiausiai koncesijų, bendro sprendimo vardan. Kitam „gale“, asimetrinės tarpusavio priklausomybės požiūriu, atsidūrusiems Vokietijai ir Prancūzijai PD įgyvendinimas žadėjo mažiau potencialios naudos, todėl jos gavo svarbių nuolaidų. Tad pasitvirtino tezė, teigianti, jog kuo didesnė iš derybų laukiama nauda, tuo mažiau derybinės galios šalis turi.

Darbo tyrimas įrodė ir kitą tezė, teigusią Komisijos vaidmens derybose nereikšmingumą. Ši viršnacionalinė institucija be iniciatyvos teisės procese daugiau neatliko svarbesnio vaidmens – jai nepavyko pasinaudoti neoficialiomis darbotvarkės sudarymo galiomis, ji nei tarpininkavo, nei keitė valstybių nacionalinių preferencijų, ir išliko tik stebėtoja.

Kita darbo tezė - apie vidaus ekonominių interesų įtaką nacionalinėms preferencijoms, - reikalauja išlygų. A. Moravcsikas teigė, kad vyriausybės formuodamos derybines pozicijas pirmiausia atsižvelgia į verslo interesų spaudimą, nusakomą jų svorio ir naudos bei praradimų intensyvumo. Tai visiškai pasitvirtina Britanijos atveju. Tačiau Prancūzijos ir Vokietijos pavyzdžiai rodo, kad vidinę kovą gali laimėti ir kitos grupės. Esant stipriai korporatyvinei kultūrai ir gerai organizuotoms profesinėms sąjungoms, jų poveikis, ypač kartu su artėjančiais rinkimais ar referendumais gali atsverti verslo asociacijų poziciją.

Šio darbo autoriui pasiekiamos empirinės medžiagos toli gražu neužteko įrodyti ketvirtajai tezei, jog derybos dėl PD buvo didesnio, „paketinio“ susitarimo dalis. Tokias prielaidas buvo galima daryti tik remiantis A. Moravcsiko teze, kad tarpvyriausybines derybas nėra nulines sumos žaidimas ir reikia žiūrėti į platesnį ES sprendimų priėmimo kontekstą. Apžvelgus tuo metu vykusias svarbiausias derybas paaiškėjo, kad Britanija pasiekė savo nacionalines preferencijas atitinkančius rezultatus susitarimuose dėl Turkija narystės ES derybų pradžios bei finansinės ES perspektyvos 2007-2013 metams. Be to Britanija tuo metu pirmininkavo ES, o tokiu atveju vyriausybė siekia įgyvendinti kuo daugiau tikslų bei prisiimti tarpininko vaidmenį, kuris verčia nusileisti, jei tai būtina tam tikram susitarimui pasiekti. Tačiau patikimi empiriniai duomenys, apie tokio pobūdžio susitarimus galimi tik po tam tikro ilgesnio laiko, atvėrus archyvus.

Iš dalies galima abejoti liberalaus tarpvyriausybės kaip teorinio pagrindo darbo tyrimui tinkamumu. Ši metodologija geriau tinka analizuoti „didžiąsias“ ES derybas, kur sprendimai oficialiai priklauso tik nuo valstybių narių susitarimo ir jie priimami vienbalsiškumo principu. Tuo tarpu PD yra kasdienio teisės akto pavyzdys, kurio likimas lemiamas bendrojo sprendimo priėmimo procedūros pagalba. Tai reiškia, kad iniciatyvos teisę siūlyti įstatymo projektą turi Komisija, o EP įgyja lygiateisio su Taryba žaidėjo statusą. Tai atitolina aiškinimą nuo grynai tarpvyriausybinių lygmenų ir tam tikra prasme panardina į institucinį kontekstą. Todėl, iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad geriau čia tiktų institucionalizmo ar daugialypio valdymo inspiruojamos tyrimų programos. Tačiau empirinės situacijos „nepatogumas“ darbo autoriaus buvo suprastas kaip iššūkis, leisiantis įvertinti A. Moravcsiko tezių pritaikymo ribas ir jų koregavimo kryptį. Išvada, sekusi šį „bandymą“ yra ta, kad tiriant PD pobūdžio klausimus remiantis liberaliuoju tarpvyriausybiškumu reikalingas detalesnis atsižvelgimas į institucijas – gilesnė jų veiksmų ir motyvų analizė, bei šių tyrimų rezultatų sugretinimas su tarpvyriausybės tezėmis, tokiu būdu įvertinant pastarojo požiūrio tinkamumą. Jei tokio tyrimo rezultatai patvirtina arba bent neprieštaruoja tarpvyriausybiniam aiškinimui, tada šio tezės įgyja dar didesnės vertės.

Šio darbo tyrimo pagrindu galima teigti, kad PD, nors ir „susilpninta“, yra kelio ženklas, rodantis kryptį, kuria reikia eiti toliau. Pakeista PD išlieka ekonomiškai naudinga ES. Ji, tikėtina, prisidės prie paslaugų sektoriaus ir jo eksporto plėtros ir tokiu būdu gali lemti ekonominius pokyčius Vokietijoje ir Prancūzijoje bei jų ūkio subjektų suinteresuotumą tolimesne rinkos integracija, o tai, savo ruožtu, gali įtakoti ir valstybių preferencijų kitimą. Tai ir yra esminės sąlygos toliau judėti link PD pirminiame variante numatytų dalykų įgyvendinimo.

Priedas

A.Lentelė Darbo jėgos kaina 2004 m.

	Eur / valanda	1000 eurų / metai (vienam darbuotojui)		
	Visa darbo jėga	Didmeninė/mažmeninė prekyba	HORECA	Nekilnojamas turtas, nuoma, kitos verslo paslaugos
E25	21,22	23,8	15,2	30,8
Vokietija	26,22	27,3	12,9	29,9
Prancūzija	28,20	33,1	24,8	41,5
Britanija	24,71	21,7	12,6	30,8
VRE	5,11	7,14	4,86	8,62
Čekija	5,85	8,6	5,2	10,7
Estija	4,24	6,7	4,5	7,5
Latvija	2,37	3,2	2,3	4,4
Lietuva	3,22	3,9	2,6	5,1
Vengrija	5,54	7	4,6	8,3
Lenkija	4,74	5,3	3,9	6,7
Slovėnija	10,54	15,8	11,4	18,25
Slovakija	4,41	6,6	4,4	8
Bulgarija	1,45	1,7	1,3	2,4
Rumunija	1,76	2	1,8	2,7

Saltiniai: Eurostat¹⁶⁷

B lentelė. ES15 valstybių pasiskirstymas pagal sudaromų kliūčių užsienio įmonėm nebuvimą.

Airija	1
Britanija	2
Liuksemburgas	3
Nyderlandai	4
Suomija	5
Švedija	6
Austrija	7
Danija	8
Portugalija	9
Ispanija	10
Vokietija	11
Belgija	12
Graikija	13
Prancūzija	14
Italija	15

Saltinis: Copenhagen Economics¹⁶⁸

¹⁶⁷ Eurostat “Europe in figures” Eurostat yearbook 2006-07, 185.

<epp.eurostat.ec.europa.eu/pls/portal/url/page/PGP_MISCELLANEOUS/PGE_DOC_DETAIL?p_product_code=KS-CD-06-001>[žiūrėta 2007 05 23]

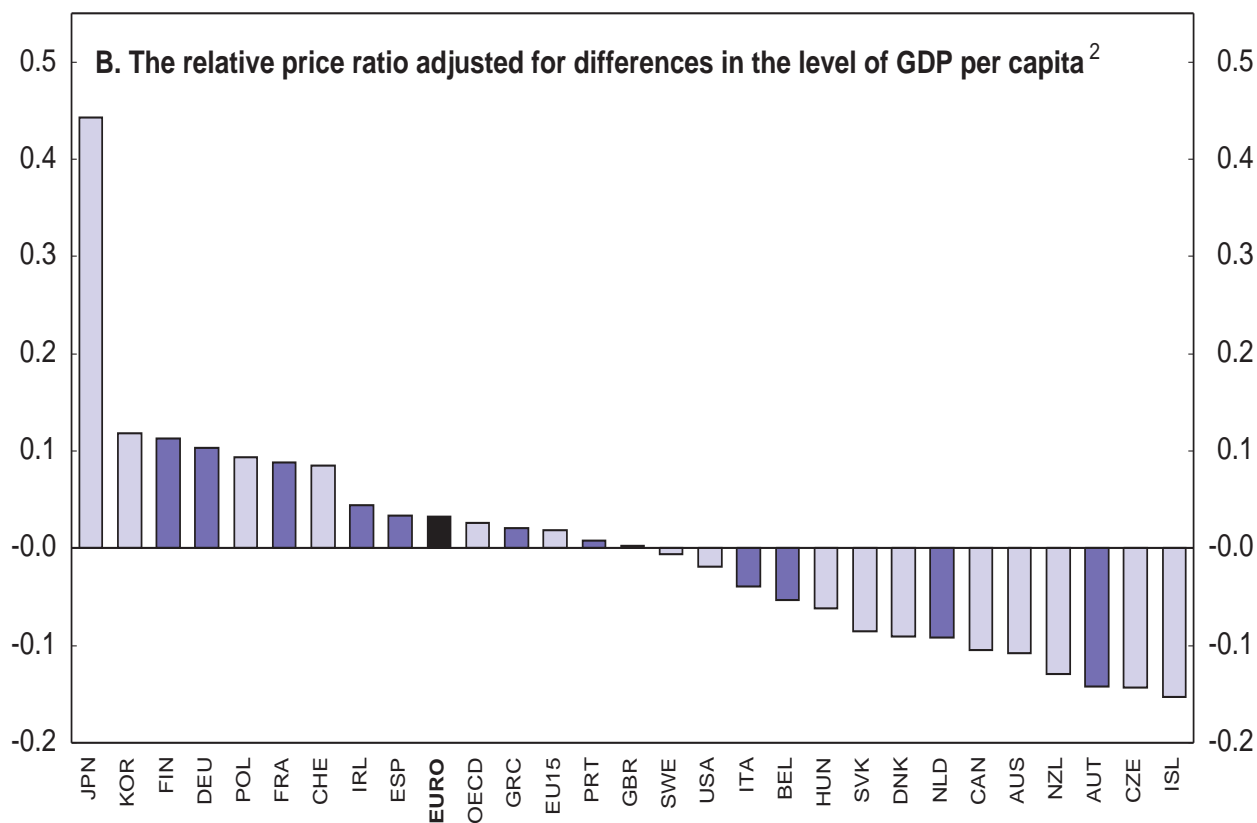
¹⁶⁸ J. Jensen, P. Svensson, M. Hvidt Thelle, J. Garcia, L. Termansen, T. Dalgaard, H. Ballebye Olesen, C. Kastberg

C Lentelė *Didesnės veiklos sąnaudos dėl kliūčių* (Vidutiniai tarifiniai ekvivalentai)

	Profesinės paslaugos	Informacinių technologijų paslaugos	Mažmeninė prekyba
Vokietija	12.0%	0.7%	1.5%
Prancūzija	11.3%	0.7%	1.1%
Britanija	7.1%	0.7%	1.75%

Šaltinis: Copenhagen Economics¹⁶⁹

A Grafikas. Paslaugų kainų lygis, 2003

Šaltinis: Eurostat; OECD, *National Accounts and Purchasing Power Parities and Real Expenditures: 2002 Benchmark Year, 2004 ed.*

Nielsen, "Economic Assessment of the Barriers to the Internal Market for Services,": Copenhagen Economics, 2005, 76

¹⁶⁹ J. Jensen, P. Svensson, M. Hvidt Thelle, J. Garcia, L. Termansen, T. Dalgaard, H. Ballebye Olesen, C. Kastberg Nielsen, "Economic Assessment of the Barriers to the Internal Market for Services,": Copenhagen Economics, 2005, 38

Literatūros sąrašas

Adams, Christopher, „UK unions to oppose EU services directive“. FT.com, Oct 04, 2005 <<http://search.ft.com/ftArticle?queryText=UK+unions+to+oppose+EU+services+directive&y=5&aje=true&x=14&id=051004006951>> [žiūrėta 2007 05 20]

Assemblée Nationale, RAPPORT D'INFORMATION DÉPOSÉ PAR LA DÉLÉGATION DE L'ASSEMBLÉE NATIONALE POUR L'UNION EUROPÉENNE (1), sur la proposition de directive du Parlement européen et du conseil relative aux services dans le marché intérieur, (COM [2004] 2 final / E 2520). N° 2053, 2 février 2005; <<http://recherche.assemblee-nationale.fr/visualiser.asp?k2dockkey=http%3A%2F%2Fwww%2Eassemblee%2Dnationale%2Efr%2F12%2Feurope%2Frap%2Dinfo%2Fi2053%2Easp%40site&serverSpec=localhost:9920&querytext=La+directive+services&QueryTextToPrint=La+directive+services&OrigQuery=&QueryParser=Simple&logTitle=&dtype=2&collection=site&allsite=oui&intervention=&aut=&ResultStart=1&ResultDocStart=1>>

Benoit, Bertrand, John Thornhill, „Services directive under fresh attack as Schröder calls for it to be replaced“ Financial Times, Mar 08, 2005, <<http://search.ft.com/ftArticle?queryText=Services+directive+under+fresh+attack+as+Schr%C3%B6der+calls+for+it+to+be+replaced&y=10&aje=true&x=14&id=050308001462>> [žiūrėta 2007 05 20]

BBC.co.uk “Q&A: Services Directive”, Wednesday, 15 November 2006 <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4698524.stm>> [žiūrėta 2007 05 19]

BGA “Dienstleistungsrichtlinie schafft Wohlstand und Arbeitsplätze” Nr. 7, Berlin, 9. Februar 2006 <<http://www.bga.de/article/articleview/509/1/42/>> [žiūrėta 2006 07 22]

Breuss, Fritz, Harald Badinger, “The European Single Market for Services in the Context of the Lisbon Agenda: Macroeconomic Effects of the Services Directive” Europainstitut, Wirtschaftsuniversität Wien, 2006

British Embassy Berlin <<http://www.britischebotschaft.de/en/news/items/041215.htm>> [žiūrėta 2007 05 22]

Buck, Tobias, Jan Cienski, „Barriers to cross-border expansion are prohibitive to many companies yet the services directive drafted in Brussels is likely to be watered down“. Financial Times, Mar 15, 2005. <<http://search.ft.com/ftArticle?queryText=likely+to+be+watered+down&y=0&aje=true&x=0&id=050315001522>> [žiūrėta 2007 05 18]

Caporaso, James A. „Toward a Normal Science of Regional Integration“ iš ” Review section symposium: The choice for Europe: Social purpose and state power from Messina to Maastricht“ Journal of European Public Policy 6:1 March 1999:

Commission of the European Communities, „Extended impact assessment of proposal for a directive on services in the internal market“ {COM(2004)2 final} SEC(2004) 21 Brussels, 13.1.2004

Commission of the European Communities, „Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market" [SEC(2004) 21]/* COM/2004/0002 final. Brussels, 5.3.2004

Constitution pour l' Europe: Interview accordée par M. Jacques CHIRAC, Président de la République, au Journal de 20 H de France 2, Palais de l'Élysée, le mardi 3 mai 2005, < http://www.elysee.fr/elysee/francais/interventions/interviews_articles_de_presse_et_interventions_t_elevisees./2005/interview_de_m_jacques_chirac_president_de_la_republique_au_journal_de_20_h_de_france_2.29695.html > [žiūrėta 2007 05 20]

Delgado, Juan, „The European Services Directive“, U.S.-Europe Analysis Series, April 2006, The Brookings Institution. 1 < www.brook.edu/printme.wbs?page=/fp/cuse/analysis/delgado20060427.htm >

Deutsch, Klaus Günter, Björn Frank, Martin Gornig “The EU Services Directive: Nightmare or Opportunity? Implications for Transatlantic Business”. The American Institute for Contemporary German Studies, The Johns Hopkins University, Policy Report 25, 2006. 29 < www.aicgs.org/documents/polrep25.pdf>

Deutscher Bundestag, Öffentliche Anhörung, Protokoll Nr. 80, Sitzung am 11. Mai 2005, Berlin. 23< http://www.bundestag.de/ausschuesse/archiv15/a06/unterlagen_oeffentliche_anhoerungen/aay_-_dienstleistungsrichtlinie/5_Protokoll.pdf> [žiūrėta 2007 05 21]

Deutscher Bundestag, Ausschuss für Gesundheit und Soziale Sicherung, Protokoll Nr. 15/106 Sitzung Berlin, den 01.06.2005. 11 < www.bundestag.de/ausschuesse/archiv15/a13/a13a_anhoerungen/99_106__Sitzung/dProtokoll.pdf > [žiūrėta 2005 07 21]

EKT grupė, „Direktyvos dėl paslaugų ES Vidaus rinkoje projekto pasekmių tyrimas“, projekto vadovas Edmundas Piesarskas, Vilnius, 2005 < www.ukmin.lt/lt/es_vidaus_rinka/paslaugos/doc/ataskaita_galutine_050525.doc>

European Parliament, Committee on the Internal Market and Consumer Protection, Compromise Amendmensts, CA 1 – CA 20, 18.11.2005. http://www.europarl.europa.eu/comparl/imco/services_directive/051118_compam_en.pdf

European Parliament, Internal Market Committee, E. Gebherdt „Services in the internal market“, Final Version (A6-0409/2005) [***I]

European Parliament, The Legislative Observatory, Reference: COD/2004/0001 < <http://www.europarl.europa.eu/oeil/file.jsp?id=240902>> [žiūrėta 2007 05 16];

Europos Sąjungos oficialusis leidinys, “Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl paslaugų vidaus rinkoje”. (2006/123/EC), 2006 gruodžio 12d. Eurostat, „Europe In Figures — Eurostat yearbook 2006-07“, <

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-CD-06-001-04/EN/KS-CD-06-001-04-EN.PDF>

Euractiv.com “EU to decide on Turkey bid in the face of popular scepticism” 28 September 2005 <
<http://www.euractiv.com/en/enlargement/eu-decide-turkey-bid-face-popular-scepticism/article-144946>> [žiūrėta 2007 05 24]

Euractiv.com “Merkel will fight for German interests in EU budget talks” 1 December 2005
<http://www.euractiv.com/en/constitution/merkel-fight-german-interests-eu-budget-talks/article-150160> [žiūrėta 2007 05 24]

Euractiv.com “UK-France compromise may boost Turkey's EU bid” 13 September 2005, <
<http://www.euractiv.com/en/enlargement/uk-france-compromise-may-boost-turkey-eu-bid/article-144170>> [žiūrėta 2007 05 24]

Euractiv.com, “Services debate fall-out marks EU summit” **Thursday 24 March 2005**
<http://www.euractiv.com/en/constitution/services-debate-fall-marks-eu-summit/article-137238>
[žiūrėta 2007 05 16]

Financial Times „Aux urnes, citoyens“, Mar 01, 2005
<<http://search.ft.com/ftArticle?queryText=Aux+urnes%2C+citoyens+&y=8&aje=true&x=11&id=050301001178>> [žiūrėta 2007 05 24]

France diplomatie „Culture and audiovisual”
http://www.diplomatie.gouv.fr/en/european-union_157/european-policies_2190/culture_5497/culture-and-audiovisual_8857.html?var_recherche=directive+services
[žiūrėta 2007 05 22]

Garabiol-Furet, Marie-Dominique, “The Services Directive: moving towards a consensus”, Robert Schuman Foundation, 30th January 2006 n°17. http://www.robert-schuman.org/supplement/questions_europe17.htm [žiūrėta 2007 05 23]

Garrett, Geoffreu, George Tsebelis „An Institutional Critique of Intergovernmentalism“
International Organization, Volume 50, Issue 2, 1996
Jensen, J., P. Svensson, M. Hvidt Thelle, J. Garcia, L. Termansen, T. Dalgaard, H. Ballebye Olesen, C. Kastberg Nielsen, “Economic Assessment of the Barriers to the Internal Market for Services,”: Copenhagen Economics, 2005

Hix, Simon, *Europos Sąjungos politinė sistema*, ALK Eugrimas 2006.

House of Lords, European Union Committee, „Completing the Internal Market in Services“. 6th Report of Session 2005-06, London, 21 July 2005

<http://www.euractiv.com/29/images/services_joint_letter_tcm29-152478.pdf> [žiūrėta 2007 05 19]

L'ACFCI prend position sur la directive relative au marché intérieur des services. 19 janvier 2005 <<http://www.acfci.cci.fr/international/actualite.htm>> [žiūrėta 2007 05 22]

Maniokas K., R.Vilpišauskas, D.Žeruolis (red.), Lietuvos kelias į Europos Sąjungą. - Vilnius: Eugrimas, 2004

Mardell, Mark „Dead Or Alive?“ *BBC.co.uk* 16 February 2006, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4710578.stm> [žiūrėta 2007 05 14]

Meerts, Paul W., Franz Cede (eds.) *Negotiating European Union. New York, 2004*, 128-129

Internetinis Britanijos pirmininkavimo puslapis, “Priorities for the UK Presidency of the EU 2005” <<http://www.eu2005.gov.uk/servlet/Front?pagename=OpenMarket/Xcelerate/ShowPage&c=Page&cid=1107293521089>> [žiūrėta 2007 05 23]

Moravcsik, Andrew, *The Choice for Europe*. Ithaca, NY: Cornell University Press, 1998

OECD, Science, Technology And Industry Scoreboard, Briefing Note For The United Kingdom, 2005 <www.oecd.org/sti/scoreboard>, [žiūrėta 2007 05 20]

OECD Statistics, <http://stats.oecd.org/wbos/default.aspx?DatasetCode=TISP>

OECD “The Benefits of Liberalising Product Markets and Reducing Barriers to International Trade and Investment in the OECD”, Economics Department Working Papers No. 463, Paris. 21 <[http://www.oilis.oecd.org/olis/2005doc.nsf/43bb6130e5e86e5fc12569fa005d004c/152319faac7530e1c12570cb0040ed16/\\$FILE/JT00195421.PDF](http://www.oilis.oecd.org/olis/2005doc.nsf/43bb6130e5e86e5fc12569fa005d004c/152319faac7530e1c12570cb0040ed16/$FILE/JT00195421.PDF)>

Official Journal of the European Union, C 290E, Volume 49, 29 November 2006 <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2006:290E:SOM:EN:HTML> [žiūrėta 2007 05 16];

Pelkmans, Jacques, *European Integration: Methods and Economic Analysis*. Essex, 2006.

Pollack, Mark A., *The Engines of European Integration*, Oxford University Press, 2006

Price Water House & Coopers, „Impact On The Proposed EU Directive For Services In The Internal Market: cases studies of the UK businesses“, August 2005, p. 6,17 (<http://www.dti.gov.uk/files/file22899.pdf>)

Réunion du 1er comité interministériel sur l'Europe : "réconcilier les Français avec l'Europe", (http://www.premier-ministre.gouv.fr/information/actualites_20/reunion_1er_comite_interministeriel_53620.html)[žiūrėta [2007 05 06]

Rosamond, Ben, *Theories of European Integration*. Macmillian Press, 2000

Rothacher, Albrecht, “Crisis or cure: no hope for germany?” [European Political Science](#), Volume 4, Number 4, December 2005,

Schimmelfennig, Frank „Liberal intergovernmentalism“. Kn. Antje Wiener, Thomas Diez (sud.)

European Integration Theory Oxford: OUP, 2004

Scully, Roger, *Becoming Europeans?*. Oxford University Press, 2006

Stellungnahme der Bundesregierung zur Abstimmung über die Dienstleistungsrichtlinie im Europäischen Parlament; Presse und Informationsamt der Bundesregierung
Pressemitteilung NR.: 43 Do, 16.02.2006

<http://www.bundesregierung.de/nn_774/Content/DE/Pressemitteilungen/BPA/2006/02/2006-02-16-stellungnahme-der-bundesregierung-zur-abstimmung-ueber-die-dienstleistungsrichtlinie-im-europa.html> [žiūrėta 2007 05 22]

Stephenson, Paul, “The Services Directive – can Europe deliver?” p. 10-13,
<www.openeurope.org.uk/research/services.pdf> [žiūrėta 2007 05 21]

Šlabokaitė, Aistė, “Nacionalinių interesų sankirta derybose dėl Europos Sąjungos finansinės perspektyvos 2007-2013 metais” POLITOLOGIJA, 2006/4 (44), 96

http://www.leidykla.eu/fileadmin/Politologija/44/Aiste_Slabokaite..pdf

The Economist Charlemagne “Not at your services” March 12th 2005

The Groningen Growth and Development Centre, the Economics Department of the University of Groningen, < <http://www.ggdc.net/index-dseries.html#top>> [žiūrėta 2007 05 18]

Toens, Katrin, “Lobbying for Justice? Organized Welfare in Germany under the Impact of Europeanization” EIoP: 8 Sep 2006. 2 <
eiop.or.at/eiop/index.php/eiop/article/viewPDFInterstitial/2006_010a/31> [žiūrėta 2007 05 22]

UK Government, The Department of Trade and Industry (DTI) „Revised Partial Regulatory Impact Assessment“, 14. < www.dti.gov.uk/files/file31758.doc> [žiūrėta 2007 05 22]

UK Government, “Press conference following EU Council meeting in Brussels” 24 March 2006, <
<http://www.number-10.gov.uk/output/Page9244.asp>> [žiūrėta 2007 05 19]

UK Government, The Department of Trade and Industry (DTI) „[Report on response to the public consultation into the EU directive on services in the internal market](http://www.dti.gov.uk/consultations/page27714.html)“, 4.
<<http://www.dti.gov.uk/consultations/page27714.html>> [žiūrėta 2007 05 21]

Vilpišauskas, Ramūnas, *Europos Sąjungos vidaus rinka ir Lietuva*. Vilnius: Eugrimas, 2003.

Vogt, Line, „The EU’s Single Market: At Your Service?“, OECD, ECO/WKP 2005/36;<
[http://www.oelis.oecd.org/olis/2005doc.nsf/43bb6130e5e86e5fc12569fa005d004c/a7ce5a97ea540230c1257099002cc1dc/\\$FILE/JT00191215.PDF](http://www.oelis.oecd.org/olis/2005doc.nsf/43bb6130e5e86e5fc12569fa005d004c/a7ce5a97ea540230c1257099002cc1dc/$FILE/JT00191215.PDF)> [žiūrėta 2007 05 21]

Wincott, Daniel, “Institutional Interaction and European Integration: Towards an Everyday Critique of Liberal Intergovernmentalism.” Kn. Neill Nugent (sud.), *The European Union. Volume I: Perspectives and Theoretical Interpretations*. London: Dartmouth, 1997

SUMMARY

The paper “The Integration of Services Market in The European Union and The National Preferences of Member States” tends to analyze the process of the services market integration in the context of Services Directive and the national preferences of member states towards this document in particular and towards the process of services liberalization in general.

This paper pays attention to the recent example of EU policy making process in which there was an effort to extend the mode of Single Market to the services sector by introducing the framework directive. So the main task of this paper is to state who is behind the integration services market.

The methodological guidelines for this task are provided by one of the most successful contemporary theories of EU integration – liberal intergovernmentalism, as developed by Andrew Moravcsik in his prominent book *The Choice for Europe*. The main argument of this author is that “European integration can best be explained as a series of rational choices made by national leaders. These choices respond to constraints and opportunities stemming from economic integration of powerful domestic constituents, the relative power of each state in the international system, and the role of international institutions in bolstering the credibility of interstate commitments”.¹⁷⁰ This statement is the underlying basis for the analytical work done in this paper and presumes the hypothesis as well as the structure of writing.

What follows as the main hypothetical proposition is that the integration of services market in the European Union rests upon national preferences of member states, which are shaped by domestic economic interests groups and upon relative bargaining powers of these member states. According to A. Moravcsik’s argumentation it is assumed in this paper that it suffice to analyze three major member states – Germany, France and United Kingdom (UK) – as their settlements lie behind most of EU policy decisions.

In this paper the main hypothesis then is reduced to smaller peaces. The final “watered down” wording of the Services Directive and the surrender made by the UK is due to the fact, that services market liberalization could bring more benefits for this country, therefore it had less bargaining power comparing to Germany and France. And vice versa, those countries got more concessions, because potentially they were less to win from the liberalization project. In turn, for the surrender it made, UK gained more from other EU negotiations, and therefore Services

¹⁷⁰ Andrew Moravcsik, *The Choice for Europe*. Ithaca, NY: Cornell University Press, 1998, 18.

Directive should be regarded as a part of bigger “package” deal. Whereas the Commission played only very marginal role in the process, and remained a mere spectator.

After a thorough analysis of domestic interests groups’ attitudes towards the Services Directive and economic comparison of gains between states as well as after a deep insight to the bargaining process and the sequential results, the author of this paper concluded that the main hypothesis is only partly proved.

The most valid statement appeared to be the one that is declaring the relative interdependence between gains and bargaining power. It was showed, that UK has more competitive services provider, especially those providing professional services, then France and Germany. It is the reason why the service market opening could bring more benefits to British providers, besides, they were less afraid of providers from the New Member States. This situation led Britain to have less persuading arguments and made them make concessions.

It was also proved that due to strong national concerns and applied pressure, the Commission lacked ability to act as intermediate or shape national preferences towards its own position. And after introducing Services Directive there were no other signs of activism from the Commission.

It was also vindicated that, as according to A. Moravcsik, the governments will pay more attention to the business interests, when the main factors are the relative weight of these groups and the intensity of there losses or benefits. It was particularly true in UK, where those better off muted those more diffuse interests like professional associations. But regarding France and Germany the picture was quite reverse. The proposition of A. Moravcsik begs some reservations here. It should be noted, that when strong corporate culture thrives and well organized professional associations exists, there influence can counterweight the business interests, especially when the important referendums or elections are here to come.

And lastly, it was impossible scientifically to test the validity of the statement, that UK strategically made concessions regarding the Services Directive, in order to gain more in other important issues, which were to be the beginning of Turkey accession talks, and the setting of financial perspective for the years 2007-2013. Such kind of evidence is possible only after some time, when the researcher can glance in to the archives. For the time being, the main hypothetical explanation could be the fact, that all those bargains were conducted during the period of British presidency in EU.

It should be noted, that liberal intergovernmentalism is not very suitable theory for explaining such kind of decision making as was the case with Services Directive. This is the example of the EU’s daily legislation, which is conducted under the co-decision procedure, which implies that European Parliament has an equal say to the Council and the Council must base it is

decisions on qualified majority voting. It is well known, that A. Moravcsik constructed his theory towards the explanation of “big” bargains, where only members states decide. Therefore Services Directive’s case is a challenge for this paper in testing the explanatory capabilities of liberal intergovernmentalism. It was shown, that in this particular case the theory match quite well, only some reservations should be made according to the institutional arena – some more detailed analysis of the motives of various supranational actors should be conducted when researching this kind of procedures. But that is the task for the future researchers.

Regarding the future of Services market integration, the research in this paper showed, that most probably the answer lies behind the member states. If their domestic interests groups see the process beneficial, and governments take that in to account, then there will be nothing that will stop Services Directive to be fulfilled to the greatest scale. Therefore the current, diluted version of this document should be considered as the second best solution for EU, and a marker for the future.